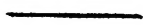

8648

సవరణపట్టిక.

బంధి	మూలము.	సవరణ.
౧౨	సఖలదర్శనా	సఖలకాశ్రుదర్శనా
౬	గాంభీర్యాప్తి	గాంభీర్యాప్తి
౨౫	తపఃఫలాయ	తపఃఫలాయ
౨౫	కథాప్రారంభము—
౧౩	నోజన్తింఁడ	నాజన్తింఁడ (అనవచ్చును)
౧	కల్వలు సీళ్లలో నుళ్ళ కలువలు సీళ్లలో నుటల	
౨౭	యదుమాళి	యదుమాళి
సూక్ష్మ రములు	లిట్లుకనఁబడు	లిట్టివికనఁబడు
౬	బ్రతుకుత్రోవ	బ్రదుకుద్రోవ
౯	బకరణంబు	బుకరణంబు
౧౩-౧౪	చెదమ్ము	చెయ్యమ్ము
౧౭	గానుగాడి	గానుఁగాడి
౧౦	జ్ఞాలి	జ్ఞాలి
౨౨	యెటంద్ర	యటంద్ర
౧౭	దీప్ర	దీప్ర
౪	నేఁగి	వేఁగి
౮	బైసయట్లు	బైసనెట్లు
౧౧	వేఁగుఁ	వేఁగుఁ
౨౧	క్తలహాసి	క్తలహాశి
౪	మేఁగ	మేఁగ
౧	ఛాయ	చాయ
౬	సవేత్త	సవేత్త

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

పీఠిక.

ఈ గ్రంథము రచించిన విద్యుత్తమీస్రుడు ప్రభంజనకులలిలకుఁ దగు నహోబలపతి. ఈ గ్రంథము నాశ్వాసాంతగద్యముల “ఇది... ప్రభంజనవంశాబ్ధి రాకాశశాంక... అహోబలపత్యాహ్వానప్రణీతంబు” అని యున్నది. మఱియు నీకవి రచించిన అహోబలపండితీయ మను కవిశిరోభూషణగ్రంథమున గద్యమందు “ప్రభంజనవంశముక్తామణినా..... అహోబలపత్యాచార్యేణ” అని యున్నది. దీనింబట్టి యింటిపేరు ప్రభంజనమువా రనియుఁ గవిపేరు అహోబలపతి యనియుఁ జేలుచున్నది. కాని, మహారాజశ్రీ జయంతి రామయ్యవంతులుగారు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుత్రిక ౧గి వ సంపుటము ౨ వసంచికలోఁ బ్రకటించిన అహోబలపండితీయపీఠికాశ్లోకములు ౭గి లో “వాతూలవంశేవ తతార భూయః” అని యు, ౭౯ లో “వాతూలవంశాగ్రణిః” అనియు నుండుటచే నీకవి యింటిపేరు “గాలివా” రని స్పష్టపడుచున్నది. ఈ విషయ మై శ్రీ రామయ్య వంతులుగారు కూడ “ఇంటిపేరు గాలివాడు” అనియు “కవికి మొదటిపేరు నరసరాజు” అనియు వ్రాసిరి. గ్రంథములందు, అహోబలపతి యనియే యున్నది గాని నృసింహనరసింహాదివర్యాయపదములు కానరావు. నృసింహస్వామి అహోబలక్షేత్రాధిపతి కావున వా రట్లాహించట సమంజసము. ఇరియకాక ఈకవికుటుంబమువారు గుంటూరుమండలమున వినకొండతాలూకాలోని ముమ్మడివరగ్రామమందున్నారని కూడ వ్రాసియున్నారు. కావున వ్యవహారము దట్లు గాలి నరసరాజుని యుండవచ్చును. ఈపుస్తకమునకుఁ గవివంశస్థులలో నొకరు ప్రతి వ్రాసినారు. చివర “స్వస్తి శ్రీవిజయాభ్యుదయశాలివాహవంశకవర్షంబులు ౧౮౨౨ అగు నేటి శార్వరినామసంవత్సర ఆషాఢ బ ౨ భృగువారం వర్తు ప్రభంజనం మొకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి కుమారుడు లక్ష్మీనారాయణ వ్రాసుకున్న కాళిందీకన్యాపరిణయము” అని వ్రాసినారు. వినకొండతాలూకా కొమ్మాలపాడుబోస్తు పిట్టబండ గ్రామమునుండి కాళిందీకన్యాపరిణయమును గూర్చి గాలి లక్ష్మీనారాయణగారు పరిషత్తున కుత్తరములు వ్రాసిరి.

కవిబంధువులు, గురువు:—

ఇంక నీవిద్యార్థి వి తలదండ్రులను గుఱించి కాని గోత్రమును గుఱించి కాని తెలిసికొనుటకు చెడుగ్ర ధములందును నాధారములు లేవు, కాని, మనకవి పోలూరి మాధవయ్యకు మేకల్లుడును శిష్యుడు నై యున్న ట్లిక్రిందిశ్లోకము లవలనఁ దెలియుచున్నది.

మన్నాతుర్భారంఠం సకలగుణనిధి మాధవం భావయామః-పీఠి శ్లో. ౧౧
ప్రచోమి సతతం మమ మాతులం తమ్ —శ్లో. ౧౨

ధ్యాయామి మన్నాతులమ్.

వైమాధవయ్యయే గురువై నట్లు-

మద్గురు మాధవు నభిరుతింతు, కాళిం. ౧-౩౦

మద్గురు దలఁతు మాన్యుని మాధవయ్యచంద్రముఁ-కాళిం. ౧-౩౧

మోహంబార హృదంబుజాంతరములో ముమ్మాటికిం గొల్చెదఁ

... .. సకలశాస్త్రజ్ఞుఁ గురు న్మాధవుఁ-కాళిం. ౧-౩౩

తం పోలవీరేశ్వరయోధిచంద్రు వందామహే మాధవవిద్యుద్విద్రుమ్ ౪౨
వందేహం త మనింద్యనన్దుణగణాధారం గురు మాధవమ్- ౪౩

శ్రీమత్పొలూరిమాధవార్యకరుణాప్రాప్తభాషాస్ఫురత్సారః- ౪౪

అనువానివలనఁ దెలియుచున్నది

ఈవికి మేనమామయు గురుఁడు నగు మాధవయ్య సకలశాస్త్ర పండిత్యము కలవాఁడును, అప్తభాషాపండిత్యము కలవాఁడు నని యీక్రింది (కా. ౧-౩౦) వాక్యములవలనఁ దెలియఁగను.

గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెసఁగు నతఁ, పాదకణచరజైమినివ్యాసమాని
కపిః ఘోరి రాజదర్శనఘటితమోద, మతని మద్గురు మాధవు నభిరుతింతు.

సీ తర్హచాతంజలకర్తృశ ప్రస్తరముడలంబున జిర్హబుడ లాడి
గురుభట్టవాగ్దుభగురుతరవనములో నింబుమీఱఁగ నిహంబు చేసి
యతులసాహిత్యవిద్యాచాగుద్భిక్ లాలితప్రీతిచే నోలలాడి
కిపిలసాత్యవతేయఘనతంత్రవాక్సుధాధారలఁ గోరిక లూరఁ గ్రోలి
చెలఁగయద్రసనాభామయలఁతమాని, యతనిశ్రీరామచంద్రపాదాంబుజాభి
సుజనతల్లజనన్నతనుగుణాభి, నభిరుతించెద మాధవయ్యమాని ౧-౩౨

ఈభావమే పీఠికాశ్లోకములు ౪౦-౪౨ లలోనున్నది. మఱియు నీమా

ధవయజ్ఞ గొప్పపండితుడును దనపుత్రుడు నైనదక్షిణామూర్తికంటఁ దనయం
దెక్కువదయ కలవాఁడని పీఠిక గుఱి శ్లోకములో నీకవి చెప్పకొనినాఁడు.

ఈకవిరచించిన గ్రంథములు: — కాళిందీకన్యాపరిణయము, అహూబల
పండితీయమనుపేరుగల కవిశిరోభూషణము నీరె డే కనఁబడుచున్నవి. ఇతర
గ్రంథములు ముందే వైన బైలువడునేమో. పైగ్రంథములలోఁ గాళిందీకన్యా
పరిణయములో ౧-౭లో బ్రహ్మస్తవమును, కవిశిరోభూషణములో సరస్వతీ (నకులీ)
స్తవమును “సంగీత మపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయం” అను శ్లోకము
నను సరించి యొక భావముతో నున్నవి.

కవిపాండిత్యము: — ఈకవి తనపాండిత్యమునుగూర్చి కవిశిరోభూషణము
లో నిట్లు చెప్పకొనియెను.

శ్లో. యస్తూర్వ్యా కవితాకండమూలవాగనుశాసనా

జాగృత్ ౭ హోబలపతీ రాజతే స విచక్షణః.

౭౮

శ్రీమత్స్పృతిరిమాధవార్యకరుణాప్రాప్తావ్తభాషాస్ఫురత్సారః శాస్త్రనిల్ - అని.

మఱియుఁ గవిశిరోభూషణగ్రంథాంతమున “పోలూరి మాధవయజ్ఞస
ముజ్జ్వల శ్రృపాకటాక్షా సాదితపాండిత్యాభరణేన..... ఆభినవనన్నయభట్టాచా
ర్యే కాహోబలపత్యాచార్యేణ” అనియుఁ గాళిందీకన్యాపరిణయశ్వాసాంత
గద్యముల “పోలూరిమాధవయజ్ఞసముజ్జ్వల శ్రృపాకటాక్షా సాదితపాండిత్యా
భరణః..... ఆభినవనన్నయభట్టాచార్యకాహోబలపత్యాచార్యయ కమిమహోపాధ్యాయ
భట్టారక” అనియుఁ గలదు. దీనిచే నీకవి ఆభినవనన్నయభట్టనియుఁ గవి
మహోపాధ్యాయభట్టారకుఁ డనియు బిరుదు లున్నట్లును, అనేక శాస్త్రము
లందుఁ బాండిత్య మున్నట్లును, అష్టభాషాపాండిత్య మున్నట్లును స్పష్టపడుచు
న్నది. ఆభినవనన్నయభట్టబిరుదు మీరెఁడుగ్రంథములలో నుండుటచే గ్రంథ
రచనకుఁ బూర్వమే యీబిరుదు మాతనికి వచ్చినట్లును, ఆబిరుదుమే తనరెండు
గ్రంథములందును ప్రాసకొనినట్లును, దోచును, లేదా, కవిశిరోభూషణగ్రంథా
ంతముం దైన వచ్చియుండును.

కవికాలము: — ఈకవికాల మెచ్చటను స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడియుండ
లేదు. కాని, కవిశిరోభూషణమునందు “గ్రంథో వ్యక్తుకవే ద్దుదం దిక్షతు నో
విద్యత్తవీనాం ఘనాం” — శ్లో. ౭౨ “కాకునూ ర్యక్తుకవినా గృహీతం —
శ్లోకము ౭౧ అని పీఠికయందును గ్రంథముం దక్షదక్షకకు, అప్పకవి నుదా

కలితకలకంఠకులకంఠ కాకలీవి, భాసురము వొల్పు మధుమాసవాసరంబు.
వసుచరిత్రము ౧-౧౩౬

ఇటువంటివిచాలగలవు.

ఇందున్న వేదసంప్రదాయము:—

(1) మోహంతర హృదంబుజాంతరములో.....

“సాహిత్రీరమృతాసతా” మితివచస్సంపాదిత శ్రీయుతుఁ... ౧ ౩౨

(2) సీ... శ్రౌతవాక్కున నహః కేతుము ఖ్వి, భేదకముల నుపపాదించు సూర్యుని
జుద్రముఃకద మని చదువు లేదె. 3-౮౭

వేదాంతసంప్రదాయము:—

3- ౨౧

సీ. నే ననిర్వచనీయనిజహాప మగు చనాదిత మెలంగుచుఁ దత్త్వధీ నడచి
వెలయు నవిద్యమై మెలఁగెద మచ్చబలతఁ గాంచియే యాత్మ బ్రహ్మయ్యె
నటుగాన నాయందు నమరు కారణలక్షణం బతివ్యాప్తి దుష్టంబు గాదు
బ్రహ్మవిద్య యటండు బలవత్ప్రచూణంబు మఱి గుహశయత బ్రహ్మంబునేన
యఖిలమును నాదురూపంబుననుసరించి, నిలుచునో లేదో చూడుఁ డీనిఖిలజనము
ల నడి వై ఖరి రోదసులూక్రమించి, యంధతమసంబువరఁ గెఢయంబు వెరుంగ.

వరతత్త్వసాధనము:—

౧- ౨౭౯

సీ. తత్త్వరూపావాప్తి దనరు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబు భక్తిచే సంభవించు
వేదాంతవిద్యచే వెలయును సద్భక్తి యవిద్య గురుసేవ సందవలయు
సద్గురుసేవ నిష్ఠామత్వమున నబ్బు నది చిత్తశుద్ధిచే నమరు నద్ది
కాలుష్య మణిగినఁ గలుగుఁ దద్రాహిత్య మలవడుఁ బాపక్షయంబుగాఁగ
నట్టిపాపక్షయంబు మేలానవచ్చు, దాన యాగాది సత్త్రియ లూనఁగలుగు
నవియుఁ దన్నాశకరశక్తిఁ దవులుటరిది, కర్త నిష్ఠామమానసుఁ గాంచకున్న.

వ్యాకరణసంప్రదాయములు:—

1. అందుసంస్తతవ్యాకరణము.

ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యతఁ
రోచిలుమాకుఁ దాదృశత రుచ్యభూగా కిరరాధరీతిగా
నాచితిగా దటంచు మదివారసియో కరపాతనక్రియ

ల్లొది వసించు నవ్వరి నమోఘబలాన్వితము ల్లర్హింద్రముల్. ౧-౧౨౩

కా. ఉఁకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళీ యుక్తంబు గావించుచుగా

జోకఁ ప్రస్థముఖస్వరాంకములఁ దా సూత్రంబున న్నాటెగా

వ్యాకర్తాముని మధ్యచస్పరశీ సుత్యం బచ్చట న్నాన మం

చూకారాకృతి త్రిప్రకారముగ మోయుం గాలవిగ్యాంసముల్. 3-౧౩౨

2. పాకృతవ్యాకరణము:—

సీ.....

సిద్ధపాద్య విశేషబుద్ధస్వరూపతః బాకృతవ్యాకృతి (ఫక్తి-యనఁగ) ౧-౨౫౦

గీ. పాకృతి వనుసరించి వంఁగును జగతిలో, వికృతి యిద్ది వింత వెలఁదియెందుఁ
బాకృతి వడిచి వికృతిపిబలమై కనువచ్చె, నఖలగుణవనాథ యబ్జనాథ.

3-౧౬౨

3. తెలుఁగువ్యాకరణము.

సీ

సరళశిశ్నకాప్రిక స్తినద్భావత సరసాంధృశబ్దతాననమనంగ... ౧-౨౫౦

క. గుణవృద్ధు లగుచు రాజులు, ఫణిరాజశయానుబామిలు పరికించును గా
గుణిగణము వక్రమే యిది, గణుతిఁవఁగ వక్రమమో కాంక్షి యనుచున్.

౧-౩౧౪

చందశ్శాస్త్రసంప్రదాయములు:—

౧-౧౦౧

సీ మత్తయూంసన్నత్రకోకిలహంసపదభృంగవిలసితభ్రాజితంబు
హఁణిగణోత్పాహకుగరీతుత్సీత ముత్పలమాలి కాయోజితంబు
బంధురజాతిచంపకవాలికోపేతి మురుముణిగణుకరోద్భింఁబు
జలధరమాలికాచాయమత్రేధఃకీడితరభససంకీలితంబు
మంజులసుగంధిమాలిసింఁజితంబు, వనమశార్ఙ్గాలవికీడితాంచితంబు
లలితిసుమగుచ్ఛపరిమళ రాజితంబు, సుకవికవనంబునాఁబురిసాబగుఁగాంచు.

క అమరెఁజీర్ణజ సృష్టర, కొమరుమిగులుపిఱుండు దలఁప గోనబగు విప్రులే
కమనీయతనువు చపలే, రిమణిమణి యార వృత్తరత్నాకరమే ౧-౨౧౯

ఉ. భవ్యతరంగుగా భరణభారవలాంఛితవృత్తియు క్తమై
నవ్యపయోజితాయమనం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
స్తవ్యము గాంచి రాజులును దైత్యవిరోధిశుభేక్షణాలి త
ద్దీప్యమదారనైఖియు తెల్పఁగ నా కగునే విభాకరా. ౧-౩౦౯

‘జ్యోతిశ్శాస్త్రము:—

చ. కవిబుధచంద్రిలోకహితకారకమంగళజేష కేతునై

భవత రిపూర్తి రంబు గెడవం గడఁ గూడిన “కాలసగ్వయో

నదికి బ్రోకా తింపబడి భాగములు పట్టించిన కాలము

క. కరము నుఖం బొనరు బుధ, స్వరణంబున విగతి నీకుఁ బొడవించుటకు
 స్వరణంబు విగతముద్రవ, కరణం బని యెన్న వయ్యెగా భవించుటకు, కె-౨

తర్కశాస్త్రము, ఇతర శాస్త్రములను:—

సీ. మానవాదులకడకు పితవారకొదనవృత్తిగల మను తునిన రేణు
 సామాన్యముఖమురా వచ్చువార్థంబులు వెలివంగ నని చనిన తలనానాని
 గర్భమిజ్జానము ల్లలిగించు రెండెను నిశ్చేయనం బను సేవలూని
 గర్భంబు జ్ఞానాంగగతి వాల్చు జ్ఞానంబు తానకలదియెడ కావనీయ
 బ్రహ్మసిమహాదాదితత్వసంపద్వివేక
 తుమిర నిర్వాణ మని పలుక-నట్టివాడఁ
 జత్తసంకుద్ధి యల(రారఁజేయు) వాక్య
 పటిమంబులవడవృద్ధిగఁ బ్రస్తుతింపు. ౧-౧౮

సీ. తర్క-పాఠంబలకర్కశపి ప్రరమండలంబున పర్క-బండలాడి... ౧-౨౩

సీ. గౌతమమునిభావకలనచే నొకవేళ నొకతటికణచరానూనమహిమ
 నురగేంద్ర వృత్తిచేనొకమాటు నొకతేజఁ గవలవాచయమోర్కటవిభూతి
 వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకమాఱి జైమినపిఠలవృత్తి
 విల్లిగనగతవ్యావృత్తి నొకయెడ నొకసారె భరతవాగ్మ్యక్తిమహిమఁ
 బ్రోద్దుపుచ్చును యువజనమోట తుమిర, మేలియప్పటిమేడల మేలురక్తు
 పంజరంబుల నెలకొని ప్రితియొలుంగక, గణనమించిన తులకారకాగ్రాములు.
 ౧-౨౪

కావ్యము, కావ్యలక్షణము:—

క. నవరసఫలరుచిశోపిత, కవిరాజము సుప్రసాదఘటితము నగుయన్
 ధవశక్తి నమ్మిగం బగు, కవిసత్కృతిఁబోలు శోకావత ముంబెడ, ౨౧౫౦

సీ. శిష్టకల్పనలేక కష్టతాదూరమొనరునమర్థత నలుంగ కప్పరిత
 తనుమాని యవియు క్తతను శోని పత్తీర్థకర్ష నైరగ్యకఘటన గవక
 దృఢవదంబుధిసన్నీతమై సుప్రసాదకాంక్షోజ్జ్వల్యనమిత అలర
 వస్థలయ్యక్కలివృత్తులు పొగుగంగఁ జిత్రవివ్యాసంబు చెలాత్తి గణక
 నరేంద్రకవిరాజరచిత కావ్యము భవంగఁ
 జెన్ను దైవాణి మాడ్చి కచ్చెయిత్తి మూలఁ

బుష్కరభము లభ్యుత్పన్నం బొలుపుమిగులు
 బురజితసంబు చ్చారకావృతములోన.

౧౧౨౨

వాటకము :—

సీ. రమణీయనాయకరత్న బంధూరంబు నవభిధవస్తువైభవయుతంబు
 శ్రీకరాంకాంచత్పతాకాభిరామంబు నుదుమంగళార్థపదోజ్జ్వలంబు
 దీప్యత్ప్రపంచసంధిపౌధిలసితంబు నీహమ్మగభివానగాహితంబు
 గగనావలంబివాక్యస్ఫూర్తిమహితంబు మధురవాక్ విజాలమానితంబు
 చిత్రినదలంకియాగణోజ్జీవితంబు. నద్భుతరసాధ్యపాత్రింబు నాత్తదోష
 పాటనంబును నగు చొప్పి నాటకంబు

క్రియః బ్రకాశించు నొకదివ్యగృహ ఘోసర్పి. ౩-౧౯౩

మఱియు నీతనికవిత్వమనందు సంస్కృతాంధ్రపదములు సమముగ నుండి
 మిగులఁ గర్ణరంజకములుగా నుండును.

సంస్కృతపదములకు :—

చ. పలికి గళన్మరందరసబంధురగంధరసాంధబంధరా
 కలితరవంబులం బ్రసవకమృదినమృరసామృతామృతో
 మలనవపల్లవగ్రసన మంజుకషాయితకంఠ కాకలీ
 కలకలకంఠ నాదములఁ గల్గి తటాలున నుల్కి యుల్కియున్. ౨-౨౩౯

కేవలసంస్కృతశ్లోకము :—

శా. నేత్రిన్ద్రాలన మశ్శుచైత్యవిరగం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం
 గాత్రం యాతిహ హృష్టరోమచయతాం కంపైకసంపన్నతామ్
 పాత్రం దుశ్చవిసంగతే ర్భవతి నద్యక్తం చలైశ్వర్యభా
 ఙ్గితాత్మప్రభవామనే స్పృహజని సీవా వ్యయోగకృమాత్. ౨-౫౬

అచ్చ తెనుఁగు :—

క. దుగదచ్చి లెక్క కిక్కగు
 మొగములరాశాసితేనిముద్దుంజెలిమే
 ల్నిగనిగలు మిగులు మొగమున
 సొగసులనగువగునిల్ప సొగయనిదొరకున్.

౧-౪౪

సీ. పామినుగమిలిమిచ్చట్టు పట్టగునంచ యించితేజ్జేనిఁ గాంచువేల్పు
 వేల్పురాతాచాయ వెలయుచక్కనితండి తండి నలుంగతనరుపోడ

పోడచేరువకాండఁ బోయిమిదటిగిడ్డి గిడ్డిమందలనుండుదొడ్డజంత
జంతరక్కసికానదొంతు లేర్పడుచిచ్చు చిచ్చుకన్గలవాని నచ్చుజోడు
జోడుకన్నుల సెకఁ జల్వఁ జావుమేటి, మేటిమడివాలుదాల్చిన మేలుబంతి
బంతివలె వేల బలుకొండఁ బట్టిదిట్ట, దిట్టముగ నేలు నవ్వీడు తెలివిమీఱ

౧౪౧

ఉ. తావుల మోకమావిగమితావుల గొజ్జఁగనీరుయంత్రముల్

కేవలఁ జల్కుఁగాఁ జగురుఁగేదఁగి పూదడిగట్టి వట్టివేర్

పైవఱలాను వెంగలుచపందిరి చెందొవరేకనంటి కొ

మ్మోవులచందువాపొగడ మొగ్గలఁగ్గులచప్పురంబులోన్

౨-౨౩౪

ఇందు యంత్రముల్ అనుచోట జంత్రముల్ ఆనఁదగును.

శ్లేషకవిత్వము.

గీ. అగు మహాపద్మపద్మకలఖాదినిధులు

కొలఁకు లిరవొంద నీలముకుందనిధులు

సాధములు గుండనిధులను జారుననులు

వనధి యనంగఁ బురమంత నఱుచుండు

౧-౪-౨

సీ. గుణవృద్ధిపదవృద్ధగోత్రవిఖ్యాతమై పాణిని గృథంబువటిమ గాంచి

నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణ మాయ నక్షపాదీయంబు ననుకరించి

కర్మజన్యాపూర్వధర్మప్రకాశ మై జైమినివ్యామృతిచ్చాయఁ బూని

నద్వీక్షణాక్షీణసమ్మోదహేతువై వ్యాసవాచాభ్యుతి వన్నె కెక్కి

కవిత నవకసఫలకమై ఘటితమత్ర, శిఖమధు వృత్తిలసిశస్థిత మగుచు

నసమకవిరాజకావ్యంబు ననుకరించి, చూడనింపించునచటిసూక్తిడవనులు

౧-౯-౭

చ. సరసులసంత హంసగణసంగతి సేయుచు బద్ధకహ్వరాం

తరముల నుండుచుం డనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన

స్వరగాఁగఁ బువ్వునీరు పలుచోటుల భిక్షయొనర్చు నీకు ని

వ్వీరహుఁమీఁద నెల్లదవె ట్టుగఁ గోధరసంబు భృంగమా.

౩-౧-౨౭

సీ. జారసంకల్పంబు దూలింపఁగాఁజేసి చోటల మూలకుఁ జొరఁగఁజేసి

సన్మార్గమెల్లను సప్రకాశముచేసి పంకజావళిఁ బటాపంచ చేసి

యోజాలములనెల్ల నండవాయుఁగఁజేసి యాశ్రితద్విజరాజి నలరఁజేసి

పరతమోగ్రంథుల గిరిగుహల్ సారజేసి ధర్మసంస్థాపన దనరజేసి
ఖరకరుడు మున్ను చేసిన కాక జాసి, యలరి నద్వర్గ మెల్లను మెలగ జేసి
కువలయానంద మొనరించెగూర్మిజేసి, యార చల్లనిరాజు దీవ్యశ్రుకాశి.

యమక మునకు:—౧- ౧౧౯

3- ౫౮

సీ. పగ రాజు నైన బన్నగరాజు నైనను ధైర్యవాక్సటిమలఁ దఱుమఁగలరు
కుదుని నైన సముద్రుని నైనను శౌంధ్యగాంభీర్యాప్తి జనువఁగలరు
ఇందుతోనైన నుపేందుతో నైనను భోగభాగ్యస్ఫూర్తి బోరఁగలరు
అజనితో నైన జిత్రజనితో నైనను సిర్మాణరూపము త్నెఱవఁగలరు
ఘనులు నిర్వక్తవిక్రమక్రమమచారి, చక్రదళన క్రియావక్రబయవరాశి
మక్రియాముద్రనిర్మిద్రీమద్రీయశులు, శూన్యలవ్వలఁ గలరు విశుద్ధమతులు.
క. మృదుపద మై మాధుర్యాస్పద మై చెలిజంఘ రసము చాలఁగఁ జలుకున్
మృదుపద మై మాధుర్యాస్పద మై యలరాదు రచనవడువు గలిర్పన్.

అనుశాసము:—౧- ౯.

౧-౧౭-౨

సీ. వెలుమబ్బు బలునుబ్బు వడిగెబ్బు రుచి నబ్బరం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ
దెలిచెబ్బు నలిపట్టు వెలిపట్టు వెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలుమేనితో వత్తెనిచెలువేఁడెగఁ బూనినగఁబూనునిఱునవ్వుమొగమతోడ
ననువంకగల పొంకమునఁగొంక కకలంకకాంతు లీనెడు పువ్వుఁగబరితోడ
వీడని యపార కారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ పసింపు నాహృదయంపుమేడఁ
దొంటిచదువులగమికాని యంటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబ గురునితంబ,

లోకోక్తులు సర్థాంతరన్యాసములు:—

అభ్యాగతః స్వయం విష్ణుః

లుబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే స్వద్యుతిన్.

౪-౯ ౨

బడమతు రైన వారలకఁ జక్కఁగఁ జక్క నె నద్విచారమల్.

౧-౧౭౦

ఉచితస్థితిగాంచ జడుండు నేర్చునే.

౪-౧౦౭

పూజతోడు లభికసాహసలు గారె.

౨-౧౪౭

జడునకు విజ్ఞాన మబ్బు నెల్లు.

3-౧౦౫

విధాతృఁడు విధించినకార్యము రిత్తవోవునే.

3-౧౧౫

తొలగ దెచట బాధ రాగదోషత గొన్నన్.

౧-3౦౭

వర్ణనలు : — అక్కడక్కడ గావ్యములలో నుండదగిన యష్టాదశవర్ణ నములును జూపెను.

కథాంశము : — శ్రీకృష్ణుడు కాలిందీకన్యను వివాహము చేసికొనిన చ రితము.

కవి తా నాంధ్రీవ్యాకరణమునకుఁ గొప్పవ్యాఖ్యానము చేసియుఁ గవి త్రియప్రియోగములకు మించిన దాటలు కొన్ని త్రొక్కినాడు. వానిలోని గొన్నిటిని దనవ్యాఖ్యానమున సమర్థించెను. అందు విసంధికః గొన్నియుదా హరణములు : — 3-2 లో, నీవు-అరసి; ౧-౨౨లో, మంజుషదము-అలభు జంగప్రియతము; ౧-౧౧౬ లో, పోరగలరు-అజనిలోనైన; ౧ ౧౮ 2 లో, గు బ్బల్-అప్రకృత; ఇట్టివిమటికొన్ని గలవు. ఈవిషయమై తాను దనకావ్యమందు ౧-౯౮ లో “అసిద్ధోపమతే విసంధితయు గుణతః బరఃకై నరదిగన్.

౧-౧౮౮ లో “మానదువో విసంధితన్-” అనియుఁ జనుత్కరించినాడు.

అహోబలపండితీయము 187 పుటలో “సంధ్యభావోపి నదోషాయ” “సంధి లేకుండుటయుఁ దప్ప గాదు” అని సమర్థించెను. ఆప్రకరణముం బట్టి చూడ నీవిసంధి వాక్యాంతవాదాంతంబులందు దోషము కా దని భావ మయి నట్లు తోచుచున్నది.

తత్త్విమాచ్యులకు సఞ్చి : —

౧-౧౭ 3 సరసతెడకల, ౨-౨౧౨ ఆపదెడసి, ౨-౧౩౩ మన నీలవేణి దె, 3-౧౩౨ వ్యాకర్తామని, ఇత్యాదులు చాలఁ గలవు. దీనివిషయమై అహోబల పండితీయము 189 పుటలో “సంస్కృతసమాంతస్థిత స్వాచోపి క్వచి త్సంధిః- (తత్త్వపదాంతములందున్న యచ్చునకును గొన్నిచోట్ల సంధి రావచ్చును) “గంగనుకాసె- శ్రీరంగభర్తృచు-శౌరిచ్చుశుభములు. “ఇత్యా దికవిప్రి యోగిత-” అని యున్నది.

ఉత్తరువునపైకవచనకారిసంధి : —

౧-3౨౩ ఉదయమంది తనంతదంబుగంటి, అందితిన్ + అనంతపదంబు.

౨-౨౩౦ నిల్పితింతవడిః నిల్పితిన్ + ఇంతవడి.

3-౧౬౯ పోయితప్పుడు- పోయితిన్ + అప్పుడు.

దీనివిషయము, అహోబలపండితీయము 190-194 పుటలలో నిల్లున్నది.

ఉత్తరువునపేరు “ప్రియస్తు స్వాత్మిమాదిక స్వేతః” ఇతి సూత్రేణ

సంధిః చేసేతినయ్య తార్చనము=చేసేతయ్య తార్చనము” (వైసూత్రీ)మున పోయః అనుపదముచే) “కొలిచితివల్లిజన్ -కొలిచి తల్లిజన్, ఇత్యాదౌ విభాషేతి పృ యోగతో వగంతవ్యమ్.”

ఇంటియకాక, యీవిషయమునఁ గవిబ్రహ్మ తిక్కనసోమయాజి భార తిము విరాటపర్వములో “సైరించి కీవుగాన (5-251) అని పృయోగించెను. దీనికి సంస్కృతభారతములో విరాటపర్వము 20-23 శ్లో. “అవరాధ మిమం శ్చ మే” అని యున్నది. తిక్కనసోమయాజికిఁ గృతయిచ్చిన కేతన దిశకుమార చరిత్రములో ఆ, 7 పద్యము 52. (నేను) “పాండవేసితింక.....ఎడయాడ గఁజొచ్చెద.” అనియును-పిదపఁ జాగ్రమాణికికవులలో నగ్రగణ్యుడగు నేతా పెగ్గడ- హరినంశము, ద్వితీయభాగము ఆ ౮-౧౬ లో “నేను దొడరితివు డు” అనియుఁ బ్రయోగించిరి.

కూఁతురి:—౧ ౧ ౦ సాంపులకూఁతురి; 3 ౧౯ ౨, 3-౧౯౪ లో, కూఁతున్ అనియే యున్నది.

మువర్గకలోపము:—౧-౨౧ శయ్యోపకరణసంస్కర్ష నిలిపి. ౧-౨23 స్పర్ష. ఇత్యాదులు గలవు.

పులోపము:—౨౮ శ్రీమాంబు

మఱిగొన్ని:—౨-౧2౮ మూయునకు, ముఁము (పీనుఁముఁయవచ్చి) ౨-౧౦౪ కొప్పున నున్నగా నియదు ౨-౨౨౦ నెట్లయినఁ గానిము. ౧-౨3౮, 3-౧2౭ మతిల్లి కి, మత్తల్లి- 3-౮౬ చఱక-“చఱ కగువింటిబల్కి గొని సా రము జాఱగ”-చేరు, చారు ముదలగువానివలె రూపాంతరమున్నదా, కుమార సంభవము రె-దవభాగము ౧౦-౪౮౬ అ-చ్యురువు అని యతియం దున్నది. ఇద్దాన లక్ష్మలక్ష్మణగృథముల నొక్కకవి రచించినవృదు రెండింటికిఁ బరస్పర విరోధ మున్నంతమాత్రీమున నాగ్రంథము లొక్కరు రచియింప లే దనునూహ నిరాకరము.

౧-౨౯౧ “బృంగితపించి తత్తనువు వీడిన” అనియున్నది, శాగ్రంథమునందే షష్ఠాశ్వాసమున “బృంగి...భూధరము” అనియే యున్నది. కావున “బృంగి తపించి తత్తనువుఁ బోవిడి” యనుట సరశపద్ధతి.

౨-౧౧౧ గీ...దోస మేమి, యవరేయేనియు వెన్నుని యవ్వనాశ్య” అని యున్నది, “యెవ్వరేనియు వెన్నుని యవ్వనాశ్య” అని లో.నవచ్చును గాని

యవ్యసవనము సంస్కృతసమాసమం దుపయోగించుట యశాస్త్రియము కావున “అతివ యేదియు వెన్నుని యాపనాఢ్య” అని కాని “అతివ యెవలెయు వెన్నుని యాపనాఢ్య” అనికాని, లేదా “ఏవనితయేని వెన్నుని యాపనాఢ్య” అనికాని యనినచో సరిపోవును.

౨-౭౬ మూత్రపిత్తములు అనుచోటఁ మాతరపిత్తము అనఁదగును.

ఛందోవిషేషములు:—

౨-౩౫ కాంతకు- తలపోంతలు- బల్కంతలు- రోంతలు- అని దీర్ఘ పూర్వబిందుప్రాస మిందుఁ గలదు. కానియుట “కాంతకు” అనుచోట మొదటిపాదమున “నాతికి” అని సవరించినచో నర్థబిందుపూర్వకప్రాస మగును. మాతృకలో “గాంత” కనియే కలదు. దీనింబట్టి దీర్ఘపూర్వకబిందుప్రాసము ప్రాచీనతమకావ్యలక్షణ మనువాదము పరాస్తము.

రలయతి :—౧-౧౦౧ లో- గీ. లలితసుమగుచ్ఛ పరిమళ రాజితంబు ౧-౨౩౬ లో - రాణగించిన నాయింటి లక్ష్మీరానె ౧-౨౪౭ లెక్కింపఁగరాదు మాధురీగుణమనుచున్. ౨-౧౮౭ లలితనైఖరిగఁజయు వబ్రంబు గఁగ.

ఈవిషయము- అహోబలపండితీయము 187-18 పుటలలో సాధించుచు. “ఏతేన రాయంచకాశ్చ దాలకయమున్న” ఇత్యాదికవిప్రియోగానాం న కించిద వ్యసామంబస్య మితి ధ్యేయం” అని తనభానమును పోదాహరణము గఁ బ్రకటించినాడు.

మువర్ణయతి:—

౨-౧౦ గగు । ర్పుష్పైయి పైడిమవ్వలువ మూతర దలిర్పగ-

౨-౫౭ క. ముదమున లోకంబులెల్లఁ బొగడుట నిజమై-

౨-౨౦౦ ఇ । మృదితకుఁ నత్పదానుగత భూభుజంగ విహగ్నికీల-
మొనలగునవి కలవు.

ఈవి తనశృంగార ప్రధాన మగునుహాకావ్యమునందుశ్రీమహావిష్ణువు పరతత్త్వ మనియను (1-278) అదిసాధింప జ్ఞానభక్తులు సాధన మనియును (1-281) జెప్పి విష్ణుభక్తినిగుఱించి యిట్లు చెప్పెను.

సీ. బహుసంభవార్జితబహుపాతకవ్యాతవిసిమహావహ్ని విష్ణుభక్తి
మానసరాగాదిమాలిన్యపరిహారవిమాలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి
తావత్ప్రియోదారదావనైశ్వానరవిప్రుధారావృష్టి విష్ణుభక్తి

చతుర్థనిజ్ఞేకసంపాదనక్రియావిదితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి

సకలసత్తర్కసాద్యణ్యసంకదలకు, వేల్పుముదవులమేల్పూతి విష్ణుభక్తి .

సద్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధ,విద్యలకు నెల్లఫలముశ్రీవిష్ణుభక్తి 3-౨౦౨

ఈమహాకావ్యమునకుఁ బరిపత్తువారె తప్రయత్నించినను రెండవప్రతి
దొరకలేదు. దొరకేనప్రతిలో లుప్తభాగము లున్నతావులఁ గొన్ని పూరించి
వానికిఁ గుండలాకారచిహ్నము లుంచినాడను. లేఖకదోషము లధికముగా
నున్నవి. కేవలము దుష్టము లని తోచిన వానిని దిద్ది మిగిలినవానికి మాతృ
కలోని స్వరూపములు క్రిందఁ జూపితిని. ఇది యాతాశ్వాసములగ్రంథము.
ఈప్రథమభాగమందు మూఁడాశ్వాసములు మాత్రమే యున్నవి. మిగిలిన
మూఁడాశ్వాసములును రెండవభాగముగాఁ బ్రకటింపఁబడును.

ఇందుఁగల మఱికొన్ని విశేషములును, ఉత్తరభాగవిశేషములును, ద్వితీ
యభాగపీఠికయందు వివరింపఁబడును. గ్రంథస్పృహణమందును, పీఠికయందు
ను గల గుణదోషములగుఱించి వేతె మనవిచేయు నక్షరలేకుండ నియమాకవి
పద్యమునే యిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాను.

ఉ తప్పనిచోటఁ దప్పనుచుఁ దప్పనియారస మూనఁబోకుఁడీ

తప్పినఁ దప్పు గల్గె నని తప్పనిసత్తృప్త మిరు దిద్దుఁడీ

యొప్పు టొకింత గల్గ మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నేఁ

దప్పనిశిష్యుడ౯ గురులఁ దప్పన శిష్యునకీర్తి కీర్తియన్ .

౧-౨౯

ఇట్లు, భాషాసేవకుఁడు,

శ్రీపాద పాపహృత్ శాస్త్రి,

శ్రీసూర్యరాయాధిపతుఁడు కార్యస్థానపండితుఁడు,

పీఠికాపురము.

-: జాపనము :-

ఈకాళిందీకన్యాపరిణయము మాతృక పరిషత్తార్థనిర్వాహక సభా
ధ్యక్షులగు మ! రా! జయంతి రామయ్యపంతులుగారు తాము డిప్యూటీకలె
క్టరుగా నున్నపుడు వినుకొండతాలూకాలో సంపాదించినారు. కాగితపుఁ
బ్రతి; ప్రాతగిలినది. నడుమ నడుమఁ గొన్ని పత్రములు లేపు, పద్యములు లేపు,
పద్యములఁ గొన్నితావుల వాక్యములు లేపు, వాక్యములలోఁ బదములు
లేపు. కొన్నిపదము లర్థముకాని విధమున లేఖక ప్రమాదమున వైరూప్యముం
బొందినవి. చూపుట ౩౩ పద్యము ౩౫ “సంకుసకసద్గ్రహగ్రాహసంకులంబు.”
౩౩ పుట ౧౧౫ పద్యము “యత్తయిగ్గుగుణస్ఫూర్తి” - ఇత్యాదులు. రెండవ
ప్రతికై యత్నించితమి, గాని, దొరక లేదు. ఉన్నదానితోనే యీ ప్రథమభాగ
మతికష్టముపైఁ బుస్తకరూపమున నితమాత్రము ప్రకటింపఁగలిగితిమి. తక్కి
నమూఁదా శ్వాసమాలను గ్రమమ గ ద్వితీయభాగముగఁ బ్రకటింప యత్నించు
చున్నారము

ఈమాతృక శార్వరినామసంవత్సరము (శక ౧౮౨౨) ఆషాఢ బ ౨
భృగువారము వరకు ప్రథంజనము వేంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి కుమారుఁడు
లక్ష్మీనారాయణగారు వ్రాసినది. రామయ్యపంతులుగారు వినుకొండ తాలూ
కాలోని ముప్పడివరమున సంపాదించిరి, కాని, ప్రాతకాఁడు చివర—
సీసమాలిక. శ్రీమించుచూర్పున సిరులకుఁ బట్టెన కలిశాయ ధునివీడుగొట్టెపాడు

ఆగ్నేయదిశయందు నఖిలవేదాంతార్థమహిమకుసలయంబు మైలవరము
దక్షిణదిశయందుఁ దనరోలఁగూలంగఁ బెద్దజమ్మలమడక సౌజన్యమడక
నైరుతిపార్శ్వన నరులనర్థలపట్ల పురుహూతుపుర మెట్ల పూరిమెట్ల
రాజల్లుకొండలరాయనిపాలెంబు భోజనానకుఁ గల్పభూరుహంబు
వాయవ్యదిశయందు వనర గోకనకొండ నిరతార్థజిరులకు సిరులునిండ
ఉత్తరభాగాన నున్నతప్పితిఁగాంచె నాగులవరము భూనాగపురము
ఈశాన్యదిశయందు భాసిల్లుకీర్తిచేఁ గవికల్పవల్లి కూకట్లపల్లి
ఆప్తపురపద్మమంతరఫణియైవ, శాశ్వతైశ్వర్యములకెల్ల సదనమైన
ప్రబలినారాయణపురంబు పాలకడలి, పట్టిమెడనున్న నవరత్నకథకమనఁగ.

సీ. జానకీకీర్తి లేతనజ్జగొట్టలపాలు కొంపలకప్పెల్ల గొడ్లపాలు

సంవాసములు దొంగజాగిలంబులపాలు నయనముల్ జాగరణంబుపాలు

గట్టిపొట్టిపుట్టాపుట్టా కట్టెమోపులపాలు మృదువైనచేతులు ముండ్లపాలు

భూరిస ధ్యావిధుల్ బురిదనీసులపాలు నాలుక దీనోక్తిమేనుపాలు

ఘనతరస్నీహ మది ధూర్తజనముపాలు, చిత్తమేవేళ నతిదీర్ఘచింతపాలు

హరిహరీ దేవామ తయ నలతపాలు, మైదనోలున నుండుట మాకుఁజాలు.

అను రెండుపద్యములను వ్రాసియుంచెను. ఇందు ముమ్మడివరము కనఁబడదు. పైగ్రామములలో నెక్కులమునఁ బండితులు భాషాభిమానులు నుండెడి వారేమో, కవివంశము వారెవ్వరైనఁ గాని యితరులు గాని యీపుస్తకప్రతిని సంగ్రహించి యండిఁకేమో యనునాశ కలుగుచున్నది లక్ష్మీనారాయణ గారు వ్రాసినప్రతికి మాతృక యమై యుండును. ఎవ్వరైన నాస్థానముల వారిపుస్తకమునకై యుత్పించి సంపాదించి నాకుఁ బఠింపి యీపనిలోఁ దోడ్పడును రని కోరుచు న్నాము. ఇక్ష్వావి వంశీతుఁడు, బహుశాస్త్రవేత్త, అట్టి యత్యగ్రంథమును యథామతిఁ బరిష్కరించుట సాహస మగును. మేము రెండవభాగము ముద్రింపఁజొచ్చునప్పటికి దీనిప్రస్తోతర మెవ్వరైనఁ బంపినచోఁ గృతజ్ఞులమై యుండు చుని విన్నవించుచున్నాము

కార్యదర్శి,

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు, కాకినాడ.

విషయ సూచిక.

1. కథాప్రారంభము	...	౨౫
2. కాళింది వేదనకుఁ గారణము నీలవేణియడుగుట	...	౫౫
3. కాళింది నీలవేణికిఁ దనయభిప్రాయముఁ జెప్పట	...	౫౭
4. నీలవేణి ఛాయాదేవికిఁ కాళిందీవృత్తాంతముఁ దెలుపనేగుట	...	౫౮
5. కాళింది విరహమును శుకవాణి నీలవేణికిఁ జెప్పట	...	౬౦
6. కాళిందిమనసునఁ దోచిన కృష్ణుని ప్రార్థించుట	...	౬౨
7. కాళిందిచెలులమొఱిగి యుద్యానమునకేగుట	...	౬౪
8. కాళిందికిఁ జెలులు శిశిరోపచారములు చేయుట	...	౭౬
9. సూర్యాస్తమయవర్ణనము	...	౭౮
10. చంద్రోదయవర్ణనము	...	౮౨
11. చంద్రోపాలంభనము	...	౮౭
12. మన్మథోపాలంభనము	...	౯౦
13. మందనూరులోపాలంభనము	...	౯౧
14. శుకకోకిలాద్వైపాలంభనము	...	౯౩
15. సూర్యోదయవర్ణనము	...	౯౬
16. కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ దెల్పుట	...	౧౦౦

శ్రీరస్తు

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ప్రథమాశ్వాసము*

దస్త్రణిపాతి నెన్నెదన్.

పీ. నవరత్నకీలితనవ్యకంకణరూణత్కారికరాజ్జయుగ్మంబుతోడ :

బంగారురంగుల బొంగార మెలగెను కమనీయభూషితాంగంబుతోడఁ
జాయఁజెందగు(?) నేవనేయుకైవడి మేల నివనజంబుతోడఁ

ముఖకాంతిజలమత్స్యములబాలు కన్నులఁ జూచించు కరుణారసంబుతోడఁ
గాననగుచును నిజభక్తకల్పవల్లి, రామవామాకతలభాసురతనవల్లి
మల్లికామృద్వి సీత (భామామతల్లి), కరుణ రక్షించు నను మమ్ముగన్పల్లి.

సీ. రాముజేహమునకుఁ బ్రాపేట నాత్మశేవత్వంబుఁ దెలుపు లక్ష్మణమహాశ్వు
నతిశుచిగుణసంపదాస్పదత్వముఁ బూని నిజశంఖభావంబు నెఱపుభరతు
సద్వృత్తతామసో నిజచక్రరూపంబు మెలపు శత్రుఘ్నపీరు
నిజకన్యాభావంబు నిజసహూదరుమాని రాముఁజేరుటఁజూపురాక్షసేంద్రుఁ
గామరూపసమాన్తఖతలవృత్తి, నాత్మదివిజత్వ మందట కాత్తమెఱయఁ
జేయుధన్యులనలయాంజనేయుము)ఖ్య, రామభక్తులమదిలోనఁ బ్రేమఁదలఁతు.

క. ప్రాజ్ఞుల విశ్వునిఁ దైజసుఁ, బ్రాజ్ఞుని సౌమిత్రినేమ భరతాహ్వయుని
దజ్ఞస్తుతు శత్రుఘ్నస, మాజ్ఞ స్తది నెఱతు సీస్మితార్థము లొదవన్.

పీ. ప్రచ్యవత్స(?) త్తవిరుద్ధవర్ణాతినందన్దు మగుచు
నస్త్రీతరం బొచు నతివేలముఖ్యార్థహతియాచును బ్రకర్షహని యగుచుఁ
బ్రతిహతవృత్తమై ప్రకమభంగమై వ్యాకీర్ణవాక్యసంవాస మగుచు
నవిచారితవిధేయమై చర భిన్నమై హేయతాపస్సు మగుచుఁ
గుకవికావ్యంబుకైవడిఁ గూలె లంక, యేమహాత్మునివాలాగ్ని యేర్పనపుడు
నతనిసేవించురామనామైక పేయు, నానతివిధేయు నసపాయు నానతియు.

తా. లంకాలంక ణోల్లాసోరువాలాగ్ని ని
శృంకుడై కపిసావ్యభాముఁడు ధరాజాతామనశ్శోకభూ
మాంకజ్వాల గతావశేషముగఁ జల్లార్చె నివచిత్రంబుగాఁ
గైంకర్యాచ్చితరామచంద్రుఁ డతఁ డుత్కంఠ స్థము భోవుతన్.

* మొదట గ్రంథపాఠము గలదు. † బహువృత్తమై-మూలము.

- చ. జలరుహనాథనాభిజలజాతమధు స్రవభావ మూనుటం
గలిగెను గూతు కేల్లానెడుకామన మాట వహించు టారయన్
జలరుహసూతి నీ కనుచు శారద తచ్చనలాడ మాటికిం
గలకల నవ్వు ధాత మెప్పుడు మాకు నీవుతన్.
- చ. కన దతిచిత్రత స్పదులగాత్రమునం దొకగుబ్బ కర్మశం
బన దృఢసాహితీమయత నందుట మార్దవవాసగీతమై
తనరెమగుబ్బ రెండవది దాల్చె దృఢత్వము చాల (వితయా)
ననుచును మాటబోటికుచ మంతుడు నల్వ మదిం దలంచెదన్.
- చ. అతికఠినంపుఁ దర్క మగునారయ నీదురదాభి తత్యతా
హతులను సీత్యులు ల్పొడమె హ మధురోష్ఠము బ్రహ్మకాం
లేని సౌఖ్యముల పట్టు తేనది యాననంచు నే
యతివ మృదుత్తిఁ బల్కు విధి *నవ్వరవల్లిని వాణిఁ గొల్చెదన్.
- సీ. వెలిమబ్బుబలునుబ్బు వడి గెబ్బు రుచి నబ్బురం బొసంగెడు వననంబుతోడఁ
దెలిచెట్టు నలిగెట్టు వెలిపట్టు వెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలుమేనితోవఱేనిచేలు వేనిదెగఁబూనినగఁబూనుచిటునవ్వు మొగముతోడ
నునువంక గలపొంకమునఁ గొంక కకలంకకాంతు లీనెడుపువ్వుగఁబరితోడ
నీడని యపారకారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ వసెంపు నాహృదయంపుమేడఁ
గొనిచదువులగమికానియింటిగఁగిరి, గరితరతనంబ నాయంబగురునితంబ.
- చ. సిక నెలకొన్న (క్రొన్నెలను) సింగపుగో రని సారె కుల్కు కై
మొకము నిరీక్షణద్వయము మేనకకూతురి బెళ్ళుజూపుచా
యకు మరలించి దాని కుడియారని సిగ్గు ఘట్టిఁ జాపల
ప్రకటత మానఁజేయు గిరిరాజనుతాశ్రయ నాశ్రయించెదన్.
- శా. పంచబ్రహ్మసమాఖ్యపంచపృథివీవాక్యాదితత్త్వాధిపా
దంచత్పంచమహర్ణశోభితసురాధ్యక్షత్వసంశోభితుం
బంచాక్షర్యభిధానమంత్రవిదితుం బంచాక్షరాద్యక్షరా
కించిదోద్భితు సాంబు నేమనములోఁ గీర్తింతు (నశ్రాంతమున్).
- చ. మగఁడు సగంబుగాఁ దపము మానక చేసియుఁ ద్రప్తియత్వముం
దెగఁగొని మేటిచట్టునకుఁ దీవ్రపుఁ గూరిమికూతు రేనియుం

దగు లగువారి నేరములు తాళుచుఁ గోరికె తెల్ల నీను నే
మగువలమేలుబంతి (శాంధ)ని మమ్ము నేదులే.

చ. అతనువిభూతి మై నలఁదినంతన తద్విజయంబు గల్గి దే
సతనువిభూతిమూర్తిమతి నై యలనిన్ జయలక్ష్మి చెందఁగాఁ
బ్రతినవహించి తిద్గతిని బాయక నాయకు మై సగంబు
సుందరీమణి మనంబున నెంతు నభీష్టసిద్ధికి.

గీ. వత్స మొక కేల నొకట మువ్వకకోల, శిరమునందుండు తెల్లచేసినజలంబు
పశుపతిత్వంబు సీకనంబంధమెట్టు, లనుచు గేస్తుని నగు చెలి నా శ్రయింతు.

మ. తృణ(తుల్యంబగు) బుద్ధిజాడ్యతమ మెంతే దూర మై పోవఁగాఁ
దృణమాత్రంబుగ విద్యలిచ్చి జమలన్ దీవ్యతృప్తపం నోచు లే
గుణమా నా కిని ముజ్జగంబుల కనంకోచుబుగాఁ దెల్పఁగాఁ
దృణమాత్రాపచితిం బ్రమోదిలుమహా(దేవుం బ్రశం)సింఁచెడన్.

శా. శ్రీరామాయణకావ్యకల్పలలికాక్షీరాంబురాశీన్ మసలూ
దారుం బ్రాకృతశబ్దశాసను గుణాధారు స్థమస్కారసం
భార ప్రక్రియఁ దృప్తిచేసెద మహాభారత్యఖండాన్వయో
(ధారున్ సా)ర వచోవిలాసు మదిలోఁ దార్కొందు నావ్యాసునిన్.

గీ. ధరణి కేతెంచ కవితాభిధానహంసి, కతులవిశ్రాంతిభూము లై యద్రసజ్ఞ
లనెడిసరసులు క్రమమున నబ్బె నట్టి, యార్యవర్మల నాల్కి వ్యాసు నెంతు.

సీ. మానాదిషోడిశమహితపదార్థ శోధనవృత్తిగల దను మునివరేఁబ్బు
సామాన్యముఖములొ పట్టదార్థంబులు దెలియంగ నది యని పలుకువాని
గర్భవిజ్ఞానము ల్లిగించు రెండును నిశ్చేయసంబను నేర్పులాని
గర్భంబు జ్ఞానాంగగతిఁ దాల్చు జ్ఞానంబు తారకం బనియెడు తాపసేంద్రుఁ
బ్రకృతి మహాదాదితత్త్వసంపద్వివేక, మమర నిర్వాణమని పల్కునట్టివానిఁ
జ్ఞానసంతుద్ధి యల(రారఁజేయు)వాక్య, పటిమ యలవడవృద్ధిఁ బ్రస్తుతించు.

గీ. ముదమస్మద్రుషకునోసగుచుమూలకార, సుర్వభేదన మొనరించుమహిమగాంచు
నేమహాత్ముని దర్శనంబిచ్చ లోనఁ, జాలఁబ్రార్థింతు నయ్యహిసార్వభౌము.

గీ. కూచు నెవ్వనినదవ్యర్థి గుణనిబాధ, నంబు నాద్యంతముల వివృతంబు సంవృ
తంబు వివృతంబె కడుసంవృతంబు మాన, నట్టిపాణినిమునిచంద్రునా శ్రయింతు

సీ. త్రిస్తకారత నాత్మ దీప్తితంబుగఁ జేసి మూఁడుగుణంబులు మొనయఁజేసి
పటుతరజీవికోపాయవృత్తు లమర్చి సాంగరూపక మెనంగంగఁ జేసి

- యుచితనానావర్ణయుక్త లొప్పగఁ దీర్చి యుత్తమాధికభేద మొనరఁజేసి
మఱియు నలంకారమంజుమ త్వలయించి శయ్యాపకరణసంసర్గ నిలిపి
తెలివి శబ్దార్థమయకావ్యదేహరచన, చేసి నిర్దోషభావతః జేసి విధికి
సమమతియొసర్చుకాళిదాసాద్యనేక, సుకవిమూర్ధన్యులనుతీతుఁబ్రకటనూక్షి
చ. ప్రకృతియుగంబు దీర్ఘమునివర్ణులకు స్వముఁ జైనపుణ్యుని
నిష్కృతికి శిక్ష గాఁగఁ బడవిద్య రచించినవాని వంద్రవా
క్రవకటకవిత్వకల్పతరురాజముబీజము సర్వవాక్యశా
సకవిరుదాంతసన్ననవిచక్షణచంద్ర సమస్కరించెదఁ.
- గీ. ప్లాణివర్ణకలద్ధరభవ్యనామ, సరశిషుపామహాస్తహత్ స్థిరమయాంధ్ర
వాఙ్మగత్కర్త భూకవివాగ్వినేతఁ, జాగి మ్రొక్కెద నల శబ్దశాసనునకు.
- గీ. వికృతికాధారతనహించి వికృతరహిత, శుద్ధభావత బ్రహ్మంబుసాబగుఁ గాంచి
జగములోనఁ బ్రకాశిల్లు సర్వవిదులు, నన్నయాధర్వణాద్యుల సన్నుతీతు.
- గీ. ఎన్న వికృతివివేకంబుఁ గన్నవాని, కమరు భావిక్రియాజ్ఞాన మనుచు జ్ఞాను
లభినుతీంపగి వెలయు మహర్షి తుల్యు, సన్నుతీతు సఫర్వణాచార్యవర్ణు
- గీ. *సరసమతిశబ్దశాసనజాతమాత్ర, వంద్రకవితాశిశువుల్లీలియమరఁజెనిచి
చాలఁ బ్రాథ నొనర్చినచతురమతులఁ, దిక్కయజ్ఞాదికపులగీర్తింతుఘనుల.
- ఉ. అప్పటివారలే నుతుల కన్దు లనన్దులు సన్నుతీంపగా
నిప్పటివార లన్న నది యెంతటిమాట యఖండపాండితుల్
దప్పని కారణంబు లగుఁ దద్భజనంబున కంచు నెంచి నే
నిప్పటిపండిల్తోత్తముల నెంతు నీరంతరభక్తియుక్తతఁ.
- మ. గుణదోషంబులఁ దెల్పితేనిఖలులం గోపింపఁ గీర్తింపఁగా
నణునైనం బనిలేదు దోషములయం దత్యంతసాధుత్వముఁ
గుణజాలంబుల దోషభావముఁ గడు సూర్యంగ నేర్పొప్పు స
ద్గుణవత్ప్రండితమాశిసన్నుతిఁ గొనం గోర్కు ల్బదిం బుట్టెడుఁ
- ఉ. తప్పనిచోటఁ దప్పనుచుఁ దప్పనియారస మూఁబోకుఁడీ
తప్పినఁ దప్పు గల్గె నని తప్పనిసత్కృప మీరు దిద్దుఁడీ
యొప్పు టొకింత గల్గె మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నే
దప్పనిశిష్యుఁడఁ గురులఁ దప్పనే శిష్యునకీర్తి కీర్తయఁ

- గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెనగు నక్ష, పాదకిణచర శైమినివ్యాసమాని
కపిలఘణిరాజదర్శనఘటితమోద, మతసి మద్గురు మాధవు సభినుతింతు-
చ. కొదవ లెఱుంగ కెప్పుడు నకుంతమహాదయులై భవంబు వే
పాదలంగ భూరిసత్కళలు పూని తిమోహతిలేక యార్జవం
బూదవఁ గళంకిత స్వదలి యూర్జితవాగ్విజయోగ మింపుగా
మదిఁగొను మద్గురు దలఁతు మాన్యుని మాధవయజ్ఞచంద్రమున్
- సీ. తర్కపాతంజలకర్కశస్త్రస్తరమండలంబున జర్కబండ లాడి
గురుభట్టవాగుంధగురుతరవనములో నింబుమీఱఁగ విహరింబుచేసి
యతులసాహిత్యవిద్యాచారుడర్చిక లాలితకీతిచే నోలలాడి
కపిలసాత్యవతేయఘన తంత్రవాక్సధాంభారలఁ గోరిక లూరఁగ్రోలి
చెలఁగుయద్ర సనాభామయలతెమాలి, యతనిశ్రీ రామచంద్రపాదాంబుజాళి
సుజనతల్లజనన్నతనుగుణపాళి, సభినుతించెద మాధవయజ్ఞమాళి.
- శా. మోహంబార హృదంబుజాతరములో ముష్టాటికిఁ గొల్చెద
న్నోహదిస్త తిషిధవోమగుణసమ్మారానిరాసక్రియా
సాహిత్యస్త తిపన్నచిద్ర సరుహీసంబంధకృత్సానను
“నాహిత్యీరమృతా సతా” మితి వచనంపాదితశ్రీయుతు
నాహిత్యాంబుధిపారగు నృకలశాస్త్రజ్ఞాన్లురు న్నాధపుక.
- గీ. ఎవ్వనియశంబుజగ మెల్ల నెనసిచుట్టు, కొండయవ్వలితమమెల్లఁగొదవపఱుప
నల్పమాధేయమనిపల్కదధిక భూష, యతనికొనరింతునతిమాధవార్యమణికి
- గీ. ఏకదినమేళనంబూను నెపుడుఁబూర్వ, పక్షలాలితిఁగొను గళల్పదియునాఁలు
దాల్చుకళి నవ్వ నుతచతుర్దిశకలైక, హరిఁ బ్రార్థింతుమాధవయజ్ఞచంద్రు-
- క. కవివాక్పతు లై యెవ్వని, సవిధస్థితు లైనపురుషసత్తము లెల్లం
గవివాక్పతులం గేరుదు, రవురా నుతియింతు నతని నస్తత్సామిన్.
- ఉ. నైదుషి లేకయే కవిత వచ్చె నటంచు వచించువారల
గా దనఁగూడ దెట్లనినఁ గాకవిపల్కెడు శాస్త్రవాగ్విసం
వాదిదురుక్తుల నివనఁగఁ బండితహాళికి మోముదామరం
బ్రోదిగ నవ్వదేనియలు పుట్టును రూపక మంగితం గొనన్.
- గీ. దుష్టకవిత నిషేధించు దొరలసభలఁ, గలుగు సత్కవివరులకు ఘనయశంబు
తద్యశంబునకరయంగదాతయగుటఁ, బండితామాన్యసకునేని ప్రణతిగదె.

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కృతియు సనాతనాధునాతన సత్కమీంద్రగురుచంద్రపురస్కృతియుఁ గుకవితిరస్కృతియు నొనరించి నే నొక్కబంధురప్రబంధనిబంధనాయత్త చిత్తుండ నగుచు, నిష్ప జొనర్పంబూనిన సకలసద్గుణాలంకారసంపన్నం బగునిక్కావ్యకన్యారత్నంబునకుం దగిన నాయకరత్నం బఖిలదేవతాశిరోరత్నం బగు శ్రీరామభద్రుం డగు సని పురాతనకృతగుక్యతజనితమహాభాగ్యాతిశయంబువలనఁ దెలిసినవాఁడ నగుచు నప్రమేయప్రభావుం డగు నమృహానుభావునకు షష్ట్యంతంబు లగు షడ్యంబులు విన్నవించెద.

క. వీరాదివీరునకు సని, వాఁతనడైర్యశౌర్యవచ్చుత్రుచమూ

మారణకారణదారుణ, భూరిబలోదగ్రునకును బుషితోగ్రునకున్.

క. మిత్రాన్వవాయనలినీ, మిత్రునకుఁ గటాక్షితాత్మమిత్రునకు ధుతా

మిత్రునకు వృత్రశత్రుజ, మిత్రతనూజాతశత్రుమిత్రాఖ్యునకున్.

క. మాయాగృహీతమానుష, కామునకుం గుశికతనయకర్తృకయాగా

పాయపరపరహితాకుచ, వైయర్థ్యవితానకీర్తి వరదాయునకున్.

క. రామునకు నిద్రదనీల, శ్యామునకు సరాతిసోమసంప్రాతపున

స్తాపసమీరున కత్యభి, రామగుణారామునకును రఘురామునకున్.

క. దుగదచ్చితెక్క కిక్కగు, మొగములరాకాపితేనిముద్దుంజెలిమే

ల్నిగనిగలుమిగులు మొగమున సాగసులనగువగునిల్పసాగయనిదొరకున్

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధ్యర్థంబుగా లీలారాజన్యసార్వభౌముం డగుచు

రామరూపంబునం బ్రకాశమానుం డగు నద్దేవతా సార్వభౌమునకు సంకి

తంబుగా నొనరింపఁ బూనినకాళిందీక న్యాపరిణయం బను మహాప్రబంధం

బునకుఁ గథావిధం బెట్టి దగు నట్టివిధం బభివర్ణించెద.

—: కథాప్రారంభము :—

సీ. సవనవస్త్మివైభవహేమగర్భ మై సత్యలోకంబుతో సరసమాడు

నార్యాంగనామనోహరనీలకంఠ మై కైలాసనగరివైఖరి వహించు

సంతతశ్రీనివాసస్ఫూర్త్యదారమై వైకుంఠపురముతో వన్నెకెక్కు

సురుచిరాలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయంబుసొంపుఁ గొంచు

సరససాభాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియునుగూడివర్ణిల్ల నమరియుండు

సతతసేవాగతాప్తదిక్ష్వామిపాలి, కాపురం బైనయలద్వారకాపురంబు.

- క. ద్వారవతిపదము ప్రశ, స్త్రాపూథ*మతంబుగాంచు నది సర్వమహా
దాకసురాసురమానవ, పారము లేవేళ నర్థివసియించుటచే.
- చ. పగడపుదారబంధములుఁ బచ్చలచూరులుఁ బద్మరాగపు
జగతులు వజ్రవృషములు నానలఁదేతిన కెంపుఁగంబము
త్నెగఁజెడు నీలవేదికలు నిగ్గులుదేతెడు రత్నవాటిక
ల్సాగనువహింప నప్పురము శోభిలుఁ బట్టణరాజరాజమై.
- మ. ధర నప్పట్టణరాజ మంబరగతాత్మచ్ఛాయ నానాకముం
బరఁగం దోయధిసీటఁ దోచుప్రతిబింబస్ఫుర్తి నభాగిరా
ట్పురముంగ్రమ్మి త్రివిక్రమత్వమున నొప్పున్ సాంప్రతంబేకదా
హరి యందుండుఁగదా త్రివిక్రమసమాఖ్యం బ్రీతచేతస్కుండై.
- ఉ. మేలిమిరత్న దీధితుల మిన్నలు ముట్టెడు గోపురాధి నే
వేళఁ జరించుతమ్మునికి వేడుక నప్పురలక్ష్మి రక్షగా
నీలపురేఖఁగట్టె నది నేడును గానఁగవచ్చు దానినే
చాలనిబుద్ధి లోకము శశం బని పల్కును జందమామలో.
- గీ. వజ్రులునప్పురి బలితంపు వాగ్ధిపరిఖ, రత్నగర్భాదిశబ్దము ల్రాజలంగ
నభిమేఖల గాకున్న ననువుగాద, టంచుఁ దదృశవణంబు భరించె ననఁగ.
- క. అతిరుచిరచంద్రకాంత, ద్యుతియై కవియుతము విబుధతోపాకరమై
హితసకలవస్తునికరో, ర్జితమై పురి కల్పవల్లిచెలుపు వహించెన్.
- గీ. ప్రచురరోచిస్సమాలీఢ బాడబంబు, భూరినవరత్న రాశిసంపూరితంబు
హరినివాసంబు చిత్రనత్త్వాశ్రయంబు, నగుచునప్పురిజలరాశినగుచునుండు
- మ. రతికాంతాంతవిభూతి సంతతతనుప్రాంతోపగూహక్రియా
రతికాంతం బయి శేఖరామరధుసీరమ్యాంబుసమైద మై
ప్రతతైశ్వర్యవృషాంక మై నటన దీప్యన్నీలకంఠంబు నై
శీప్రతిలేకొప్పు శివస్వరూపవిభవప్రాప్తిం బురం బెప్పుడున్.
- క. సకలాలంకృత యయ్యుం, బ్రకటవిశేషోక్తి విబుధరంజన మగు హం
సకరుచిర పదంబై, యకలంకస్ఫుర్తి మీఱు నప్పురి జగతిన్.
- మ. ప్రకాశదార్యవిశేషకాంతి సమతార్థవృక్తి సౌఖ్యబరూ
పకసారాధికచిత్రచిత్రలిపిసంబంధంబు శ్రీకృష్ణనా

- యక వైశిష్ట్యనితాంతభాసురమునై యష్టట్టణం బొప్పుఁ దా
నకలంకుల్ (ముదము)ద సత్కవిలై గావ్యంబుంబలెం జూడఁగఁ.
- క. హరిదశ్వరుడు తనయరథము, సరణి పురీసాధములను సంకటపడుట
స్వర వమర నొంటిగుట్టుము, నరదమునకు నేకచక్ర మమరించికొనెఁ
- ఉ. పచ్చలగో(పురంబు) జగి పచ్చిక యందుఁ దలంచి వచ్చు లో
మచ్చికజొకఁ బట్ట వడి మై శశి యూఁకువసేయఁ జంద్రుమై
నిచ్చలు జాటు నయ్యమృతి మించుక సోక సచేతనాకృతుల్
హెచ్చిన వైడిబొమ్మలకు నితులకు (ననరావు భేదము)ల్.
- నీ. గోపురోపరిభేలకోకస్తనులగొప్పవిప్పుకప్పుమిటారికొప్ప లబ్బు
రంపు మబ్బు లటంచు రమణుల నునుమేనుదీఁగెలు గ్రొమ్మిఁచుదీఁగెలనుఁచుఁ
గరికరము క్తగంగాజలశీకరాసార లనుఁచు
దదుదారతరబృంహితంబులు బలుగర్జితంబు లంచుఁ దలంచి యంబుధరము
లలనలునస్సాధికారమన్యులకునిచ్చె, విచ్చెమాగ చ్చులనిమది నొచ్చి నొచ్చి
వర్షగర్జితమిషము ములుక, వఱలుమేడలక్రిందటనొఱలుచుండు.
- చ. సురతరు లంతికస్థలులఁ జొప్పుడ నందలి దివ్యభూషలా
తరుణు లొకప్పు డొక్కటియుఁ దాల్పఁగఁ జూడ రలక్త్య మాటచే
నురుచిరభూష లొల్ల మటు చూచుచు మ్ర నై నయ
త్తరువులపుష్పము ల్లానరు తద్దయు వాడినవంచు నచ్చటఁ.
- ఉ. మేడలయందు నిచ్చలు భ్రమించుకలాపులు డాయఁ జూచి య
య్యేడుగుతాలతేరియురగేశ్వరరత్నలు వాఱి వాని వె
న్నాడఁగఁ గుంటిసారధికి నబ్బమి వే పయనంబు సాగమిం
దోడనె తానె పోయి వడిఁ దోయజబంధుఁడు వట్టు రత్నలఁ.
- చ. పడమటివెట్టకు స్వేటచి భామలు సోరణగండ్లు మూయ న
క్కడ గతి నిల్వఁ గాక వడిఁ గ్రమ్మనఁ బొనిడఁ బోవుచుండఁగా
గడుఁ గనిపించె మందగతి పురమరేచికి గ్రీష్మవేళ న
జ్జడత చిరార్జితం బగుట సంగతే మయ్యెడు నిప్పు డేనియుక.
- చ. పురిగరదా శ్వసాధరుచిపుంజము ఘాసమటంచు నెంచి లో
హరిణము చొకభింప శశి యాత్మమనోహరవక్త్రపంకజ
స్ఫురదుపమానవృత్తిఁ గొనఁ జూడఁగఁ జాలక కజ్జలంబుచేఁ
దరుణులు కప్పొనర్చి రది తప్పక చందురునందు *నుండఁగఁ.

ప్రథమాశ్వాసము.

- క. బాలికలు బాగుమాడెను, వేళల సాధములయందు సుఖముపొందిన
 లీలఁ గితురింతు రవ్వట, వేలిమిబుఁగబొచ్చుమెలఁకువ గొనుదున్.
- క. అచ్చటి మదిరాక్షసుల నై, అచ్చరికన్యకలు వాట లాడఁగ భేరి
 విచ్చఁ గననయ్యెఁ బాపటి, కచ్చులఁగను తెప్పకాటు లందమి గొనుటన్,
- చ. అనుదిన మియ్యనీలమోహార్జునులఁ బరితీరిమిద్రవం
 జనితపార్విద్యుమాకులత సాధగవాక్తముఖ ప్రచారవృ
 త్తయగతభేదము ల్పడల నంబుమహాపుండు దక్షిణోత్తరా
 యణములఁ జూయెఁ గాని నిపు డవిప్రయో యాతని కిష్టతూర్గముల్.
- ఉ. మానితదివ్యార్జు గణమండిత సాధతలంబుల నుత్థా
 సీతత మండు నెచ్చెలుల సిద్ధేపుగుబ్బలు దాయనత్పల
 వ్యానతకల్ప శాఖల ఫలావళిఁ దున్నుదు రంచితస్థర
 త్పనపయోధరస్థితిమఁ దేఁగరాఁ గడు నీనుచే బలెన్.
- ఉ. నెన్నెలకుప్పలాడునెడ వేలుపుటెంటులు దీము నెల్పుచే
 గొన్నయనర్థ రత్నములు గోరికి మీఱఁగ నీకు మేడపై
 నన్నవయోజగంధులకు, నొప్పగ మీకు జయించి వారిచే
 గెన్నయనర్థ రత్నములు గల్గింపొట గ్రహించ రేమియున్.
- చ. కడుమిఁదలారు సాధములఁ గంజదళింపులఁ గూడి యూహించు
 న్మడఁ గలనామ్మ గల్గెనుచు మెచ్చునుఁ గోరికిదేవికామిను
 ల్నుడువఁగలేరు వారిమది మాల్యంతు క్కోరికి దీల ధూమణం
 బిడక మెలంగు నెచ్చెలువ యొవఁగ నొక్కతయేని లే దటన్.
- క. అన్నగరిలోని వజరపు, మిన్నా సాధములు దాసి మింటం జనుచుం
 గ్రొన్నెతద్రుచు లెనయుచు, బున్నమనాఁడంటికొన్న పోడిమి గనియెన్.
- చ. మృగమదఁగ్రతింబు గొను నేలుమొగంబుల తేట చూడఁగా
 ప్రియధరదర్పణంబు గని మీనవిలోనఁ లెల్లఁ దుల్యత
 న్మొగములు గానరామి మది మోహితు నీనున నీకళంకిచే
 నగు నీలు లర్థబోధ యని యద్దము చూతురు వేడ్క మీఱఁగన్.
- క. పిన్నిలమొక కగుఁ బులిగో, రప్పన్న యటంచు మెచ్చు చంబుజపాణుల్
 త్రొన్నలఁ బ్పుచు మార్దవ, మన్నను లేదిమిచు విడువ వీరుగు న్నెలయున్
- చ. అరచలిగ్గు మానుదురు లంజము గాంచునో కావలేకొళి
 యారయద నుంచు నెన్నుదురు లంజముమీఱఁగ నందు నిల్చుచు

- దశమలు నొచ్చి ఫలములు దాఁ గటికంచు విడంగఁ బోవునా
యర నెల చిన్నగీమదము నంటినమేను గృతార్థతం గెనన్,
మ. తరుణీమంజులలోచనాంచలమిలత్తారశ్యలాలిత్యముల్
గర మబ్రంబుగఁ జూచి సిగ్గుపడుచుం గన్ను ల్లుడుంగ వ్యధా
కనులో జింక చలించకున్నిఁ గవియె న్నాకున్న సౌఖ్యగ్రవి
స్ఫురదుచ్చావచసింహపుటకల పెంపుల్బూచి కాలూఁడునే.
చ. బసములు తొవ్వముల్ శశివిపాదముఁ బోల్తురు కల్పి లేమియుం
గననకు నంచు హస్తకటకంబుల వచ్చులడాలు ఘోరముం
చనువుగ మూకుకొంచు వివతాపన మౌ శశిగో శశంబుఁ జే
ననగొననంటి చూతురు మనఁబునఁ గౌతుక మొప్పఁ గన్నియల్.
క. జలహక్కులు ముఖరాగం. బులఁ జూ తెల్లం గరంగఁ బూసంగ నాళ్ళో
పలమాత్రముఁ గరఁగించిత, నెల వాకియె చుట్టికక నివశములగున్.
క. పురిగోపురసైమాంబుజ, పరిరక్షణసేయు దేవపతికరణలనన్
హరిమధ్యామధ్యంబులు, హరివిభవ మొకవఁజేయు ననుదిన మచటన్.
గీ. గంధనతిపంకవతి యన గగనగంగ, గుఱముదోషంబువంతిగాఁగూడుకొనియె
సౌధకోక స్తనీననున్నానగళిత, దివ్యచందనపంకం బుద్బిగ్గుమగుట.
చ. పసము నొందునేటఁ బునకాంతిలు సంతక మొప్పఁ గ్రుంకఁగా
మొగములు వింతతమ్ము లని మూర్ఖున మూఁగును దేటిగుంపు లిం
పగు నదిలోని హైమజలజానలి లోయియఁ జారునాసిక
నస్సిగములఁగంపకఁబు లని మ్రుక్కుచు మూర్ఖునలేవు భీతిచేన్
క పురిసౌధచిత్రాత్మి. స్ఫుగ దమిత విభావనంబ పుషితము లగుచుం
గరము లిరవొందె గావున, హరిదశ్శుకు చిత్రభానుఁ డనఁగా బరఁగెన్.
చ గురుతగగారుడాశ్మకృతకట్టినుభూముల గొండ్లిసేయున
స్త్రమిలచన్యగానము మునంబున వించుఁ జలించకుండఁగా
కనుడె పయోషగాంధవరథాచురశృంగభృతిరశ్మై లెల్ల న
స్వరమణిజాలదర్శనము వాటిల గాటపుభీతిఁ బోవుటన్,
గీ. అరు హహాపద్మపద్మశంఖాదివిధులు, కొలఁకు లిరవొంద నీరముకుందవిధులు
సౌధముఁగురువిధులనుజారుపనులు, వరః క్రియనంగఁ బురమంతనఁజలుచుండున్.

- చ. తరుణీంత్న మనోజ్ఞకంఠవవరత్న స్ఫారహారంబు ల
చృరువుంబి కైరవపింటికయ్యముల విచ్చిన్నంబుగా జాటు న
వ్వరరత్నంబులు శోధనీముఖముచే బ్రాభాతవేళం జెలర
శరధిం జూగ మాత్మరత్ననిధియ స్సంజ్ఞ గను న్వాన్తియున్.
- చ. చెలువలు మేడిలో జెలిమిచే విడుసొమ్ము భరించి వేల్పురా
చెలువలు చిత్తరంపడుచు జెల్లుకుసా మృది వేడఁబోయిన
స్వలనెఁజాతఁ గొప్పకము వేలుపుగిడ్డియు మోము మోడ్చె గే
నలము ఫలస్వభావమున వర్తిత నిర్జరలోకరత్నమున్.
- శా. కేళీభాధరము వ్యిరాజలుఁ బురిం గేళీవిలాంగాన
పాళీచాదుతమాపరీమళమితృభాగ ప్రపూరాపగా
నాళీకాక్షులఁ గాంచి తోయినిధికి న్నవ్యసమోదంబుగా
హళిం బెండ్లి యొనర్చి పూర్వసాదాన్తవంబు స్రుక్తిండుచున్.
- క. ద్వారకచుట్టు మెలంగెను, చారువిశేషముఁ దగదనాదరజానో
దానదులంబుఁ దోయిధి, కోరికనోఁ గ్రొత్త పెండ్లికొడుకై యులరెన్.
- క. అరు దెందుచుఁ బుయందము, నిరలెంబును నిన్ని మేషః క్షుద్రములై
పరఁగెనుకన్నులఁ జూడఁగ, సుగలు విమేషంబు నిద్రనాగయును దానన్.
- లయగ్రాహి. ఇందుమణివేడికలయఁ దొనరి యిందుముఖు
లందమగుగానముల నిందుముఖు లెల్లం
బొందుగఁ గరంగనట సుందరపుమోముజిగి
చందములు చూచుకొని చందురునియిందీ
చందమగుపొందికలు చెందినవా శేవో కనుఁ
గొందమని చూచి బెళుకందరము కంటం
జెందదిది జింకసరి సందడిక నిందుడని
సుందరులు గేలిగయికొందురొగిపీటన్.
- క. అక్కఱియైన సరియే, యర్థినదాన్యులకు నవ్వరాగ్రణి నగ్గం
బుక్కులు వేడినయవ్వాడె, యుక్కులఁ జేయుచును వారి నతిచిత్రముగన్
- చ. తిలవగ నిర్ధివాచకపదంబుల గొణత గాంచె దాతలం
బలుకుపదంబులొప్ప మముఁ బల్కెడిశబ్దములందు గొణత
స్నేహగు నటన్న మేము మదిమెత్తుమె వ్యత్యయ మైనగాక యం
చలరుదు రందు దాతృముఖు లద్భుతవస్తువిత్తీర్ణశంపదన్

క. అతులప్రసాదగంభీ, రత లక్ష్మవృక్ష మధురరసముల రసవా
క్తతులనంగ సరసులొప్పి, స్వతంత్రము సరసులకు మనము సరసతనలరన్.

శా. సాయంకాలనటస్వహాసలజటాసంగంబుచే నావిల
ప్రాయంబై జగి మానుగంగ యట సావధాన్యనాథు ల్గన
స్నేయంజిత మిగుర్పడ త్రసె యామి స్నేహితిన్నా సిత
చ్చాయామేయఖగంబు లప్పురిసరస్సుంవాసముల్. గైకొనున్.

ఉ. మేడల గాయను ల్కిగుల మెచ్చుగ గానముపేయఁ దచ్చుతి
స్వేదుకనుండు హాహుకయిపిడిని వీణియదండ మచ్చుడి
కూడిప్రవాళవత్స మదిగోలె ఘటిల్లఁ బ్రవాళసంజ్ఞ యా
జాడని దండమాత్రమున సంధిలె నెన్నఁ గదాఖ్యయే భువి.

సీ గౌతమముఃభావశలనచే నొకవేళ నొకతటి కణచరానూనమహిమ
నురగేంద్రవృత్తిచే నొకమాటు నొకతేనఁ గపిలవాచంయ మోత్కట భూతి
వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి జైవినిప్రళుప్తవృత్తి
వల్మీకసంభవవ్యాపృతి నొకయెడ నొకచారె భరితివాక్కుక్తిమహిమఁ
బ్రొద్దువుచ్చును యువజనమోద మమృ, మేటియవ్వీటి మేడల మేలురత్న
పంజరంబుల నెలకొని ప్రతియెటుఁగక, గణశమించినశుక శారీకాగణమూలు

చ అతిమధురంబు తొ ఫలము లబ్ధియఁ బువ్వులులేమి దుర్యశం
బతిఘనమంచు సర్వకుసుమాస్పదతం గనె నన్నమాడ్కి మా
రుతగణిఁ జైకివచ్చిన తేలిప్రసవంబుల రాజిలు స్వన
స్వశు లగువృక్షము ల్పురిముపజ్జల నొప్పువనాళి నెప్పుడున్.

సీ. కాళికనుందారఘనతమైరానతేభూషితం బయిసురపురముమాడ్కి
మాధవీపున్నాగమహానీయసూపమై ఫణిరాజశాయిపట్టణమారీతి
స్థితమహైమవతీకుమారిశివాస్వనివహాదుఁ గైలాసపదముకరిణిఁ
బ్రచుఁ ప్రతాపనపంకజాసనసదాలంబమై సత్యలోకరంబువిడి
నెలయు నప్పురిలోపల నేలకొలఁదీ. యలసవపమానకంపితచిలసదగమ
కనుమచిసరవిఁస్సరత్రునుమరిసత, రంగిణీపుష్పవార్ధినీరములు ననులు

సీ కుణవృద్ధిపదవృద్ధగోత్రవిఖ్యాతమై పాణినిగ్రంథంబు పటిమగాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణమామి నన్నపాదీయంబు ననుకరించి

కర్మజన్యపూర్వధర్మప్రకాశమై జైమినివ్యాఖ్యాత్యాహుః బూని
సద్విశ్రాంత్యానసమ్మాదహేతునై వ్యాసపాదార్థభి వన్నై కేక్లి-
కవిః వరసఫలకమై ఘటితమత్త. శిఖమధునతపినిస్థితమగుచు
నసమకవిరాజకావ్యంబుఁనుకరించి చూడ నింపొందునదీయోగ్రీడవనము.

క. అమితధృతివైదిత్రీయుఁ, గ్రహహీనత్వాదిదోష (రిహిత)ము వరి కా
వ్యమనఁగఁ బరిగె నసిద్ధో, సమతి విసంధితయు గుణభవరఁగె నరిదిగన్
సీ. బహువిధాలంక్రియాపదనిజాకారమై యుపమోపమఁ జూచు నొప్పుగాంచి
కవితల్లజప్రాధి కవిలోక్తి ధుక్యమై యతిశయోక్తి విలాస మాదగించి
యుత్తరోత్తమసుసూక్ష్మర్వలలితమై నాభూషాగీడి చోళించి
యనుపమఫలమనోహరభావమగు చనన్వయభూషణంబు గర్వమునహించి
తనకు నుద్యానవివీకనకదంబకంబు, శాఖశాఖాశిఖా హతి జగ్జరిత
శాంతమగళదమృతధావాక్యశ్రవ, వాహపూరితపితౌలవాలకంబు

సీ. కేళీరతిక మారికాళీకృతివిలారపాళీనుచిరకుంజభాసురములు
నగీకృతిస్వానగీతమత్త సారిగీయుతనరోవిరాజితములు
నానామణిప్రభామావాభ్రమణి పదాధీనామితాద్రి సమ్మందితములు
గంగాఁదీక్షిత్తి భంగానుగత మహాభంగాపనాళీసంగతములు
నునుచిరామరభూరుహనుమవిగచిత, గర్భితవిరాగసూసతీకరవయోజ
లగ్న (శాశివ హీరహ) గమనములు, నీవిజ్ఞానోదయనటి లీలానవనములు.

సీ. మత్తయూర సన్నత్తకోకిల హంసపదభృంగ విలసితభాజితంబు
హరిఃకోకోత్సాహ కురిగుణస్థిత ముత్పలమాలికాయోజితంబు
బంధురజాతి చంపకమాలికాపేత మురుముణిగణనికనోర్జితంబు
జలధరమాలికా చానుమస్తేభవిక్రీడితంధున స. కీటీతంబు
మంజుల సుంధి మానీనీ రంజితంబు, నసమశాగ్ధులవిక్రీడిత తాంచితంబు
లలితసుమగుచ్చ సరిమళరాజితంబు, సుకవికవనంబు నా బుని సౌభగుణాంచు

సీ. పలురోపకృతకేతపాశ తాడనములు బహుళోపార్జితపాదహతులు
దోర్వల్లరికృతాఖర్వవేల్లనములు కందుకారచిత్రసంఘట్టనములు
నక్షోజగోకర్పిక్షోభణంబులు నక్షీణనఖరిదంతేత్తలములు
గాటంపు గండప పేటపాతనములు కచచూంబరసమాకర్షణములు
బంధురధములు మణితనిస్సానభిదలు, భాగవిపరీతగతులును బ్రబలియుండు
నత్పరంబున నిక్షుణ్ణోద. డడిండ, ధారికదనావసరముల దంతులకు.

- క. సరసధ్వనులు పొంగంగ, వరగుణవిల్పిత్రిగా నవారణ బాటెం
బరిమలితభూషణంబులు, సురతనిబంధనములందుఁ జోద్యమగుఁబురిన్
- చ. సుతుచిరచిత్రబండములు శోభిల వాచ్యవిశేషవైఖరు
ల్కరముఁ బ్రకాశమంద రసగౌరవహాని నిదానదోషము
ల్పగుణుట మానగా నవనవస్సుటచారురసధ్వను ల్పరి
స్ఫురణవహింపఁగా మిగులఁ జోద్యము లయ్యెఁరతిప్రబంధముల్.
- క. చోరాభావముతో వ్యభి, చారితి పురి నడల రయలసాత్త్వికభావం
జారాజధాని నైకొను, నారూఢస్ఫూర్తి దనర వ్యభిచారిగతిన్.
- క. అమితరసము సంలక్ష్మ్య, క్రమచేష్టలఁ దనరె వస్త్రలంకృతు లితర
క్రమతగయికొనియె నప్పరి, కమలాక్షుల కనుగుమదనకదనములందున్.
- చ. మఱియు నప్పరీమతల్లిక రత్నాకరఁబుఁబోలె ననంతసత్త్వాశ్రయం బై
రిత్తు సానుసానుమంతంబుకైవడి ననేక దేవతాఽతవం బై కైలాసగళరాధ
రంబుమాడ్కి రాజకుమారక వినాయక విరాజితంబై యహిసమహీధం
బులీల సర్వమంగళోత్పత్తినిలయంబై యుదయాచలంబుతేఁగ గళాధిపూ
ర్వమహాదయకారణం బై లోకాలోకనగేంద్రంబుపాలిక నిజాంతర్ని
ష్టద్రవ్యసాకల్యంబై సుధర్మాప్రదేశంబుకేవ సద్భక్తి వాక్పతిసురపతిదితా
పతి సమధిష్ఠితంబై పద్మజవాక్ఫానంబు పోల్కి వేదాంత సిరంశిర పారా
యణపరాయణ సరిస్సతీధరసమాక్రాంతం బై జాజోదరు నివాసంబుపను
గమలాలయానంత శకుంతరాజ వివ్వక్సేవాధిరామం బై కుబేకధరనరా
జంబునోడ మహాపద్మాదిసంఖ్యావిషయనవరత్న నిధితా ప్రథితం బై మాన
ససోవరంబుగది రాజహంససంకులంబై ధరావలయంబుపాలుపున జల
ధిపరివేష్టితం బై రాకాచద్రవింబుబుచాయ నకలకలతామనోహరం బై
రత్నోనైరవక్షః స్థలంబువడుపున వైజయంతీ దనమాలికారమాలంకృతం బై
రివిబింబంబు నడుపుఁ గమలాసంకోచకర నిజోదయం బై తారామండ
లంబుభాతి విష్ణుపదపదంబై సత్పురుషుహృదయంబుతివి బంకలేశస్వర్ణా
నభిజ్ఞతావిశదంబై మహాదారచిత్రంబుభంగి విత్తక్షయజ్ఞానరహితం బై
రసాతలంబు నైఖరి బలిపురుషనికేతనంబై దామోదరుమదరంబుగతి నశే
షవర్ణపరిపూర్ణంబై గౌరీమణియ్యకూటంబుతేట ధవాధిపవృషభశ
ధరధరాపాలక సముపసేవితం బై పాకేశనగరిచాడ్పున రానిచంద్ర సుబంధ

బంధుర రాజసదవంబై గంగాప్రవాహంబు పరిభవంబునఁ ద్రిలోక్ ప్రసిద్ధగో
చరంబై శ్రీమద్రామాయణంబునలి సప్త కాండవర్ణంతోవ్యాప్తగోవిలాసం
బై మహాభారతమునన్నియ బహుసువర్వప్రతిపాదిత కథాప్రసంగం బై
భాగవతంబుసాంపున విపులస్కంధానుసంధానితంబై యాద్యప్రకృతివ్యా
కరణంబుసాగసున చుత్తమాదిపురుషవిఖ్యాతంబై ప్రకృతివ్యాకరణంబున
హి నద్విర్వచనంబై వికృతివ్యాకరణంబునహి నసూర్యరూపంబై యుత్త
మకావ్యంబుచెన్నునఁ జనుతా-రివ్యంజనంబై మహా* నాటకంబు దొరసున
నతిమనోహరాంకంబై దండనీతిఖ్యాతి సరాజలక్షణంబై గ్రహశాస్త్రంబు
నందంబునఁబ్రత్యక్షీకృతాదృష్టవదాథంబై రతిప్రబంధంబు తెలివిగణాహృగ
యంగమంబై సాంఖ్యంబుసాటిఁ బ్రధానప్రశస్తివిస్తీర్ణంబై యోగతంత్రంబు
సరి సమాధ్యవస్థా వారణంబై ఛందంబుచుదంబున లనద్వైతలక్ష
ణంబై పాతంజలంబు నీమన నఖిలశబ్దాకరం బై విగమంబుజోడున సత్య
నచప్రచురంబై గీతశాస్త్రంబుపొందిక నకలంక కాంతపురుషరాగానుబం
ధం బై భరణిధర్మచక్రం ననుగృహీతిసర్వసవిష్మృతికం బై యాయు
ర్వేదంబుమన సర్వధాను సిధానంబై యాస్త్విక్షకిచామ్యునఁ బ్రకాశిత
సిఖిలవిదాధిస్వరూపం బై పూర్వతీత్రంబురాఁ విభక్తాంగిక ప్రధానకా
వ్యంబై యుత్తరమీమాంసజాడ సానోపాసనాదు బై బ్రహ్మంబుతీకున న
వాఙ్మానసగోచరంబై సవర్ణం బయు్య సవర్ణం బై యవరభాగం బయు్య
సవరభాగంబై యనీవచారం బయు్య సనీతిప్రచారంబై యదృష్టచరం
బయు్య నదృష్టచరంబై యశుశిపూర్వంబయు్య సశుశిపూర్వం బై యబ
లాభిరానుం బయు్య సబలాభిరానుంబై యాశ్చర్యంబులకు నావాసం బై
యానందంబులకు నాటపల్లె మనభిజ్ఞులకు నవేద్యం బై యాదారంబులకు
నాశ్వునం బై యభిజ్ఞులకు నతిసుకంబై యాదులకు నధికశతకృతంబై యగు
ణంబులకు సతిదూరం బై వెలయుచుండు.

- సీ. వాచించిరా సృష్టి కాదట ప్రతిసృష్టిపరఁగించి గెల్తు రాబ్రహ్మనైన
వెఱుపించిరా జగద్విఖ్యాతి నెఱకాలఁ గన్నుఁ జూపుదును ముక్కంటికైన
మెచ్చిరా సంపద లిచ్చి సంరక్షించు బలిమీయఁగలకు శ్రీపతికి నైన
నలిగిరా వేల్మిడి నానాశనంబుగాఁ ద్రావిపుత్రుడు జలరాశి నైన

- సకల వేదపురాణశాస్త్రములకలిమి, వేయినోళ్లనుగొనియాడువిలులమహిమ
సత్యనిత్యసదాచారసద్గుణములు, వెలయుచుండుదు రెప్పురి విచక్షణులు,
నీ, జలజాతమాతి యై వెలగుచుండీయుఁ దాను జలజాతసత్త్వంబు సమ్మతించె
నను మనసారగా గనిమోహగతి నింటిగఱితఁజేసె
దోహకతత్త్వంబుఁ దొలగఁతుండఁగఁజేసి ద్విజచక్రముల భీతిఁబెరయుఁజేసె
జలన మండఁగనీక సతతంబుఁ దలవాకిటను నెన్ను నిలువఁ గట్టపియచేసె
ననుచువిధిపింద గావించియఁచులువాసి, పలుకుఁటకలొలికి యింపొలుకఁదమదు
చెలుపునెమ్మొముదమ్ములఁజే నిలువఁ బెంపుకాంతురు పృథ్వీవిలిపు లచట.
- క. చతురాననచతురానన, సతతాధిగతాధికప్రకస్తసువిద్యుల్
చతుర్లైకనిజముఖంబున, నతులస్థితి నలవరింతు రచ్చటివిప్రుల్.
- గీ. ఆవృరంజులోన నలరాకు నొకభూమి, దేవునేని గవ్వఁ దెలివికాసి
నఖలదర్శన నాగదుకర్తృసం, దర్శనానుభూతి దప్పకుండు.
- ఉ. ఆనతశత్రువాహిను లహర్పతితేజాలు సంగరక్రియా
నూనచుహావతాపులు మనోభవరూపవిలాసవిగ్రహు
ల్దాసుగుణాభిరాములు సదా మతిమంతులు ధీకు లుత్తమ
జ్ఞానులు సత్యవాచు లవిష్ణులు తిత్పరిరాకుమారకుల్.
- నీ. పసులకాఁవరిశోడ బలుపొందు గైకొన్న యొకనరుచేతులయోపి కెంత
విషమృత్యులయొద్ద విలువిద్యగైకొన్న సరశురాముని గాహుబల మడత
కుశలవనిజయంబు గొన బల్కిదాలక వెనుకఁద్రొక్కి నరామువీర్యమంతి
నిలువుగన్నులు వడి యల నిల్వలేనిసేనల నేలు గుహుబల్మికలిమి యెంత
యనుచు నెఱువంటి వీరుని నొర యనుచు
మెచ్చుకొనుమాటఁ బూరియ నుచ్చత్తన
హర్యవార్యసమాధుర్యకౌత్య లగుచు
సూర్యసోమాన్వయులు రాజవర్యు లచట
- ఉ. నూనతాహలిగొక్తియును మాసలవృత్తియు గోపకర్తృమం
బూనినవార లప్పురికి ముఖ్యులు గావునఁ దాను నట్ల న
న్యానితహాలిక ప్రకటమాసలగోపకవృత్తిసంపదల్
గా ననుకొంది వైశ్యులు వికాసతి నుండుచు గవ్వరంబునన్.

చ. అరయగఁ గామితం బొకటి యెఱుఁగు గానక యూచికథ వై
బరగెడు నాదిభిక్షకుని బంధువు నేడఁడు గాన లుగ్ధతా
మన సలకాపతిం గుమతిభావముఁ జెందును మమ్ము నందఱు
చురుతరవధితాఘజనోదయు లొందు నైస్సృ లష్పరిక.

సీ. నగరాజునైన బన్నగరాజునైన నను ధైర్యవాక్ష్పటిమలుఁ డఱుమఁగలరు
రుద్రుని నైన సముద్రుని నైనను శౌర్యగాంభీర్యాన్విఁ జయపఁగలరు
ఇంద్రుతో నైన నుపేంద్రుతో నైనను భోగభాగ్యస్సూక్ష్మఁ బోరఁగలరు
అజునితో నైనఁ జిత్తజునితో నైనను నిర్మాణరూపము లైఱుపఁగలరు
ఘనులు నిర్వృక్రవిక్రమక్రమమదారి, చక్రదళసక్రియావక్ర జయపరాక్ర
మక్రియాముద్రనిర్నిద్రమద్రయపలు, శూన్య లష్పరిక గలరు విహంకరమతులు.

ఉ. ఏఱులమిన్న నయ్యమున నేరున భేదన మాచరించెదా
నేరున దున్ని భూమి ఫలియింపఁగఁ జేయఁగ నీ పాణిము
న్నేరఁ డటఁడుఁ గేతికొని నేర్పలరఁ గృషిచేసి ధాన్యము
తైరకు మించఁగా ధర ఫలింప నొనర్తురు శూన్య లష్పరిక.

క. బ్రహ్మపదజనన మొనరుచు, బ్రహ్మనిరూపకపురాణవరత మెలఁగుదున్
బ్రహ్మరాస్తతి నెడనియు, బ్రహ్మరాస్తతి ఘట్టిం బరఁగిరి శూన్యల్.

క. మాతోఁ బుట్టిన గంగయు, భ్యాతిక జనములకు ముక్తిగల్గించెను మా
చేతన భుక్తియుఁ గలదని, ప్రీతి జెలఁగుదురు దత్తవంగల శూన్యల్.

మ. సిరి విద్యుల్లత చంచలత్వ ముడిగొ జెన్నారె నేవేళు
గర మింద్రోపలనీలకాంతులు నిజాకారంబునన్ మా(కునీ)
కరణి గావలె నంచుఁ గృష్ణఘనముఁ గాక్షింపి నేమిచు న
బుర్రపుంగారుఘనంబులో యనఁగ నొప్పు నీవట మస్తేభముల్.

చ. జగములు రెంట విష్ణుపదనంగతి గాంచె నిజాధినాథుతో
గగనమువాఁక యర్చిధము గాంచకపోవుట గానటఁబ వే
గగనధునీజలంబు కరకాండములం గొని తెచ్చి నిచి ప
లైగలగు నేఱులన్ జలనిధిం గనఁజేసె గజంబు లష్పరిక.

చ. సురధుని నోలలాడుసురశోభనగాత్రులయూరసాస్థుర
బరుమగఁ జూచి లజ్జపడి యాత్మతోరకరంబు ల్లు ని
ర్భరముకుళాకృతు ల్గొనఁ దరం బగునే గ్రహియింపఁ దత్పరీ
కరులకు నట్లు గాని యెడఁ జెకొనవే యవి నీర మాతయున్.

- ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యతఁ
 రోచిలు మాకుఁ దాదృశత రుచ్యముగా కితరార్థరీతిగా
 నొచితి గా దటంచు మది నారసియో పరపాతనక్రియ
 ల్లోచి వసించు నప్పరి నమోఘబలాన్నితిము ల్గర్హిం ద్రముల్.
- శా. పీటం బాటిలు ఘోటకావళుల యుద్భిన్నాంఘ్రివేగంబుతో
 సాటిం జెందఁగ వచ్చి వాయుమనము ల్నత్వంబులే కయ్యెడ
 స్నీటు లోవ్వవఁగఁ దత్పదాహతరజోనీకంబుచే సుల్లఁ జే
 ద్పాటుం జెందె నపేసుమీ భ్రమరజఃస్రావల్యము ల్వానికీ.
- క. ఏకకచక్రపుఁజక్రిన, నేకత గాంచియు నహింప నేరక పుడిమీ
 జోకజీ పడు నని సగు నగు, లోకాఘ్నిహరుల ఘనరుచుల హయంబుల్.
- చ. సురుచిరరాజకన్యకల సోకుట నిత్యము రూపభావముం
 బొరయుట జన్మసంక్రయతఁ బూనుట నిక్కముగాఁ బిశాచమై
 పరఁగెడుగాడ్చు వేగమునఁ బాల్పడునే సరిగాఁగ మాకు నం
 చురుగతివేగనంపదల నొప్పు నదుప్తములై పురిహరుల్.
- క. అరయఁగ నెప్పుడునత్వము, భరియింపదుమనసు లత్యపదమాయణువే
 సరి యెట్టు లొ నటంచు, హరు లప్పరి మెలఁగుచుండు సతిసత్త్వమునక.
- సీ. క్లిష్టకల్పన లేక కష్టతాదూర మై యనమరత నెలుంగ కష్టతీత
 తను మాని యస్రయుక్తతను రోసి పతత్త్వకర్షణైర్ధక్యఘటన గనక
 దృశపదబంధసంధిస్థిత మై సుప్రసాదకాంత్యోజ్జ్వల్యనమత లలర
 వస్త్రలంకృత్యభివృత్తులు పొనఁగంగఁ జిత్రివిన్యాసంబు చెలువు గనఁగ
 నతులకవిరాజరచితకావ్యములనంగఁ, జెన్నుచైనాఁజీచ్చాశ్శికచేరువుమీఱఁ
 బుష్కరభము లసంఖ్యము ల్పొలుపు మిగులుఁ
 బురవతునము ద్వారకాపురములొస.
- క. అచట నవరత్నరుచి, ప్రమరత చిత్రప్రకారబహుసురపురన
 ద్రచనతఁ బురిలో సరదము, లచలాశీశ్చరులమాడ్చి నలరుం బాలక.
- సీ. వెలది నీకైదండవెల యెంత జేల్పవే యలరునాకైదండవెల సులభమె
 చను బతు లీరెండుఁ గొనవేడ్త చెలువరో చనుబంతులీరెండుగొనఁగలేవు
 ఆకాశసుమ మి యె త్రబ్రమే కననీయ వాకాశసుమదృష్టి యబ్రమేకద
 పలుకొమ్మలకుఁ బాలువదెగదే చిగురి నలుకొమ్మ లికఁగ నీపాటివారె

- వితతావులు గనగ నువ్విధు మాకు, వితతావులు గనగ నీ మెతవాడ
వనుచువిలుకుడమకునయ్యాటమమర, విక్రయితులుపుష్పలావికలువిరులు.
- సీ. వలపునీనగ సాగుం జెలువ నీకైదండవెల చెప్పరావటే వలయుమాకు
ననిత పుంస్కీలీలాస్వాదితం బీనన రుచి చూడనీగదే రుచి గాత్రి
పొలతి మాటంగ నేల పొన్నపు వ్విదిమాకుం జెన్నార వన్నె చేమిన్నముట్టె
వలువలో డాచెదు వలుదపూబంతులు పుట్టినయవిగానఁ బుట్టె మనసు
అనుచు నాగరవిలులు నర్మానుబంధ, బంధురంబుగఁ బట్టెనుపల్కులాని
గోముమీఱిన నవ్వలమోము లలర, సమ్మదురు పువ్వలవ్విటనలరుబొంగు.
- ఉ. పోయినవారిఁ దేవసమె పుత్తడిబొజ్జకునైన మాదు చూ
చాయల చాయనే చనిన చక్కెరవిత్తుని చాయ నెన్నికం
బాయఁగఁజేయ లక్షణకుం బొల్పడు మాయబలాభీమం బనా
జాయ విహితి లోఁగొనుచుఁ జక్కని వేళ్ళలు పోల్తు రప్పరిక.
- చ. సతతగీరీశభావమున సమృతశుద్ధకళావద్యాసం
గతశివమూర్తియైన నధికస్ఫురదక్షిణతూషవీక్షణా
చితగతిమాత్రనే రతివిశిష్టపరంపర లీను నిక్కునా
బతిశివమూర్తు లంచు విరులందఁగ వేశ్యలు పొల్తురప్పరిక.
- సీ. చందనాలయమహాచలరాజరాజత్సుగంధచందనగంధకలన మీఱి
నానామహిమహానూననవ్యామోదనుమగుచ్ఛపరిమళస్ఫూర్తి దనరి
రసరమ్యపద్మినీ*రాగనంగమపరిస్థాంబు మధుసేవఁ బరిగెవిల్లి
సకలవధూటికాసముదయాత్రయకామసంతితాధారి తాసరణి నలరి
మెలఁగుచుండెడు మేనునుమేను నెడను, నతులభీతినిబలెమందగతులుసాగియ
నెప్పురంబునఁజరియించు నహరహంబు, బట్టెనెకొనిమృదుమరుద్భ్రష్టచారి
- సీ. శక్తిత్రయజ్ఞానసంపత్తి నలరారి పంచాంగనిర్ణయప్రేక్షి మెఱసి
ఃయావాన్యతంత్ర కార్యక్షమత్వము గాంచి వృద్ధిక్షయంబులవిధము తెలిసి
చతురుపాయవిచారచాతుర్య మిరపొంది షష్టాంగసజ్జాతశస్త్రి నెరసి
రాజ్యాంగసప్తకరక్షకస్థితు లూని ద్వాదశరూపవిధేది మిరసి
మతిబలస్ఫూర్తి నలబ్ధహస్తతికిమించి, యఖిలవిద్యలనెచటఁగామ్యంబులేక
యప్పురంబున నలరుదురనుపమాన, మానగుణరత్నఖిలులుప్రధానమణులు

- క. ప్రభమాన్విష్టతః ప్రా, గృధగణ ముపసర్జితవౌధకు నమఃసం
ప్రభమాన్విష్టతః సగు, ప్రభ సుతధన్యత్వ మొసరః బరగి రమాత్యుల్.
- ప. ఇట్లు సకలపురలక్ష్మణులక్షితం పై నిఖలలోకవీక్షాపేక్షాసేచనకం బగునవ్వు
రంబను భవానుకూలవల్లర్నాయకరత్నం జెప్ప రనిన.
- చ. కలగనివాఁ డ దిన్నటికిఁ గాననివాఁడు జగన్మిత్రాధిమై
కలగనిమానవచక్రప్రతిఁ గాంచినవాఁడు నిజాన్త్ర తాభిదా (?)
గలకనిమైనఁ గావనను కట్టడిమాటకుఁ గానివాఁడు మే
ల్కలగనిదాయ నస్వగనుగిల్గిన నిగ్రపు మోమువాఁ డొగికి .
- ఉ. తప్పనివాలునాఁ *చనిని దప్పనిమాటలవాఁ డొకప్పుడు
దప్పనివాఁడు నమ్మికలు దప్పనిబుఱి మెలంగువానివె
దప్పనివాఁడు తప్పలకుఁ దప్పనిసారలఁ గ్రోవనన్నవా
తప్పనివాఁడు ద్వారపతిఁ దప్పనిసేగ నేలు నెప్పుడు.
- సీ. సచ్చిదానఁ బలునఁబల్కినొం డాచు వేదాంతలక్ష్మిత వెలుగు నెనఁడు
జగదుద్భవస్థితిసంస్థాయ హేతుత సర్వజ్ఞతాత్పర్యం జనఁడు
మా మానుమిచ్చిరవమానీయతేనాన్త్ర శ్శ్రేష్ఠవృత్తివేద వెలుగు నెనఁడు
సేవకాశీస్థారసిద్ధ్యర్థమై బహురూపామముల నిరూపణఁ జెచ్చఁ
దరణిపరిమయంబునలలోకానుభాస, నాథమయధాగనునజ వేషాధియగుచు
గృష్ణుఁ డనునామ పంఘవనకీలి గాఁగ, సతిమునంబున ద్వారకసథిననించు.
- సీ. ప్రానుక్కుగమితమృచుట్టపట్టగునగచ యుచత్తేలోనిఁ గాంచువేల్పు
వేల్పురాఁచాయనెలయు చక్కనితొడ్డి తొడ్డి నెలుంగక తనహస్త్రోడ
ప్రహవేదరకాంగ్రా గ్రోమమీఁదటిగిడ్డి గిడ్డిమందలనుగడు దొడ్డిజుఱి
జుఱిరక్కసికానహొంతు లేర్పెడుచిచ్చు చిచ్చుక స్థలవాని నచ్చుజోడు
జోడుకిన్నల సేర జల్వఁ జూపుమేటి, మేటినుడివాలుఁ దాల్చినమేలుబంతి
బంతివతె ప్రేల బలుకొండఁ బట్టుదిట్ట, దిట్టముగ నేలు నవ్వీడు తెలివిమీఱు.
- సీ. తనమచర్మనలీల తనమచర్మనలీలకరచవే బరదానగరిమ మెఱయఁ
దనవిక్రమసూక్ష్మ తనవిక్రమసూక్ష్మ యనువున జగముల నాక్రమింపఁ
దనసేన, మహిమంబు తనసేన, మహిమంబుపగిడిఁ జిత్రాలోకపటమ సెఱపఁ
దనకల్యాణాదులు తనకల్యాణ భోజనబుధోల్కి ససాధ్వసామోచము లివ

ద్వారకాపురజేలును దారులహిమ, మహిమలయు భారముడు పరామనుజుల
సతిపరాయత్త సురక్షణక్రియాప, రాయణుండు గునట్టి నారాయణుండు.

సీ. నిగమింపఁబడినదారుహంసంబు నిరవద్య నద్వంద్వనిరరాశి
నిజదానభేదాన్ని నిరసనాంభోదంబు నిర్మలబింబసముహూర్తి,
నిఖిలార్థదాననిర్మల భూమిజంబు నిరుపమవైభవనిత్యవనల
నిరవధికానందనియతీనివాసంబు నిటలదృఢభ్రమరనికరచేత
యలరు ద్వారక సర్వలోకాతిశాయి, చాతురీలేక (మాత) బహుభాతతాయి
(సాధు) చేతనమానసోత్పన్నవిధాయి, మాయిజనమానిమిబిభ్రాసన్యాసదాయి

సీ. సైంధవజలమధ్యసంచార మందుట గిరిధారణోద్భిక్తికీర్తి గనుట
భూదారభావంబు బొందుగాఁ బడయుట నరసింహవేషంబు నలుపుకొనుట
బలిచైత్యగర్వసంపత్తి హరించుట నికైకతర్పణనితి నెనయుట
ఖరదూషణోద్వృత్తి కలిమి వారిచుట నిజకామపాలిత సెతి మెలగుట
యతిపరశ్రుతిగతుల సన్నతిగలుగుట, నతులితపుష్ప సానిత్యమానిమనుట
బూర్విపరిలీలలష్టద పూనికొనుచు, గృష్ణఁడలరారునధికరోచిష్టఁడగుచు

సీ. సెనఁగుజూపులవాఁడుగొనునానింగను నానింగనునానింగనిసరూపానుభవవాఁడు
పొసఁగునవ్వులవాఁడు మొనమించు మొనమించు మొనమించుబిగివల్వసెన
[యునాఁడు]

భంగ మందనివాఁడు గ్రంగారు బంగారు బంగారుబోఁడి చేపడినవాఁడు
కడలినుండెడివాఁడుకడప్పుకడప్పుకడప్పుమహిమంబుగాంచువాఁడు
కలఁడు లేఁడు రెండుమాటలకు మించి, వింత యగుకల్పిచే విష్ణువీగునాఁడు
వృష్ణఁడనుపేర సుఖ మణిగోచునాఁడు, పురుషుఁడాద్యుఁడు ద్వాపకాపు
[కలఁడు.]

వ. వెండియు బగ్గవద్వాణికారణం జైన యష్టరుషోత్తముండు నిఖిల*విశ్వం
భరాభ రోషసంహాగంబు గా దేవకీ ననుచేపులకుఁ బుత్ర భావంబున
మాయామానవశోరం బనలంబించి యతం డనుప నందయకోదానందకం
దంజై నందునిపల్లియయందు యకోదాత్మస్థులాయమాన నిజశివ శోర
పోషమండై ససయించుచు దత్కాలంబున బూతన విగ్రహచేతనం గా
వింది శికటానురు హరించి తృణవర్ష సమించి సైత్య శ్వర్ణశ్లాఘక విశ్వరూ

పరదర్శనాద్యద్భుతముల యశోద స్వస్థయానందముల నందించి యమ
భార్యులను బంజించి బృందావనమున గోపాలబాలకబలరామసహ
తులై గోవత్సపరిపాలనం బధ్యుపగమించి వత్సాసురు విధారించి బకడై
త్యు మర్దించి యఘాసురు ఖండించి చతుర్ముఖమాయావినిర్మిత గోగోపవ
త్సపహరణనిమిత్తమున దాన గోగోపవత్సరూపములు భరించి విహరిం
చి ధేనుకు మఱిచి యమునాస్థానమున నుండు కాశీయోగంబు వెడలిం
చి దనానలంబుఁ గబళించి స్త్రీలంబునకు బలునిచే లయంబు ఘటింపించి గో
పకన్యాసహస్రక్రీడనం బంగీకరించి విప్రభామలఁ గరుణించి గోవర్ధనాచ
లం బుద్ధరించి సుదర్శను శాపవిముక్తుఁ గా నియమించి శేంఖమాడు
జముం శూడం బంచి వృషభాసురు మాయించి కేశిచైత్యమాయించి
నౌకమాసురు నిర్జించి మధురాపురంబునఁ గువలయాపీడమహాగజంబుఁ
ద్రుంచి కుబ్జావస్థ తానినారణాద్యద్భుతకృత్యంబులు నిర్వహించి బలరామ
సహతులై ముష్టికచాణూరుల నిగ్రహించి కంఠస్వగ్గోధాది వృశింసుల
హింసించి యుగ్రసేను బట్టాభిషేక్తుం గా సమగ్రహించి † బ్రహ్మచారితోగీ
కరణపూర్వకంబుగా సాందీప్యని నమోపసత్తిత్వం బనుసరించి పంచజనుం
గీటడంచి తద్దేహగతశంఖంబు భరియించి జమనివలను దెచ్చి గురునకుం
బుష్టు సర్పించి యక్రూరముఖంబున గోపికల సమనయించి జరాసంధుఁ
గాందిశీకుంఘా ఘటియించి కాలయవనపరిత్రస్తమధురాపురజనావనారంబు
నాధిమధ్యంబున ద్వారకానగరంబు విశ్వకర్మ నిర్మాతచే నిర్మింపించి యందుఁ
దన యోగమాయా బలంబున మధురానినాసుల నందఱు బ్రవేశింపించి
ముచికుందుచే గాలయవనసమయంబునకీర్తించి ముచికుందుంగృతార్థసార్థ
నాహుంఘా సభిమతించి జరాసంధుఁ బునర్దండమాత్రానిమిత్తక స్తవప్రణా
మ్యతాగోహానాంతరంబ తద్గిరిదాహంబు గావించి బలరామ సహచరు
లై ద్వారవతియందు నివేశించి తదనుసమయంబున రుక్మిణీనామంబున
మానుషీకేసంబున దీపించు మహాలక్ష్మీ లక్ష్మణవతి బంగ్రహించి యాభా
గ్యవతియందు బ్రద్యుమ్నకుమారునుత్పాదించి జూబవతివరియించి సత్య
భామం బరిణయించి శతేధన్వని సమయించి దీపించుచు మతియు సనేక
ధాపన్నంబై యుపమాలంకారంబు సమకరించుచు ద్వితీయ ప్రతిభటరహి
తం బై యనన్వయంబు సమనరించుచు, నేకధర్మాశ్రయం బై యుపమేయో

పసూలంకారంబు హసించుచు భేదాభేదవాదనిదానం బై స్థరణాలంకారం
బు నిరసించుచు బ్రకృతోపరంజకం బై రూపకాలంకారంబు ననుగ్రహిం
చుచు బ్రకృతోపయోగిక్రియాధానాకృతస్వరూపం బై పరిణామంబు నా
దరించుచు రసికజనప్రతిభావిలాసగృహీతానుభవం బై భ్రాతృలంకారంబు
లోగొనుచు నిషేధవచనప్రతియోగి యై యపహ్నవాలంకారంబు గా
దనుచు బహుజనపరికల్పితబహుల్యేఖం బై యుల్లేఖంబు బైకొనుచు
ద్రిప్రకారమనోహరం బై యుత్పేక్షాలంకారంబు మార్కొనుచు సనిశ్చి
యూతం బై సందేహాలంకారంబు దోడుకొనుచు మహావాక్యస్పృటిపాది
తైకత్వం బై నిదర్శనాలంకారంబు విడంబించుచు గవిప్రాధోక్తవిషయం
బై యతిశయోక్తిలంకారంబు దిరిస్కరించుచు నవజ్ఞాతవర్ణ్యం బై
స్పృటిపాలంకారంబు నిందించుచు బింబప్రతిబింబభావోపేతం బై దృష్టాంతా
లంకారంబు బరీక్షించుచు హితాహితతుల్యవృత్తిం బై తుల్యయోగితా
లంకారంబు నాజ్ఞసేయుచు బ్రసిద్ధాధిక్యవిలసితంబై వృత్తికేకాలంకారంబు
వంక తన్నుచు సమాహితసాగముక్తినిలయం బై సహృద్యలంకారం
బు నాజ్ఞేపించుచు దత్తప్రతిభలశబ్దాగ్రసంసేవితం బై వినోక్తిలంకారంబు
సనుగమించుచు సర్థాంతరసమాజ్ఞేపాధిష్ఠానం బై సమాసోక్తిలంకా
రంబు నుల్లసం బాడుచు సద్భావరమ్యం బై పరికరంబు గినియుచు నా
నాథనిధానం బై జ్ఞేపాలంకారంబు జౌకసేయుచు బ్రస్తుతకార్యప్ర
త్యాయససమర్థం బై యప్రస్తుతప్రశంసాలంకారంబు జౌకశించుచు
గార్యానుమేయకారణభావం బై ప్రస్తుతాంకురాలంకారంబు నవఘృశించు
చు వ్యాప్తిసముల్లసితం బై యనుమానాలంకారంబు జెదరించుచు విశేష
భావగమ్యం బై పర్యాయోక్తిలంకారంబు విదళించుచు *విధినిషేధవచ
సమూలం బై నిషేధాలంకారంబు బ్రతిషేధించుచు బరిహృతవిరోధం
బై విరోధాభాసాలంకారంబు విరోధించుచు సకార్యసంబంధం బై విశేషో
క్తిలంకారంబు సవమానించుచు సకారణకార్యవశంగతం బై విభావనా
లంకారంబు నిరోధించుచు విలక్షణకార్యోత్పత్తిమంతం బై విషమాలంకా
రంబు బహుకరించుచు విచిత్రప్రయత్నసంబంధి యై విచిత్రాలంకారం
బు బోనాడుచు సూక్ష్మీదారిం బై సూక్ష్మాలంకారంబు మన్నించుచు

†తాపర్ణంబై-మా.

†సమాధోపాధిస్తాన-మా.

*విధ్యలంకారవిషయ మిందుల విచించిరేకా.

‡ గారణమాలాబుద్ధుడై గుభాలంకారంబు ఘస్వింతుచు గృహీతముక్తం
 ‡ యేకావశ్యలంకారంబు గనకుచు దీక్షకై కావళీయోగం ‡ మాలా
 ‡ పకంబు గితుకొనుచు నుత్తరోత్తరగుహోత్పన్నం ‡ సారంబు వెలసి
 ‡ చుచు మఱియు నుపాదానలక్షణలక్షితం ‡ జహదజహ్లాక్షణావ్యాపార
 ‡ ద్వయంబు జయించుచు వృక్ష*నిష్ఠాపదసర్వనామస్థానం ‡ సంస్కృతశ
 ‡ బ్రానుశాసనంబు ననుశాసించుచు జతుస్సాధనాభిగమ్యం ‡ ప్రమాణ
 ‡ దర్శనంబుఁ జూచించుచు, నిశ్చితవేద్యాం ‡ వాక్యశాస్త్రంబుఁ కేలిసే
 ‡ యుచు సద్విత్త్వం ‡ ప్రాకృతవ్యాకరణంబుఁ గారించుచుఁ బ్రత్యయసూల
 ‡ భం ‡ ఛందంబు సవలపించుచు సిరస్రామ్యవకృతిపదం ‡ వికృతివ్యాక
 ‡ రణంబు నపహ్నవిచుచుఁ ప్రకృతివికృతిసంశ్రయం ‡ మహానాటకంబు
 ‡ నదరించుచు నమితం ‡ గద్యకావ్యంబుఁ గావనలుచుచు మువ్వత్సావృతం
 ‡ చంపూప్రబంధంబు ననుబంధించుచుఁ గళాస్వరసహితం ‡ గాంధర్వ
 ‡ విద్యం గంపించుచు నస్తోత్రహస్తలక్షణమధురం ‡ భరతంబు గనికరించు
 ‡ చుఁ దనరూపంబు మిగుల వెలుగ నసముండేని సముండై యదరూఁడ
 ‡ య్యు నదరూడై యరిభరణప్రవీణుఁ డయ్యు నరిహరణప్రవీణుడై స
 ‡ విశేషం డయ్యు నవిశేషం ‡ యమానుఁ డయ్యు సమానుడై యగ
 ‡ దుఁ డయ్యు సగదుండై ననవిహారశీలుఁ డయ్యు నవనవిహారశీలుడై
 ‡ సోదయుం డయ్యు నసదయుండై శేషి యయ్యు సశేషి యై యహీన
 ‡ నిద్రామాన్యు డయ్యు నిద్రావేశరహితుడై యనన్దును డయ్యును నన్దు
 ‡ నాధారత మెలయుచు లోకబంధపుండు గాఢునఁ గమలాలయామోద
 ‡ ఘటకత్వంబునఁ దమోహరణపాటవంబునఁ బోటిల్లుచు స్వర్ణవిధుండు గా
 ‡ త్రసజగదాస్లాదకరత సమలినతారావళిమనోహరతం బ్రవర్తిల్లుచు సమవ
 ‡ త్తిగావునం బ్రియ్యాక్రియతుల్యయోగదండధరత ధర్మనిర్వహణధురంధరత
 ‡ నాలంబించుచుఁ గాలుష్యంబు విజ్ఞానరిత్యర్జజలకపితౄంగనాహృదయంబు
 ‡ లయంద పదనియమాభావవర్ణకై పరీత్యంబులు ప్రాకృతవ్యాకరణంబునంద
 ‡ యస్పష్టాలంకారత సురతమృదితముదితాధ్వనికావ్యంబులయంద విరాగత
 ‡ చుంబితకాంతాధరంబులయంద యసుందరత్వంబు మధ్యమకావ్యంబులంద
 ‡ నీరసత్వంబు వశాదిమణిచిత్రకావ్యంబులంద నిరర్థకత్వం బపుష్పవదంబులం
 ‡ ద యకళావత్ప్రయంబునైత పకృతులయంద వక్రత కాంతాఘాలంక శరవిశే

షార్థచాన్ద్రుయోద వజ్రత్యాహారవజ్రాకర్ణాకృష్టభగన ప్రాయోద కశీన
త లలనాకుచకటితటబులయంద నీరసకావ్యతీర్థోక్తికదంబంబులయంద
ప్రదోషత రజనీముఖానాస్మృతాంబులంద యగ్ధభేదంబు స్తేషయోద వృ
త్తిభిద యలాకానిబ్ధమనంబులంద నిర్దయత మదనకదనకదనంబులంద
స్వసత్తాభావంబు కేవలవ్యతిరేక హేతువునంద దాచిద్రవంబు మృగత్విస్తా
మృగేక్షణామధ్యంబులంద కళంకంబు కళానిధియంద చాంచల్యంబు చు
చుకాక్షీకక్షాక్షుస్రైధవఖురాంచలంబులంద యవస్థత యసజ్యచాపంబు
లంద యప్రసాదంబు మేఘావృతదినంబులంద యగుణాశ్రయంబు సురత
భిష్ట హారంబులంద యహిభయంబు పాతాళంబునంద యస్ఫుటత్వంబు వీణా
కలకలవాద్యభేదంబులంద సూనభంగ హేతుత నాయకకృతినాయుకానర
ణాపాతంబునంద పత్రత్వకర్ణత సముద్రతరంగంబులంద యనభిజ్ఞనిబాధ
నంబులంద యపాత్రత యుపరత నాట్యరంగస్థంబులయంద మిథ్యాపాది
త యద్వైతవాదులంద యస్రకాశిత గుప్తనైతానాగ్నులయంద వికృత
భావంబు ప్రాకృతాన్తభావలయంద సమాధి పదబంధయోగీన్ద్రమాన
సంబులయంద మెలంగ సఖిలజనులు నగ్నిమాఝ్ని తుదిమంతు లయ్యు
దాపకారిత్య మెఱుంగక చున్ద్రమాఝ్ని సాష్టాదకర లయ్యు గళంకులు
గాక రవిభాతి సాభ్యుదయు లయ్యు నస్తంగతి గోనక మేరుపుక్షే వడి ను
న్నతు లయ్యు గాతన్యంబు గనక ఓయోధిచెలువున గాంధీర్యరత్నాకరం
బులు గాంచుము భంగంబులు దెలియక కుబేరుపహవున సగసంపన్న ల
య్యు బరాశ్రయంబు సేయక యున్ద్రనైఖరి నిరుపమభోగళాలు లయ్యు
దృష్టిభేదంబు లధిగమింపక యనుపపన్నభేదు లై యనుగతమోదు లై
యప్రాప్తాపవాదు లై యాశ్రితసాగువాదు లై యనురస్యసాదు లై య
త్ప్రియవాదు లై యతిశయితవినోదు లై చెలంగం బరిపాలనంబు సంజా
ఘటింపి సమయంబున.

కర్ణాన్తరంగము :-

- క. లిక్కలదొరకళి కిది యగ్మృక్మనదే యోత చెలువ మమ్మక్క యనా
జక్కదనంబుల కుష్మగు, నొక్కసరోజాక్షి రవితనూర్ధ్వ యలరుక.
- క. అందముగల తలిదగ్ధుల, మందానందమున జెనుప మందిరమున గా
ళిందీనామతః జెంగె న, నిజితయమునాతరంగిణీసాదరి మై.

- చ. త్తద్గుణైరుగుచు నబ్బెను రెనశ్చైశ్చమంబున.
- సీ. చెలులతో బడివేషములు మేలుతనబొమ్మలెట్లుగాబొమ్మలెట్లునెయుఁ
చారక్కా హాస్యితరులులతోఁ గూడి యొప్పుగా వెన్నెలకుప్ప లాడుఁ
ననగాని నయ్యుగ్రభవపులకై నెక్కి యింతులతోడ నుద్యోల లూఁగుఁ
నూర్చుకన్నయలతోఁ గూడి కుంభంబునఁ గొమరొప్ప గుఱ్ఱనగూఢ్ఘనండు
మొగులుచాటున* దాఁగిలిమూతలూడు, నస్త్రముపి బాలికలతోడ సరసమాడు
చుచూడల కెల్ల నాట్యములు గలపు, బాల ననశ్చైశ్చవారంభవేళలందు.
- చ. జలదముమాటునఁ బొలిచి చాన మెఱుంగయి మిన్నవాఁడయఁ
† చలముననిల్చి యుంచునుయి, చంగ్రపిఱుందఁ దదీయగేఖ యై
మలయును బుష్పఁగీఁగియలమాటునఁ గల్పకవల్లి లీల యై
లలిఁ గికుడిచుఁ దోడిచెలుల న్నలి† దాఁగిలిమూతలూడుచున్.
- శ. నీలాభగవత్యుశ్చ బాలిక బాలారవిదపంక్తులు దిశలం
టాలా బాల రచించును, లీలన్ శ్రమపడుచు? దనమలేజూపుగమిన్.
- శ. దిన మొక్కచాయఁ బెరుగుచు, వనజాయతనయన చూడ వన్నెచిహ్నున్
మనసిజుఁ డాపింపగ గవి, నన గీసిన పసిడిబొమ్మచందము మెఱయన్.
- చ. మదనతి వాక్యవర్ధతి సమంచితీతి ఘట్టి నర్ణముల్
పదులు గఱింప నైదు నొకపట్టున నొక్కొకచోట నాలుకె
పదులు వసించు నొక్క యెడఁ బాయును న్నాగు లిపు ల్లఱ్ఱొక్కడం
గదిసి మెలంగెను చెలియఁగాఁ బదియు న్నెఱ నాల్గువర్ణముల్.
- శ. వైదర్భిమీఱు నెచ్చెలి, వైదర్భీత్పుదీగవైభవరసధా
రోచారకపిత యెట్లు న్న, మోదావహ గాదు రసికపురుషుల కెల్లన్.
- శ. పదచిత్త త్కాచిత్త, లాదవినకవితయు విచిత్ర ముగిఁ గనుపట్టె
బడగఱుల నానములై, యది నిరుపమ మగుచు మెలసె నన్యముచూడన్.
- సీ. ముట్టికేషున తోభిత్త వికళబులులు దోషసర్వస్వ మెడల
శయ్య సమర్పచు సత్సాకశుద్ధిగఁ గి విధగుణంబుల యిటు లమర
వృత్తులు చెలువార వికళరసానుగమవర్ణసమససాస్త్ర లాసర
వ్యంగ్యులు మువ్వన్నె లమర శక్తిని నెచ్చి విశేషము లెన్నమిగుల
వాగ్మలు వైదకపిత చెప్పగ నేర్ప, బ్రాతచదువులొప్పుగారాపుబట్టి
విమలతిక్రీతిమాఘులన్నియపును, కపిగురులుకవితగురుతయుఁగాంచగలరె.

* తోఁసుడుకూతలూడు-మూ. † యంతులచుట్టు-మూ. ‡ దాగిలిమూతలూడుచున్.

సీ. సంతతసన్నానసంచారిణిగఁ జేసి నారసాహగిహంసర జంబు
 విహార్యణత్వాణి వాణి యంతిర్వాణి వాణివిశేషమున్విజ్ఞఁ జేసి
 బాధురగాధిర్యపాడిత్తినిధిః జేసి విమలాశ్వవదనసాస్విజనులు
 సర్వభారతశాస్త్రగిర్విశగాఁ జేసి రమితగీర్వాణపర్వాష్టములు
 కల్పితానల్పసంకల్ప(కావ్య)కథల, లలితీతులు మీఱఁ గల్పనలు చేసి
 దివ్యై న్దివ్యమునిసతీతిలకకులము, వెలయఁ గాళింది నల్పల్యవేశయామ-

సీ. ఉదయవేళల వాణి యరున్వత్త బహువృత్తి బోధకగ్రంథము ల్వాసంగ నేర్పె
 దరువాతియెడ ధరాధరరాజనందన మహితాగమోక్తి మర్మములు చెలిపె
 దాఁపిమ్మట రమాతరళాక్షి రత్యలంకారశాస్త్రములు గొంకముగ నేర్పె
 నెడనెడ రత్నిని ససంగు పన్నగరాజు శిఖరహస్యంబు చక్కఁ బలికె
 గొతమువ్యాసకణచరకపిలకైమి, నులు స్వనిర్మితదర్శనములు నొడివిరి
 మూఁడుమూర్తులమున్వ యాస్త్రం తండ్రి
 యంకమునఁ బ్రోచిగాంచు నియ్యజ్జముఖిక.

క. చదువులగని కన్నాయన, చదువులు గ్రహియింపనేర్పు నవిత్తలేనుజ దా
 జదువులు నాకల్యంబుగఁ, జదివె ననుచు నన్యంబు చలువఁగలెనా.

వ. అంత.

మ. గనుతిపక్ష స్మరజీవనోపధి యనంగల్ప హితాశ్రాగకురా
 ర్వుణసర్వంసహ కామదైవతసహాయవాహనాకాంక్షా
 సీ. మజ్జాస్త్రజగత్సయ్యావినశకృత్సోమోహనాస్త్రము భూ
 షణసారల్యసమాసవేష మయి యోమ సూనసగ బొప్పెడిక.

క. ముంగురులరంగు లలనడె, నంగనపాలిండ్లు మిట్టలై కనుపట్టె
 అంగముల మెటుఁగు లెక్కను, శృంగారముతోడఁ జెలికి స్థిగు గదిరె

సీ. నానాట నవయూవనాపుంబూదోటలో రహిమిచ్చి మదనాకురంబనగ
 ననువమనవయూవనాంభజలరాశి లలిచేరు పవనాపులతక యనంగ
 సరసలావణ్యవస్తాకాలసునవాటి రంగులూరిన క్రొత్తలూ గనంగ
 సలిలితస్త్రాచూపునానాదీటి లసిండు నననూయునుని మోహనాస్త్రమున గ
 చాలశశిరేఖ దినదిన బోలి నెగడి, మోహం గల్గెలంతకంతకు మిట్టటముగ
 వరుస సంపూర్ణభావత వజ్రుకరణి, నమగె గాళింది నవయూవనాగమముడ

మ. తెలుపై బాల్యము వోవ బాల యతిదీప్తిం జూడఁగా నొప్పి వా

తెలుసాపుం గటిపెంపు మేనుజిగి యుద్ధీప్తస్తనాన్నత్యము

స్మరింపంపున్నడతరు పాదములయొప్పుం గాను లేమి గనక

ఓటవాయక జలిపింప నమ్మరునిచే నొప్పారుఖడ్గం బనక.

సీ. కుటిలస్రచారము ల్కుంతలంబులఁ జెందె జపలభావము నేత్రసరణిఁజేరె

బంకసాంగత్య మేర్పడ ఫాలమున నుండె నతిరాగవిలసనం బధర మంటఁ

గతినత్వమెల్ల నొక్కటఁ గుచంబులఁజెందెఁ బట్టువీడమి నితంబముననిలిచె

కలుము తెలుగముల్ గానుదీఁగె వసించె జాడ్యంబు నడపులజాడనమఠె

ముదిప మెల్లను సిగ్గులో ముడిఁగికొనియె

*గురైఱుంగమి యలనాభిఁ గూడికొనియె

నెలఁత తనబాల్యచేష్ట లన్నియునుఁ దన్ను

బాయకుండఁగ నొప్పి యావనమునందు.

చ. అలరునసంత మబ్బినపు డా నొకకొన్నిదినంబు లింతె మా

కలుములు నప్పడు న్నమత్తకైఁకొఱగా మని పల్లవంబు లా

జలజదళాక్షిపాదజలజంబులు గైకొని పూజనల్పు న

య్యలరు లనాఁగఁ బాదనఖరాంకురము ల్గనుపట్టు నింతికిఁ.

క. జిగి దప్పి చుక్కగమి యా,మగువపదనఖాలితోడ మార్కొనలేమిం

బగ లుడిగి యుండుటం గడ,గగనములో డాఁగి రేయు గననగుల్పెక్.

గీ. నిలుక డెఱుంగని చిగురాకునీ ట దెంత,తాపడిన పద్మ రాగమ్మరాణయెంత

సాగనుఁగెందామరలసాంపుచూఱకొన్న,వనితపదములతో పాటివచ్చుటెల్లు.

చ. ఎడసింకాండంపదల కెంతయు స్తుక్కుచు వాడు టంది తా

రుడుగని వేఁతకోతలకు నోర్చుదొన ల్కలమంపుగర్భముల్

జడిమి వహించెఁ గాన సతిజంఘలతో సరిగాఁగ నేర్చునే

జడమతు లైనవారలకుఁ జిక్కఁగఁ జిక్కునె సద్విచారముల్.

క. సరిసిజలోచనజంఘల, సరివత్తా మటంచువచ్చి శరములపాత్రై

యిరుగడలఁ గట్ల పాత్రై, శరధులు కడు నొగిలఁ దగనిసాహస మగునే.

క. మృదుపదమై మాఘర్యాన్నద మై చెలిజంఘ రసము చాలఁగఁజలుకు

మృదుపదమై మాఘర్యాన్నదమై యలరాకు రచనవడుపు దలిర్పె.

- క. పారలేక సరస తేడలక, వరప్లవవితతితోడ*వర్తింపక యి
 ధరపై బడి తలక్రిందై, పరగిన సరిరాదు రంభ పడతితోడలతోఁ.
- చ. తలవిరియుంగఁ బోసికొని తద్దము నాకులపాటు దోడఁగా
 జలముల నెప్పుడు న్నిలిచి సర్వశరీరము భూతిలిస్త నై
 వెలయఁగఁ బండ్లు బూలుఁగొని వేసరకెప్పుడు మోచ దాఁ దపం
 బలవడఁ జేయుచున్నయది యర్కనుతోరుతులాఃఫలాఃఫలక.
- క. అతిమృదు వగుసతియూరుల, నతికఠినపుంగరికరంబు లారసి చూడ
 న్నతి రాదయ్యెఁ బ్రతీపమెహిత మల్ల నుపమ నుడువ నిలఁబ్రాజ్ఞులకుఁ.
- గీ. పూర్వపరరూపమంజమస్ఫూర్తి గాంచి
 చెలువకటి పాశీనియంబుచెన్నుగాంచు
 బృధ్వి విపులాతిహృద్యసద్వృత్త మగుచు
 వేదపాదం బనా మదివేడ్కఁజేయు.
- క. నీల తానాబ నయ్యలి, నీలాలక పిలుచుచుచినె నిన్జించె నిలక
 వేలాతిగసర్వాంగ,శ్రీలక శ్రీగెలిచె సవతిట్టక మమరక.
- సీ. దిరదిరం దిరిగెఁ గుమ్మరసారె రవిజాతపిఱుదుతో మురిపంబుఁ బెరుగవచ్చి
 నట్టిటఁ బడియె మానక పైకలంబులు చెలిజఘనంబుతోఁ జెనకవచ్చి
 బలుగిరిదుర్గంబుపా లయ్యె భారుణి వైదలికటి సరిపడఁగ వచ్చి
 రారాపిడులఁజెందె దోరంపుటద్దముల్ పాలెతిశ్రోణిఁఛాయఁ బూనవచ్చి
 గండ్లఁబడిపోయె నరదంబుగండ్లు ముగుద
 కాంచికాసానగరిమంబు గనఁగవచ్చి
 పరువవిషమత్వములు న్నూనుపాటు తమకు(?)
 దలఁపనివి(లేవు)బాలానితంబమునకు.
- క. అరుదైన చక్రవర్తిత, సరసుల సహనసతి గలదు చాలుదు మనియో
 కరము భ్రమంపడి తిరిగెడు, దరుణిమణినాభినద్యశతకు సుశ్లేపుడుక.
- క. లలనామణిపక్షుంబునఁ, గలిమియులేమియును నెఱుంగఁగానినడుము దాఁ
 గలదని తెలియఁగఁజేసెక, బలునాభీగహ్వరంబు పరిదృష్టం బై.
- క. గూఢాగూఢవ్యంగ్యము, రూఢిం గనికనము లమరురుచులు దనర్పం
 బ్రాధవయోధరమధ్యము, ప్రాథులమతి సమ్మదం బపార మొనర్చుక.

- ఉ. ఆరమణీశిరోమణికుచాద్రి యుగాంతరసీమః బుద్ధిశ్శ్రీ
 గారరసంపుజా లనఁగఁ గానఁగనయ్యెను ముద్దుఁగుల్కు నూఁ.
 గా రది నిల్వఁగా నయినయద్భుతనిమ్మ మనంగ నొప్పచె
 ల్పారెడు నాభిగహ్వర మయారె మృగీదృశరూపవైఖరిఁ.
- క. అరయఁగమనముఁ దివియుంబరమాణువుఁ గలదటంచు బరికించిన వే
 హరిమధ్యనడుము సంశయ, పరమాస్పద మౌట సెఱ్ఱి పాటిలు నుపమల్.
- గీ. చారుతర మైననాభిశృంగారసరసి
 రసము పెల్లుబ్బి కుచమహీధ్రములనంటి
 పాఱునూఁగారుజాలుపైఁ బయలుపడెడు
 కరడు లనమించె మువ్వళుల్కుమలముఖకి.
- మ. లలిశృంగారరసప్రవాహ మొనరక లావణ్యవర్షాగమా
 కలనోద్భూతనళితిరాగములు వీకం దాఁకఁ బెల్లుబ్బును
 జ్వలలేజోమయ బుద్ధుదద్వయము నోజన్పించె నయ్యంతి మే
 ల్వలిచందోయి మెఱుగు లుల్లసిలు భాస్వద్భాహుమూలాంత మే.
- చ. అరయఁ ద్రి వేణికాజల మనంగుఁడు గ్రుంగఁగ జవ్వనంపు మే
 ల్లిరి కడు నించి డింప నొగి జెప్ప(గు)వైడి పనంట్లు గుబ్బ లొ
 నురవడి డించుదో దొడఁక నొప్పెడు జా లనఁ గాన నయ్యెడు
 స్వరహరినీలమాక్తికసువర్ణనిబద్ధవిభూషణ ప్రభల్.
- క. అస్రకృతభూధరాదుల, కస్రకృతం బయ్యెఁ జెలువయల్పుగుబ్బల్
 అస్రకృతతయనుబ్రకృతత, యీప్రకృతపుజన్మదోయి నెనయుఁ గ్రమమునక.
- చ. కలయఁ బ్రసాద మొప్ప నధికస్ఫుట మై మధురత్వ మొందఁ గే
 వలపరుషస్వభావపటుబంధము మీఱ సమస్తభూషణ
 వలులు దలిర్ప సర్వరసవాసితఁ గావ్యమునాఁ జెలంగు నె
 చెల్లిచనుదోయి క్షిప్తతనుఁ జేకొని మానదువో విసంధితక.
- క. ఉరుకుచభూధరపతికిం, గరిఘటములు మిశ్ర మయ్యెఁ గనకకలశముల్
 పరికింప నమతఁ గైకొనె, నరులును సఖభావ మందె నరుదు తిలంపక.
- క. అరిగజకటదారణమున, నురుగుమనఁపం క్తిప్రోషణోదారతచేఁ
 బురణించు మొనలు సూపుచు, దరుణేవక్షోజభూమిధరరాజు కడుక.
- ఉ. శంక యొకింత లేక చెలిచక్కనిభాహుల సాటి కేగఁగా
 బఁకముఁ జెడి కంటకులపా లయి లో బలులేమిఁ జెడి గాఁ

ఐంకజనాళల ట్లగుట వాని హరించు శుచిత్వవృత్తిచే
గొంకక సత్పథంబు గొను కూరిమిగల్గినహంసరాజయున్.

192

చ. వననిధిః బుట్టి సన్మణినివాసము నై హరికేలు వట్టి యా
ధనపతియుల్లు సొచ్చియు ముదంబున మంగళసూత్ర నైభవం
బునఁ దనరార నైతి నని పూనిక శంఖము చామకంఠ మై
ఘనత వహించి కాంచు మణికాంచనమంగళసూత్ర సంపదల్.

క. నిటలాక్షుఁడు మూలంబున, నట హరిపత్రంబుమీఁద నమరుటకతన
స్వటఫలము ఫలము గాంచెను, బటుగతినియించుచుబుక భావముగొనుచున్

చ. సరసిరుహక్షిదంతములసాటికి వత్తు మటన్నఁ గుదము
ల్విరియునుగా నిరంతరము వేసరి చీకటిబందిగుబులం
జొరఁబడి వాడుఁగా మిగులసూత్రముల స్పరిగట్ట స్తుక్కుఁగా
పొరిఁబొరిఁ గందుగా నెఱుఁగు భూరికుచాంతరదుర్గసీమలన్.

గీ. *లక్షయంపుగుణస్ఫూర్తియమరెనేని, చిద్రములులేనిగుంథంబుఁజెందెనేని
తరణిందనముద్దులదంతపంక్తి, యాభిరూప్యంబు గాంచు ముత్యాలబంతి.

ఉ. పంచము లంట మే నిది యపాత్ర మటంచు వనాగమాంతశా
ఖాంచలవృత్తి యై చివు రుపాశ్రితమాధవసంగతైకర
క్త్యంఛిత మై వధూతిమధురాధరతం జని చెందుటం గదా
కాంచెను సద్విజన్మపరికల్పితసంతతసంగసౌఖ్యముల్.

సీ. జలవాసతపమై(న)జలజంబులకుఁ గళాధరునిరాకకుఁ బ్రమోదంబు లేదు
లలి నట్టితప ముత్పలంబున కగునేని మిత్రవైముఖ్యంబు మిగులుచుండుఁ
గలదు భిక్షావృత్తి గండుఁడుమైదలకుఁ బాయిత్య మెన్నఁడుఁ బాయకుండు
గగనస్థిత వ్రతం బగుచకోరంబున కెన్న దోపాకరునింపు గదురుఁ
గాన చక్కని కాళిందికన్నుఁగవకు, నెన్ననివి సామ్య మేగతి నెనయఁగలవు
ఎట్టికష్టంపుఁదపమైన నిలవిగుణత, గన్నఫలమిచ్చుననుమాటగలుగుటెల్లు.

గీ. నిచులబంధవరాలోకనిస్త్వమిశ్(?),లమలమాధుర్యరసవైభవాస్పదంబు
లగుచుఁజెలువారుకాళిందిసాగసుఁగన్నులన్నలోతమ్మలోయవియబ్జములకు.

సీ. చానకన్నులతోడిసాటిఁబూనఁదలంచి బ్రమసి బేడిసలు గాలములఁబడియె
జెలువయక్షులతోడిచెలిమి నేయఁగవచ్చి పొందమ్మిమొత్తముల్పురదబడియె

* యక్షయ్యగుణస్ఫూర్తి—మూ.

ముదితచక్షులతోడ మురువు సూపగవచ్చి కల్వలు నీళ్ల(లో) మళ్లబడియె
మానిని నయనయుగ్మంబు జోడని లేటికొడమకన్నులు భీతి బెడరుపడియె
రమణిరమణీయతరపీక్షణముల తేట, లూనబోవుదుమదిరంబులూతబడియె
బాలుతి చూపులచెలువమ్ము బెగుకు లొలయఁ
గోరి తేటులు చికిరంపుఁగూడు గొనియె.

గీ. చన్ద్రకమునువ్వుఁబువ్వుననరవిఁగూడి, యింతిప్రాణంబునకుసాటి నెనయలేక
వతనంతంతకునుదలవపుగాఁగఁ, బుడుటలుచూడమే ధరామండలమున.

చ. ఎదుట మెలంగువస్తు వొకయొచుక కన్పడనీని మైలతో
నడనునఁ బెట్టు తెల్పులకు నబ్బదు నిల్కడ లేదు మార్దవం
బిది కొఱగాదు జన్మ మని యెంచి రత్నిరదర్శణంబు ల
వృద్ధవతిచెక్కు లై యెపుడు మాననితేట మృదుత్వముం గొనున్.

క. నవనవరోచిర్నిచయ, ప్రవణము లగుకుందరదన శ్రవణంబులకు
స్వవ తనుమఁ బల్కఁ దగునా, నవతను సరిగాక మెలఁగునవసంఖ్యనిలన్.

చ. చెలి చెలువంపుఁగడ్డములశ్రీ హరియింపఁగ నేల వచ్చె శ
ఘ్నము లకటా వివేక మొనగూడక యయ్యపరాధ ముత్కటం
బిల నొనగూడె వాని కది హేతువుగా జను లెల్ల నిష్పడున్
సలసలఁ గ్రాగునూనియలఁ జాలఁగఁ జాలఁగ ముంచి యెత్తుటల్.

క. కలకంఠిమృదుకటాక్షా, చలరమృద్యుతులు నిడు శ్రవణద్వయి యొ
ప్పలు నించు*చీరసంబుచ, విలసిల్లెడుకూపయుగళివిధముం గొనుచున్(?)

చ. జలమరుప ద్ధనీలజలసంభవక్షైరవఖంజరీటప
క్షులిహరిణాక్షమీనహరిణాంకపతశుల దృష్టిమాత్రనే
తొలఁగఁగఁజేయుఁ గన్న లని లోయజసూతి నవాఖ్యసంఖ్యల
న్నిలిపెను బౌర్వయుగ్మమున నేర్పన నా సతివీను లింపగూన్.

ఉ. తియ్యన కాని యొండు మతితీ రొకయితయుఁ గానరాదు నే
నయ్యలివేళికన్బొమలయందముఁ జెందనటంచుఁ జప్పనై
యొయ్యన దెండు గైకొనుచు నొండు మనోజునిచేటిసింగిణీ
యెయ్యెడఁ బిల్లపిల్లతర మించుకయేనియుఁ జేగఁ జెందెనే.

క. కనఁ గన మిగిలెడుమధురిమ, గనఁ జెలికన్బొమలతీరు గానక మరుచే
ననచెఱకువిల్లు ప్రాణము, గనఁజాలక కాదె నిలువుఁగన్నులుపడియెన్.

విశ్వకర్మము

- క. పూర్వమునాటికానీ, కన్నయనెమ్మొకఁడనాటి గడలేక కతా
 , పన్ను నీకుఁ బట్టవలెను, మిన్న ఛాలఁబడు గాంచు పెండ్లిగంటి
 యీ. పట్టుకొనిన పూవనిది దక్కులవెన్నెల మేనుపోకిన
 మైదువొకఁడనిది గలుగునివ తొలంగగ నిందుఁబెందుకుం
 డెమ్మెలరమ్మయిం తెలువయింపుల నెమ్మొక పూదుఁ బూనె గా
 తమ్ములమేలు మేల్పొగనుఁ బాలుచు లేవగుతేలవెన్నెలన్.
- గీ. సవలె గవఁడయె యెఱ్ఱదోపాకరుండు
 బహుముఖగ్రస్తతలములు వ్రేలియకాపు
 పరిహృతాశేషదోషమై భవ్యకాంతి
 శైశవము గాంచు నెచ్చెలివదనమునకు.
- క. ఎత్తుఁ బ్రేరియింబభావా, వన్నం బగు ముకురమునకుఁ బాటిలు నేలా
 *గన్నున్న సమీత బింబత, గొన్న వికర్తతరినూజగొనబుమొగముతోన్.
- గీ. కాంతికారాళి యగుభానుకవ్యమోము
 జగి యెకించుక యప్పుగాఁ జెంది యొక్క
 లేయి చెలువొంది యిది దీర్చలేమిఁ బొడము
 పాపము కళంకమై విధుఁ బాయకుండు.
- గీ. బహుళవృత్తపాతభావితుఁ డైనట్టి. చందమామ జడుఁడు సాటి యగునె
 సమీతఁబూని కాన్త్రసర్వస్వవిదురత, వెలుచుండుచెల్వ వక్త్రమునకు.
- చ. పగ లిది లేయి నాక మఱి వక్షవిభేదము గాంచ కెప్పుడుం
 దగులు మహాదయస్సగఁ దార్కిను నర్కునికూర్చిపట్టి మే
 ల్పొగమల నెమ్మొగంబువకుఁ జొప్పడునే సరి యలఁచుఁ బల్కుఁగాఁ
 దొగచెలికాని దోషములు దూఱునువానిఁ గళంకభావితున్.
- క. కవఁడనియె ముకుర మిందుఁడు, కొవనవ్వంజనియె మాటుకొన్నంజనియెన్
 తవఁజంబ గాని నెచ్చెలి, గొనబులనెమ్మొము సాటి గొన విజ్జగతిఁ.
- గీ. తమకు పింజానునింజైక్య మరసిచూడ, నరుదుబింబానునింబులకైకృప్తతి
 కంబుకంధరముఖదగ్గణులతోడ, నైక్యమొనగూడఁ జందున కబ్బురంబు.
- యీ. సాటికి రానినీతిములు పావల రావడఁ బాటుఁబోతులై
 తేలులు జోయె మేధుములు దీవత మొట్టలు (వెల్లెఁ) బామరత
 గాఁబట్టుఁజెల్లఁబాటావడఁ గన్నడఁ బల్కుగఁ గేళింభముల్
 పొంబుగఁజెల్లొన్నసిరిపొల్లన మెన్నుఁ దలంబె చూడఁగన్.

- సీ. అశలనుమనజిదంబకాధ్వర్జితంబు, నీరజాప్రతనూభవనీలకబరి
దానిసవతిండు నేగతిఁబూనవచ్చు, జగముకై నీరములు, మోయుజలవహంబు.
- క. అమరెనుకీర్తిడ సగ్గర, కొమరుమిగులు పిఱుందు దలఁచ గొనబగువిపులే
కనునీయతిమవు చవలే, రమణీమణి యకార వృత్తరత్నాకరమే.
- క. చెలమా సుధ కధరము చం, చలమా కనుదోయి కుచము చాలితకసకా
చలమా వైపుల్యశితా, చలమా జఘనంబు ఘనము చానకు నెన్నన్.
- క. రాకాచందురీ సగు నౌ, రాకాంతమొగమ్ము కెంపురావిశేష
రా కామినిఁచుధరము చిగు, రాకా పాదంబు సురుచిరాకారమునన్.
- క. గనాకము నగుఁ నౌనమ్మై, నాకము(జిగి)గుబ్బ యలపినాకము బొమ యా
లోకముల సువతి పాలిగా, లోతము నిండించు నౌర లోకము మెచ్చన్.
- క. ధరమా కుచ మాబలుఘట, ధరమా నూఁగారు గ్గనీరదాయకధారా
ధరమా కచంబు స్పర్శవి, ధరయాధరమా మెఱుంగు ధరణిజఘనకన్.
- సీ. ఇంపానకీర్తిడ యింద్రనీలముఁజేయు మధురంపు మోము పద్మంబుఁజేయు
ముత్యాలరవిఁ జేయు ముద్దరద్రఁజేసి రుచిరంపుమోవి వినుగ్రుముఁజేయు
శంఖంబుఁ జేయును జక్కనికంధర గుబ్బలు బంగారుకొండఁ జేయు
భూమిచక్రిముఁజేయుఁ బొండైన జఘనంబు తలరుమధ్యమృగంతంబుఁజేయుఁ
గలికిపాదంబు పద్మరాగంబుఁ జేయుఁ బాననిలువెల్లఁ దన్మకాంచనముఁజేయు
నెలఁదొంగినిఁబూనుమాటలు చేయువేల, రమణీలావణ్యమొగిసముగ్ధంబుఁజేయు
- సీ. జలధరమాలిక జగజంపుకీర్తిడ చంపకమాలిక సరసనాస
భ్రానుగవిఁసితంబు కొమరారుకనుదోయి మత్తకోకిల యగుమంజుగళము
శిఖిణిఁ బురుచుఁ బెలువౌ రదశ్రేణి సగ్గరయగు గుబ్బచమ్మదోయి
యనుచువివ్వగ్నాల యగుచు దమామష్టి మత్తేభగణియగు మంజుసరము
అంభుజంకపరీహాసమై యూచు దవను. బంధురంబయ్యె సర్వాంధవల్లక్ష్మి
యనినచూడఁగఁబం కేళిహస్తపూతి. విశేదలావణ్యమహామనద్యవృత్తమయ్యె
- సీ. రమణీలావణ్యంబురాతిలోఁ గనువట్టుఁ జేటలుగుంపులు దెలివిమీఱు
మువ్వన్నె చందుకుల ముద్దులమీసము ల్లుపిరము ల్లుంపెంగ సొంపునింపు
ముక్తాఘటశ్రేణి ముగనంపుఁబవడంబు శంఖంబు గుబ్బలు ల్లరసనాళ
లండంపుఁజుగులు పొండైనజలనీలి బలువైనహాగము నిబ్బరవుదీపు

† కామినిఁచుధరము చిగు.

† నాకము(జిగి)గుబ్బ.

† అంభుజంకపరీహాసమై.

లబ్ధురపువరపులీ నెడునట్టిరంభ, లరిదిగావించు కూర్మంబు లధికమ్మదుల
పంకజాతంబు లనమనభాసమాన, కాంచనచ్ఛాయ నెప్పుడొదవించుతీవె.

వ. ఇట్లు నిడుజవ్యసంబున దేవానురమనుష్యలోక కాంతాదురాపకామనీయ
కలక్ష్మీలీలాయతనంబున సర్వలక్ష్మణైకలక్ష్మ్యంబు నిగునమ్మోహనాంగిఃఖ
లవిద్యావిజ్ఞానవిమలాంతఃకరణ యది విశేషించి సకలజనపరమాష్టాదైక
కారణం బగుసంగీతశాస్త్రంబున మిగులఁ బ్రవీణ యగుట యారసి యారసి
కనీలవేణిముఖ సఖిజనంబులు తద్విద్యాపాటవంబుఁ దలిదండులగు ఛా
యాసూర్యులకు డెందంబుల కమందానందంబుగాఁ దెలుపం దలంచి యొ
క్కనాడు.

నీ. మేటిమిన్నేటిపాన్నీట మజ్జనమార్చి చిన్ని వెన్నెలవన్నెచీరఁ గట్టి
పొంగుసిబ్బెప్పుడెన్ను బొంగరంబులమీఁదసాగమగ్నింబట్టుకంచుకము దొడిగి
నెఱికప్పుసిరి నొప్పు నెఱికొప్పు చెలువంద నందంపుఁబూదండ లమరఁజుట్టి
రిక్కరామొక్కపెక్కుక్కు చక్కఁగఁజేసి చొక్కు నెన్నుదుటఁ జేర్చుక్కఁజెట్టి
కలువగమి కెల్లగలిగించుకన్నుఁగనకఁ, గలికి కఱివెల్లమిన్నులకాటుకయిడి
యలరు నాఁగియుఁజైపునరులఱుతి నిలిసి, తీర్చి రీతికి వెలదికిఁ గూర్పు చెలులు.

క. కాయమ్మన నాధరణి, †కాయమ్మ సఖిజనంబు ఘటియించుచున్
మాయమ్మే సాటియగు. న్నాయమ్మకు మిగులు సవతు మాయమ్మనుచున్

వ. తగనంతరంబు.

క. విచ్చేయుము నీవిద్యకు, డచ్చెనువడి నేడు సత్సభాన్వితఁ డగుచు
నైచ్చనివేలుపు విలిచెను, ముచ్చటగా నీదుపాట మురిపముచూడన్.

వ. అని విన్నవించిన.

ఉ. వచ్చె సఖిప్రియత్నమున వారిజలోచన వెన్న ముందటన్
హెచ్చు కదాదిభారమున నెమ్మెలుకొ నొగిఁగుల్కఁ గొప్పుడా
లోచ్చెము లేనిచీరలుల నుప్పతిల న్వడి బెక్కు మోమునం
దచ్చెపుమొల్కనవ్వు జగి నందపువెన్నెలచాయ లొల్కఁగన్.

ఉ. కాంచెను గాంచడాంగి దనుఁగాంచినదక్షు సమస్త విష్టవా
దంచితచక్షు నాశ్రితజనాననదక్షిణవిస్ఫురత్కృపా

*దొరికించితీవె—మూ. †జరెసిగ్గు—మూ.

†కాయమ్మనసఖిజనంబు సంతకంబు—మూ.

సంచితపీఠం బాగ్యచవసారతనూచిదున్నిరీక్షు నా
కుంచితసదృశప్రస్థితయగోపనపక్షు హతానపక్షునిన్.

చ. కని కర మొప్పు మొక్కినను గన్నియ నాదరణాను *పుత్తితోఁ

గనుఁగొని తన్మనోజ్ఞముఖకంజము రంజిల సత్కరంబుల
న్నినుఁడు కవుగిలించుకొని యింపుగ మూర్ఖుని తచ్చిరోజము
ల్పనుపడదున్పు చిట్లను నపారకృపారసవార్ధిఁ దేలుచున్.

సీ. పవడంపుదీపే రా బంగారుబొమ్మరా పొదలెడురాయంచబోడ రావె
గుణరత్నరాశి రా గోనబుఁబూబంతి రా కొమరొప్పుచుద్దలగుమ్మ రావె
యతివమేల్బంతిరా మంచాలకుప్ప రా యొటపైవకొక్కారుమెఱువ రావె
యప్పచ్చికొండ రా యతనువాలమ్మ రా సొగసైన చందురుసోగ రావె
బాగ్రితి యైనట్టి నాతపఃఫలమ రావె, లలిత మైనట్టివకల్పలలికి రావె
రాణగించిననాయంటిలక్ష్మిరావె, తలపులొనగూర్పు ననుగన్నతల్లి రావె.

ఉ. బంగరు లీనుచూపు గలబంగరుబోటికి సాటియైన మా
బంగరుకొండ వచ్చెఁ గులపావననర్దుణవాధి వచ్చె నా
కొంగువసింది వచ్చె మదఁ గోరినభాగ్యము వచ్చె వచ్చె మా
ముంగిటికామధేను వని ముచ్చట దీరఁగఁ బల్కి వెండియున్.

క. తల్లివి గద కన్యామ, తల్లివిగద సొగసుఁగులుకుఁదనముల సిరి మే
తల్లివి గద సుభూరుహ, వల్లివి గద మమ్ముఁబోవ నల్లినిభాంగీ.

క. ఒప్పులకుప్పా నినుఁగ, న్నప్పటినుండియుఁ బ్రమీద మనుజలరాశి
దప్పక మునుంగు నాకుం, జొప్పుడె నభ్యుదయమెన్నఁ జోద్యము జగతిన్.

గీ. అమ్మ నినునంటిపట్టి మీకబ్బె గాన, చాయచాయకు మర్యాద

— (ఇక్కడఁ గొంతగంధములేదు) —

దముల్పాల దనర

కేయవాక్కర్త యనుచేరు గీలుకొనఁగ, వీణ వాయించె నవ్వేళ నీణనయన.

గీ. గతృదముభాతి మంగళార్థంబు గీతి, కది పరాకృతవచించుట సంచునెన్ను
శాస్త్ర మాగీత మగీతశాస్త్రవేత్తి, కబ్రమేభావిసస్థం (గళార్థ) మగుట.

క. రూపవతిగీతిభూషణ, దీపితమై మెచ్చుగాంచుఁ దీపం బువమా

క్షేపములు వడయునని సభ, నాపాదించుచును మోదమందిరి విబుధుల్.

ఉ. చాయలు వేయు గల్లునెఱసామికిఁ జాయలు వేయు రిక్క-రా
చాయలచాయ జెం సాతపతన్ ఘటిల్లె మే
ల్పాయలకెన్న మిక్కుటపుఁజాయఁ బ్రవర్తె ముద్దులాఁడి యా
చాయకుమారిగీతి (గనె) సంగతశీతలమాధురీశునిన్.

వ. అయ్యనసరంబున విశ్వంభరానిర్భరభారాయమాణ దుర్మానశంసాదివృశం
సదు (వృశర్పగాటడ) మణి యగుశ్రీకృష్ణదేవకీపటయాదవశిరోమణి నిఖ
చంద్రబింబకుచ్చంది కాడంబరంబున నిజనయనజీవంజీవంబులకు సంజీవనం
బపేక్షించి విరించిపథావధి యగుద్వారనతీపథంబు నాత్మశరణపూతచరణ
(సరోరుహ) విన్యాసంబున ధన్యమార్ధస్యంబు గాఁ గటాక్షించి తత్కటా
క్షసమాక్షిప్తగౌరవ పరభాగసందానిత మహాభాగపతిన్విగుణితహరినామా
నుసంధానబంధురహామహర్షాశుకంచుక సముదంచితసర్వాంగనయాను

సందామృతధారాప్రవాహంబున సవగతమోహాదిదోషవంశాంతరిత

తాలఘూత్పతంబు నణుపరిమాణంబు సతకరణంబు దేలియాడ మగిడి
సత్యలోకంబు స్వాగోకవిషయంబు చేయుం దలంచిన (జగ) డింపుకూటిజడ
దారి గ్రహరాజగృహరాజంబు సమీపంబుక సమీచీనతాసధి చీనతదనూ
నవీణాగానామృతంబు కర్ణకూపంబులనిండారవబ్బురవడిచేపడిన వీణియనదలి
కదలక మైమెఱచి పరచితిహ (?)ంబునందె(న)నిమందవడి (?) డెందంబు
ననంబు గాక మసల మెల్లమెల్లనందేచ్చి కూర్చుండి శిరంబుఁ గంపంబుతోఁ
గూర్చి తిర్చి నాసికం జేర్చి తనలో నిల్చిని విత్కించె.

ఉ. ఎక్కడిలోక మేఁ గనని దెక్కడిగానము (నాకఁ గొ)ల్లగాఁ
దక్కిన) దిట్టిగాన మొక తావున నైన వినంగ మృగ్య ము
మృక్క యిఁకెంతిచోద్య మహాహా ననుఁ జొక్కఁగజేసె వద్దిరా
యక్కమలాక్షకీర్తనమునందును డెందము డింద కుండెడిన్.

క. జౌరా మును వింటిఁ బయక, పారావారజకు నాటి (పద్మాక్షి కుమా)
రీరత్త మయ్యె సూర్యున. కారూఢిగుజ్జాఘ్య * నీలయతులాంశం బై.

క. అక్కవ్య సఖలిద్యల, దిక్కులఁ జనసాటిలేక దీపించును బెం
పెక్కు మిగుల గీతఃపలన్, లెక్కింపఁగరాదు మాధురీగుణ మనుచున్.

క. జతరుణి యిపుడు తండికి, జేతం (లిగురొత్త సేవసే) యుగఁ బోలుం
బ్రీతిగ నెచ్చెలిఁ గనుఁగొన, కీతటిఁ జన వాకు డెంద మెనయ దటంచున్.

వ. ఇట్లుహించి.

సీ. సంగతతత్త్వదుషవదనిష్టాన్పూర్తి నలరారుపాణినియం బనంగ
సిద్ధపాధ్యవిశేషముద్ధస్వరూపతః కాక్రృతవ్యాకృత (ఫక్తి-యనంగ)
జ్ఞాతాత్మరీతి నిర్దూతాంజనాత్మత సాధ్యలంకృతివిశేషం బనంగ
సరళస్థిరకలావ్రత స్త్రీసద్భావత సరసాంధ్రశబ్దకాసన మనంగ
నరుగుదెంచెను నారాయణాభిధాయ, కాష్టవర్ణమనూత్తంసకాభిధాన
చతు స్వరస్వరవిశేష, హరిమహాతికరుండు శుభాకరుండు.

సీ. చంద్రోపరి సితాభజలవాహరేఖసాః దగుళాలగోపిచందనము దనర
నైరావతాలింగితాభాగ్విగాజ్జలతాలినాః బసిడిజంద్యములు మెఱయ
సగ్గికాశ్మీరకింజల్క సముదయం బన జటాసమితి వెలుంగ
గలభౌతనగమధ్యగతనీలవేడిక నాః గటిఁ గృష్ణాజనము దనర్పఁ
గల్పకస్కంధపరిణాద్ధఘనతమాల, వల్లి యన వీణ భుజమున వన్నెమీఱ
నలుదితలమేను తిఱపి నెన్నెలులుగాయ, వచ్చెనారమఁడవ్విభావమనికడకు.

తీ. హారమునుండి రా ముడికి నూర్లము బంగదుగద్దె డిగ్గి బ
త్తారన మొప్పుగా నెనుకుగాఁ జని భక్తిభయాదృభృతింబు ల
వ్యాధిగ సందడించుమది వారిజబంధుఁడు సాగి మొక్కిల్కఁ ద
చ్చారుపదాంబుజాశములు సాధుకరద్యుతు లంటి రాజులన్.

క. మొక్కిలనఁ *జెయ్యులసాకిరి, మక్కువఁ గైగుచ్చి యెత్తిమది ముదమలరన్
అక్కలహాశనమునినగు, మొక్కలుచొక్కలముగాఁగ మొగముననమరన్.

క. దీవించె నీకు దుర్లభ, మేవస్తువు లేదు దీవ నిడకుండఁగరా
దేవస్తు వక్షయం బగు, నావస్తువు నీకుఁ జుట్ట మగు నిజ మనుచున్.

వ. ఇట్లు భావిశంభంబుఁ డెలుపు పలుకు పలుకు తొలిపలుకులగమికానిగాదిలి
కొడకుం గడగనని వేడుక గడలుకొన ముండట నిడుకొని వచ్చి యచ్చె
రువులకు నెలనకు తని నెలవునకుం దెచ్చి దచ్చిదిక్కు లగ్నంపుఁ బచ్చిన
న్నెలలు సొగసు ముసుంగు లొసంగు మగతామానికంబుల పెద్దగద్దియి
నుంచి యవంబితేభయభక్తి వినయాతిశయ మృగునాశయమ్మన నమ్మహాశ
యనకు నిర్విశయమ్మగా నిజకరకుశేతయమ్మన సదాశయోచితంబు లగు
నుపచారంబులు చేసి యాబేసిగుట్టంబుల తేరినెఱదొర దొర నెఱుంగని

యొప్పులకుప్పం దనకూతుం బిలిచి యప్పాయిప్పవరహితునకు మొక్కి-
జక్కంబడని దొక్కటియుఁ జిక్కదు మొక్కిక్కవలయు నని మొక్కించిన
నక్కాదుణికపురుషమణి పురుషశిరోమణిపాణిగృహీరిని గమ్మ పొమ్మా
యని దీవించి యనుపం బిడవఁ దదనుమతి నమ్మహామతి పిజానుగతసభా
జనంబుల యథాపూర్వీచితస్థానంబుల వసించుప నియమించి తాను
దస్త్రమీషతలంబున దివ్యభవ్యనవ్య హేమముక్తాఫలాముక్త నిర్మిదగ్రీభద్రాస
నంబునఁ గూర్చుండి యుండఁ దత్కాలంబున.

చ. *శోలుపటిపల్కుబల్లనులు నువ్వుతమోహరణపవీణమాం

సలమహిమాన్విత లుహితసత్పథవృత్తినిరూఢభావు

కలితదిగంక రాశరుచిగాఢతనూరుచిరుల్ సభాస్థలిం

జెలువలరారి రిద్దఱును జీతనజాతము లబ్బురంపడన్.

క. అన్యోన్యకాంతినైభవ, మన్యోన్యముఁ గప్పఁ జిన్న లవిషయములుగా

నర్యనియం దన్యధ్రు, మన్యాయత్తంబుగాక యలవడె సభకున్.

క. నిండు నెలఁబోలు మునిమా, ర్తాండుచి మార్తాండుఁ జూచి హరి కైదువుపే

రుండెడుపులుఁగులు భ్రమిచే, నొండొండ ముదంబు భేద మొందునుమిగులన్

గీ. అట్టియెడఁ దమ్మివిడిమట్టుపట్టుదిట్ట, పట్టి యగుమాని కనియె నన్వెట్టజేజె

గీ. మిక్కిలీనుహాసమునమోమునీటుగుల్కు, మాటమాటకునమృతంబు జేటలోలుక.

క. నీరాక రాక సమ్మద, నీరాకరమునకు ముగూనీరాకర యీ

నీరాక గాక యా(వ, న్నీరా)కరమునకుఁ దేవ నేనెఱుఁగుదునే.

వ. ఓనుదర్శనకరశుభకరపదభక్తి మత్సుదర్శన నిదర్శనసమధిగత నిఖిలదర్శన

కాలత్రితయపవిత్రతాన్యంగ్యవ్యంజకంబగుభవదీయదర్శనసమంజససంజీవ

నావధంబున మదీయతాపత్రీయంబవత్రాపానిలయంబయ్యెడు మజ్జననంబు

పరార్థభావంబు నొడెడు మత్తేజంబు వేలోల్లంఘనంబుననలరారెడు మద

భ్యునయం బనస్త్రమయంబై చెలువారెడు మదీయనివాసంబు విష్ణుపదంబు

నం జెర్చుగాంచెడు మదధికారంబు గ్రహాతీతం బైయొప్పారెడు మత్కళితం

బు కాంతిపర్యాయంబై నెలుంగొండెడు మత్సంతానంబు సమందతఁ గాంచి

యు నమందత దైవాతెడు నీరేడుకంబులఁ దేజోవంతులకు దృష్టాంతంబనై

మెలంగెడు భాగ్యంబు నాకుఁ బొసంగెడు సమాధిమత్కళానిధినిపాధి

కకృపాపయోధి నగునీదునన్నిధికి గమనంబు గమకం బగు మత్పురాతనా
గణ్యపుణ్యపరిపాకంబు యని యని యరసి నిర్ణయించుకొనియెడ నధిగతపరమార్థ
ర్థతకు నవాస్తవర్యకామతకుఁ గేవలపదం బైన భవాదృశులకు మాదృశ
రాజసవసంబు ననుసరించి యత్కించిదర్శవృద్ధానంబునకు సంప్రదానత గొ
నుట గగనకుసుమంబు గనుటయె సిద్ధం బని సిద్ధాంతీకరించెదంగా దేని
దేవరచిత్తంబు కుతుకలీలాయుతం బై యదిర్థంబు విషయీకరించి సర్వా
ర్థమార్థాభిషిక్తంబు సేయ నవధరించె దదర్థంబు భవత్సన్నిధాన నైభవ
సమాసావతసంవత్సాకల్యతం దగుభవజ్ఞనునవిధంబున నస్తీత్యాఖ్యా
తంబు సంయోగంబు గొని కారకత్వం బంగీకరించు నని విస్సంశయంబుగా
సంకల్పించెద భవాదృశునృకృపారతంత్ర్యంబునం బ్రవర్తిల్లు నదోపదాకు
నకు నెండేసి స్వాతంత్ర్యం బతంత్రం బవుట చిత్తగించి వాచావిషయత త
త్ప్రకాశకక్రియం బ్రసరించఁజేయ దయసేయవలయు నని పునఃపునఃరచిత
ప్రణామంబులం బార్పించిన.

గీ. ఇట్లు *వేపాదములసామియింపునింపు, మధుర భాషలభాషింపఁజూనివినుచు
హరికథానుధయూనినయపుడుగాంచు, మోద మందుచు నత్తమోఁదేదికనియె,

ఉ. ఓయినమస్తభోకనయోదయపేతునిజప్రకాశ భ
వ్వాయతీక్తి నీకు నిలు లాడిగఁ జెల్లునె యన్యునట్లు నీ
వాయతనంబు నైతివి చరాచరసంజననావనకీయా
పాయనిదానమూర్తులకు భద్రీకరాగమయాపనైభవా.

క. మిన్న దేవత యనుచు. నిన్ను నుతింపం బనేమి సిగమావళులం
గన్నట్టి తీసదయే నిను, నన్నుతి గావించుకొనుచు సార్థక మయ్యెన్.

క. నెన్నునఁ గన్నులఁ జూచుట, నిన్నుఁ గనుంగొనుట మాకుఁజ మొక్కటియే
యన్నలివాఁడగు గనుంగొని, నిన్నుం గనవచ్చినాడె నీరజమిత్యా.

క. ఇంకొక్కటిఁ జెప్పెననే. వంక స్వీర నరిది గాన వైఖరిచే నీ
సొంకపుఁగూఁగెను నను నీ, వంకకు రప్పించె జమ్మ వనజాతసఖా.

క. నీలాలక యిది నీలా, లీలావతియంత ననతరించిన దగుటన్
నీలాఁతికా త్రొక్కెను, లీలాయదుమూలి ముద్దులేమం బేమిన్.

క. ఈరీతి బల్క నిగా. పరిణయతీంద్రువచనబంధమధురమా
సారములు చెపులు సోఁకిన, బారాకారమాలసామి పలికెం బీతిన్.

చ. హరివదనంజాతయుగళాంచితభక్తివరప్రేక్షయా

హరి మనజాకృతిం బుడమి నందుటకుం గత మెన్ది యమృతా
పురుషుని శౌండజేయఁ దగుపుణ్యపుసాధన మెద్ది గూఢ మ
పురమున కెట్టి దింతయు నపారికృపాజలరాశి శోల్పవే.

క. అన విని వీణముని యయ్యునుఁ గనుగొనుచు నగుచు నిట్లను నెఱా
వనజాస్త నీదువినయము, విని విని యెఱుంగము సంపన్నవిలుధులలోనన్.

గీ. వేదమూర్తివి నీవె కా వేదవేద్యు, నెఱుంగజాలవె యెట్లైన నెన్ని చూడఁ
బుపితజ్ఞానమార్గవర్ణవర్తకులకుఁ బ్రవృత్తభావంబు భూషణప్రవర మనఘ.

క. ననజాక్షభక్తిభరచా, వనుడవు నీవెంతభాగ్యనంతుడవు బలి
నినునుండి తక్కి భాస్పృతి, నెనసితి నీటనాచుపుణ్య మే మనవచ్చున్.

క. దిన మొక్కనిమున మయిన, న్వనజాక్షస్మరణ మెలంగ వానివృజిన మ
ద్వినకృతము సుకృతానుగు స్తు, ర్గనవేధిస్పర్శి నినుము పావర్ణమె కా.

చ. తాలచిన విన్న మానసము తిగ్గ మునుంగు ముదంబురాశిమైఁ
బులక ‡ కెనంగుఁ నిన్నులఁ బ్రమోదిజలంబులు పొంగుఁ బూర్ణతా
భరితమనస్కు పాపానుపానఁజూనుల కైన నెద్దిరా
బలిబలి వాసుదేవుఁ ధృ బాటింబునూర్ధ్వసార మెట్టిన్.

నీ సౌశబ్దసంగతి సడలుకాన్యమురీతి విజ్ఞానహీన మౌ పిన్యనూడ్కి
నాఘదానము ‡ లేనసంపద కైచిది నరశాంతి నెడయు తపంబుభాతి
కంతరక్తమానుగానంబువడువునఁ బాలనసేయని ప్రభుతచాయ
శ్రద్ధానుసూధా జాఘకర్మము క్రియ రాగంబు గాంచని రతిపగుసున
సిద్ధపాండిత్యవర్జితసేవకేన. భూరిపరిమళ మందసిపువ్వుపోల్కి
వాసుదేవుఁడదభక్తి నదలువాని, జన్మము నిరర్థకంబగు జలజమిత్ర.

చ. అలవరతే త్వ మెంతటిమహాత్మునికైవఁ దరంబుగాదు దాఁ
దెలియఁగ నెట్టిదిట్టలను దెల్వకిరాఁ దెలుపంగ శక్యమే
జలరుహమిత్ర యట్లయిన సంగ్రహసూక్తుల నాదుబుద్ధికిం
దెలిసినయంత దెల్వన సుధీవర తప్పక యాఁకింపుమి

- గీ. ఈప్రపంచంబుచకుఁ దొల్ల నెసఁగుచుండు
సచ్చిదానందమయ మాతృ (సంగ)రహిత
మనసుగతరూప మువ్వచహార్య మిళల
మానసంచాఁతహృన్యంబు భానుమంత.
- గీ. అప్పురంబు సిన్ధు క్తచే నమరిల్లిగుణ, మాయఁదైలొని సగుణత మరగి సర్వ
కారణవిచిత్రకార్యసంఘాతరూప, మగుచు నారాయణాఖ్యత నలగుచుండు
- సీ తల్పిరూపావాప్తి దినకు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబుభక్తిచే సంభవించు
వేదాంతవిద్యచే నెలయును సద్భక్తి యుద్విద్య గురుసేన నందనలయు
సద్గురుసేన నిష్కా మత్వమున నబ్జుసని చిత్తశుద్ధిచే నమను నద్ది
కాలుష్య మణిగిన గలుగుఁ దదాహిత్య మలనడుఁ జాపక్షయంబు గాఁగ
నట్టిరావత్తయంబుమే లానవచ్చు, దాన యాగాదిసత్త్రియ లూనఁ గలుగు
నవియుఁ దన్నాశరంశక్తి ద్రవులుటరిది, కర్తవ్యమామహావసుఁగాంచకున్న
- క. భక్తియె స్వతంత్రీకరణము. ముక్తికి ను కొంద ఁద్రు భారవివేకుల్
*భక్తిసుసాధ్యజ్ఞానమె, ముక్తిద మవి కొంద ఁద్రు భారవివేకుల్.
- గీ అళల మాతృప్రదేవత యనెమలున్, నిరహితయుభక్తి బ్రహ్మమై పరఁగు నంత
యనుచునీచయ జ్ఞానంబునగుచుగాన, జ్ఞానభక్తుల కైక్యశ్చయము మాకు.
- గీ కనులబొంధవజ్ఞానయోగమ్ముభక్తి, యోగమన రెండుబలునానలోప్యచుండు
ఘోరిసంసార వారిధిపారమంద, ననుచుముఁకృగులొకకొన్ని యనురంబలుకు.
- గీ అరయ శ్రవణాదికక్రమాయత్తమవును, జ్ఞానయోగమ్ము తదితరజ్ఞానవిభవ
ఘటకమవుచుండు భక్తియోగం బనింగ, భావరూగతి బలుకు నిబంధనలకు.
- ప. విను ముప్పగనేర్వయం డిగునారాయణుడు లోకరక్షణపరాయణత్వంబు
నం దత్తత్కలంబుల నానారూపంబులు దాల్చుచుండు నందఁవిశేషించి.
- సీ. ప్రియలక్ష్మణముఁ దమ్ముపట్టికోఁగూర్పంగ జగవంత పృథ్వదేశముఁ బూన
ధరదే గొమ్మునదాల్చదనుజాణొమ్ము నగుల్ప బలి నశోభనంపుఁబ్బ సేర్ప
గృతపేర్యజాదిసహితల విచారింప వసధిమధ్యం బరాచణము సేయ
ముష్టికాదులఁద్రుంపఁబురగ త్వముహరింపయవసంహార నైభవముగొనఁగ
జలచరాకృతి గమకతఁ జునుకిటిక, నరమృగేంద్రతఁ గుబ్జతఁ బరశుధరత
రాఘవతపాలితఁబద్ధతలలితఁపాయత, సఖలజనములుగొనియాడనతఁడుగొనియె

గీ. తపస యిత్రతీ నవ్వరతత్త్వ మనని, భారతాదుల గంసాధిహారదనుజ
నికరముల ద్రుంపము దేవునికి జనించి, వజ్రలు చునుగృష్ణుడనద్యారవతిమెలంగు.

వ. అతనిమాయాబలపరిశ్రమహీతవిద్యనుంగళవిగ్రహంబునకు నుపమానంబు దు
ర్గ్రహం బన ననంతయం బేమియయినం గీర్తనధ్యానాదిసాధనంబులం బా
వత్తయ్యాడు లగుచూడృశు లగుదాసులకుం దిదువమానకల్పనసాహసంబు
న నల్పదోషంబు గాదని విచారించి నాయథాశక్తి నమ్మహాపురుషు నంగ
సాంద్యో బీషతా-లంబు గీర్తించి కృతార్థత గాంచెద సానధానుండనై
యవధగించుము.

నీ. ఇంద్రదీపిచ్చాయ నిసయు దేహమువాడు మార్దుగుల్కెడునవ్వుమోమువాడు
ఘనశంఖసింధు మైవకంతంబు గలవాడు చక్కని వెడదనక్రింబువాడు
జయలక్ష్మ్యు లీనబాహు గౌహులవాడు దశరారు సింహమధ్యంబువాడు
జననంబదల మించుజగఘలు గలవాడు తిమ్మల మించుపాదములవాడు
కటిని జెన్నెందు బంగారుపటమువాడు, ధాతె గన్నట్టిసాధిపద్యమ్మువాడు
వ్రాబలు శ్రీవత్సకౌస్తుభసౌధలవాడు, చక్కచనముల శక్తిలక్షణమువాడు

ఉ. క్రిందయి రేడిమోచి పరిశుభ్రత గృష్ణుడ పాదయుగ్మ మిం
పొంద భజించి యంబుజము లొక్కెడ దల్లుపమంత తేజకా
ప్తిం ప్రసారాఁ బద్మములపే రది నోసిగి తిన్నెనుంబుగాఁ
గొందును పాదపద్మ మని కుంతిబద్ధులు గారె లోకముల్.

ఉ. అంగురాలి నెత్తెంబులు నఖిలము కేళిము ల్బదసౌమీ
తాంగణనను దేవము టొందిరినిగొనుటకు ల్వుల
దృష్టంగములై చెలంగె గడుఁ దేజులశౌర్యదామ్ముల్ శుభా
ళిం గనుణిం భిక్షులకు లేములు వానఁ దిమోసవారకా.

ఉ. అంగజామేగ్నియంగ మూక్తి కేము సమానవైభవం
బుం గయిగొంటి మింక సరిసోలము కాంతి నటంచు నల్లలం
ప్రభంగి లపించి తిత్తనువు వీక్షిం నాదొన లీడుగా వన
సంగతి నయ్యగూర్చుహుజంఘునానానా దలంప శక్యమే.

చ. తన కువమానవస్తు విక ధాణి లేదని కాదె గెల్పవెం
పున ధరియించు మేల్పొరుదు మో యదినాఁగ మణిపినూత్న కాం
చనమయనూపురాకృతి నెసంగెడుఁ దద్దనజంఘ లెంచ న
స్వనజభవుండుఁ జాలెడు దివాకర లెత్తిభ నెన్న శక్యమే.

*ఇల్లుడై. మూ. ప్రసారాదిపద్మములు-మూ. ప్రసారాది-అనియుండుట వ్యాసు
మైనను గొన్నిప్రాచీన ప్రయోగములకును నుచితము. మూ. ...కావించె- అమట సరళ
పద్యమే మేల్పొరుదు మో-మూ.

చ. ఉడుగనదాలు మీఱు హరియూరులతీరిక మేటిసాటికిం

గడంగి సమంబుగా కనటింబములుం బొరవిచ్చు పోయె బ

ల్విడిసెడి దానఁ జేసి “కదలీ న కదాచన” యన్నిపేధ మె

క్కుడు వడినిల్పె గాదె తమకున్ జగతీస్థలిష్టుందు భాస్కరా.

గీ విద్యుదాపృత ముద్ధురవృత్తిశోభి, దీర్ఘఘంటానురణనగుదీప్తిరత్న

పదలసద్గుణలితశోభామిళితము, పద్మదళనేత్రు నుత్కటిబంధ మమరు.

క. ఘన మగునేని జడంబగుఁ, దనియాశ్రయ మట్లుగాన పైర్యము గొనరా

దని మెఱుంగుదీగ హరికటి, ఘన మజడంబనుచుఁ జేలకై పున నిల్చెన్.

ఉ. దండినజాండభాండములతండము లుండఁగఁ దల్పించండన

స్మండలియందునుండి గరిమ న్వడల నృగుడం జనంగ బల్

గండి యొనర్చిరో యి దనఁగాఁ దనరెన్ హరిదివ్యనాభి *యు

ద్గండత నల్వఁ గన్నవిరి తద్దయు నొప్పు (చునుండ) భాస్కరా.

చ. తనదు విచిత్రేశక్తికి నిదర్శన మై తనరారఁగా బ్రస

ర్తని మృగరాజభద్రగజరాజులఁ గొనున యానరితియం

దు నలవరించి మీఁచె ననఁ దోచును దద్విభుమధ్యయాశము

ల్లనుఁగొని యెన్ని నచ్చెరు వగున్ హరిసుందరభావ మిహ్నన్.

చ. కవిబుధచంద్రలోకహితకారికమంగళజీవకేతునై

భవతః రిపూత్కరంబు గెడవం గడుఁ గూడిన కాలసర్పయో

గవిధిఁ బ్రకాశమందెను నఖండ తలసద్భుజనండకాండనై

భవముల నొప్పు మాధవుఁ బ్రస్తుతిసేయుఁ దరంబె భాస్కరా.

చ. అమర ధరాంబరద్వయమునం దెనలారుగుణంబునందు ది

ప్ర్యములు(!)ను గారి నైరిరితనాశ్రతి దాలిచెఁ గాన (దా) ననం

తమఁజెసితాసి తాన్యగురుధామ వినూతనచంద్రసౌమ్యభా

వముఁ గఁజాలునే రిశేషభావము లోనఁ దలంప భాస్కరా.

ఉ. కలికితినాన నోట మీఱు గప్పడె నాపను లింకఁ జెల్ల వం

చలనలరాజు చేక్షిశి తాసియుఁ బల్కయు నాన ముంగిట

న్నిలిపి న్వజస్మదేశమున నిల్చెనునాఁ గనుపట్ట నారును

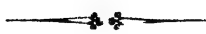
నులుకుటంబు నల్లయదుకుంజరుఁ డొప్పుఁజూచి యహర్వతీ.

- క. చతురాస్యవదనమారుత. గతిచే వక్షమున కెగసి కనుపడునాభీ
 వితిలపయోగుహాకేసర, వితతి యనం గొస్తుధంబు వెలయున్ హరికిన్.
- క. బల్లులలునకుచు మార్దవ, భృత్రయు *సుస్వసతే లేక వెలవెలబోచున్
 రిత్తనడి శంఖ ముచ్చులు, కుత్తుకయై పొలిచి నిలిచె గుణాధి యగుచున్.
- క. మంజుభుజకీర్తిహీరా, సంజితధనశిమము భూమినాకల్యధురా
 రంజితము కంసదానన, భంజనుకే లమరు శేషఫణిసన్నిభ మై.
- చ తను వెలగాఁ గొనుం బసిండి దాన్ మెలంగుటఁగాని చెల్వల్లే
 దని యలకెంపు తిన్విభుశయద్వయమై నవరత్నకోటికాం
 చనతను ప్రియం బుచ్చుకొనసాగి వివోషనదోషభావతన్
 గొనలు విహించుఁ జూడుకలకుఁ గోరిక లీరిక లీనుచుండఁగన్.
- క. అకలంకగోవిలాస, ప్రకటన దోషాపరుద్ధభావతఁ గొనుచు
 స్వీకరించు తిన్ముఖంబున, కకటాక్షదుష్టములు నెలయు నబ్జము సరియే.
- చ. తమిగొను ముద్దుకై తలఁచు తామరనాలుకకన్య కన్యకా
 భ్రమ జనియించె దచ్చనకుఁ బన్నిన నిద్రపుడల్కుమించుట
 ద్దము లఁగఁ గోచు జూపఱుఁ దద్దయు మేల్చునుజెక్కు తార చి
 త్తమనను వాక్కులం దలఁచె ద్దత్తిభ సన్న తిసేయ శక్యమే.
- క బలుగంధు నోవె బనడము, జలజాక్షిని మోవి యయ్యె సాగెనుట పథా
 విలసద్రీవనక్షతములు, తొలఁగ దెచట గాధ రాగదోషము గొన్నన్.
- చ ఘనవదనాలవాలములఁ గమ్రువచస్సుధ నాటుదో చి
 న్నినగవుచెన్నలం గలసి చిక్కినయచ్చవహంపుమోసులో
 యన రదనాళి యింపొనరె నాడుఁ దత్కినలం బనంగఁ గృ
 ష్ణనినుధురాధరంబు గడుసొంపు వహించు నిలింపనదితా.
- క. కమలాహితవనకాంతులు, శమితమింజూస్త్ర లమలనత్పథవస్త్రలే
 భ్రమిశోరు తాంకంబులు, కమలాక్షునియంబకములు కడుఁ దనరాచున్.
- ఉ భవ్యతిరంబుగా భరణభారనలాంచితవృత్తియు క్త మై
 నవ్యపయోజజాతయమనం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
 స్తవ్యము గాంచి రాజులును దైత్యవిరోధిశుభేక్షణాలిత
 ద్దీవ్యదుదారవైఖరులు తెల్వఁగనా కగునే విభాకరా.

- క. తీవిన్ శ్రుతిపదగము లై, భావింప నున్న శబ్దభరణాంకములై
దైవాతీ మంగళమహా, శ్రీవృత్తము లగుచు బాలిచె శ్రీపతివీనుల్.
- క. హరికప్పుబరిగడ్డము, *సారిదిగ నవ్వదనచంద్రుఁ జుట్టికొను దళ
త్సరరాజనీలశోభా, పరిపంథిప్రభలఁ దఱుపఁజేసె మనన్.
- క. హరిచెక్కల సాంపాలెను, గురుతరనవపద్మరాగకుండలరుచి శ్రీ
తరుణీకృతియంబునవి, స్ఫురదురుతాంబూలరాగముం దలపించున్.
- గీ. విషయగంధరాగవిప్లాత్రిచే జెన్నారు, *మలపత్రి నేతుఁగూఁగముచకు
విషయ మనఁగరాదు వివరింపఁగ గంధ, ఫలినిగంధమాత్రీ ఫలిత మగుట.
- క. గుణవృద్ధులగుచు రాజిలు, ఫణిరాజశయానుబాములు పరికించుచుగా
గుణిగణము వక్రీమే యిది, గణుతింపఁగ వక్రీతమమెక్కా యిదియనుచున్
- క. చక్షుస్పీయన్మృగమదతిల, కాక్షిణనులక్షణైకహరి యగురమా
ధ్యక్షునిలికంబునకు నవ, లక్షణవక్రింపునెల తుల యనం దగునే.
- గీ. ప్రభమకైవడి సత్కళాప్రభవహించు, దీపితాకారమై సంవృత్తి కెన యగును
శక్యమే సన్నుతికి యదుసార్వభౌము, లాలితచ్ఛాయన్మృదులఁబటాలశిలమా.
- గీ. మహితజలధరమాలికామైత్రి గాంచి, నతఁడుండెడుహరివాలబంధమొప్పు
లఘుగుణోజ్జ్వల్యముఖ్యత రాజిలంగఁ, జాల రహితజెందుచంపకమాలి కనుర.
- గీ. అతిసౌందర్య మతనికల్యణగుణము, లనవశేషంబుగా నెన్ని నలవిగాదు
వదనములు నాల్గు గల్గినవాసికైనఁ, దలలువేయింట మోగెనువిలున్దైన.
- ఉ. అట్టిసమస్తలోకనిధి యట్టిజగద్ధిత వేపధూర్జహం
డట్టిదయాపయోనసతి యట్టి మోపవానామకీర్తనం
డట్టిచిత్రిరూపఖని యట్టిహాహద్భుతకార్యకర్త నీ
పట్టికి మేలుపట్టముచ పట్ట సురూ పరికించి చెప్పిశన్.
- క. మదిలోపా విక్లాగ్యము, వదల ననౌచిత్య మచట వదలదును వదా
వదనదనవరజములు నను, పదభాషితభూషణంబు పద మందదుగా.
- గీ. అబ్జశాంధన యింతవర్మంత మిట్లు, హరికథాగోష్ఠి నమయ మత్యంతమధుర
మగుచు వెడలెరు సత్యలోకానుసరణ, వాంఛ దీర్పంగ నానతీవలయుననిన.

*సారిదిగన్ వక్రగడ్డ - గంధమాత్ర వక్రగణు. †తెంక కావుల 'యి' యుఁజుకలదు.

- గీ. ఇట్లు బలు *పోగువారులనింపుగాంచు, మించుపడదారిరతనంపు మేలుమాట
లాలకింది ముగంజాత్తఁ జాల నింది, మునుఁడునచ్చ క్కేబల్కె మెల్లనహసించి.
- ఉ. అంతర మోగిమంబుబలు పాలుప నేరుపు గల్గెవాకు నే
కాంత మొంఁది మా నడయ మంది తనంతివదంబు గంటి శ్రీ
కాంగుసుధాశికాంతకథ గర్జియుగం బొగిఁ దిన్ని తీవు రా
కాంగులినూజ నమృతనకల్పకభూజ సుగీషణోత్త మా.
- క. ఏకగుణహాని యెఱుఁగని, జోక విశేషోక్తి యందు శోభిలు నమృత
శ్రీలిలిహమ్యదార్థము. లోకహితాచార బోధలలితవికారా.
- గీ. అనఘమీరానాశించిచ్చినయట్లు నడిచుఁగాక యీజనుఁడన్యథాగతిమోఁగు నె
నైదిగో క్కే కిమివంటివారిమాట, కరయ సత్వత నీరంటి కర్థ మొకటి.
- న. ఇట్లు వచించి విడిచితివయువకు సవినయంబుగా నహస్కరుండు నమస్క
రించి యశం దనుగఁ గొంతన వ్యనుగమించి మగుడఁ దదనచ్చ భరించి తిరిగి
నచ్చి కూఁతుం గాంచి గుచ్చి కొఁగిలించి మెచ్చగా ముచ్చట దీర న
మూల్యభూషణాబరంబులు ధరింపించి తక్కిననీల వేషముఖసఖిజనంబులకుఁ
దగిన సభాజనంబులు సభాజనగృక్సభాజనంబుగాఁగావించి యుగ్మంతి*మె
లపుఁగింతులతో నంతి*ంబునకు ననువుటయు.
- క పోవ్వాగుప విశమ. ఏచ్చలీమాధవిధాఃదక్షనంస్మృతసామా
నుగమాస్య మాన్యచరితా, పరతఃపశానీంద్రీ హృదయపంకజభృంగా.
గద్యము. ఇది శ్రీమద్రామచంద్రీ చరిత్రావందమిళిందాంతకరణ పోయాని
మాధవయజ్ఞసముజ్జ్వలత్ప్రపాకటాక్షాపాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజన
పంచాభిరాకాశశాంక నిరంతరారాధిత విచక్షణశశాంక అభినవవిన్నయ
భట్టరాకాహోబలపత్యాహ్వాయకవిమ హోపాధ్యాయభట్టారక ప్ర
ణీతిం బైనకాళిందీకన్యావరణయం బనుమహాప్ర బంధంబునందుఁ బ్రభమా
శాస్త్రము.

*. కిరణాకర-మూర్తిమేలుపుండ్రహరి. † సుగమాగ్ధగతిధాన. ‡ అపహ్లా-మూ.

కాళిందీకన్యాపరిణయము

—: ద్వితీయాశ్వాసము ;—

- క. శ్రీమైథిలీమనోహర, కామితఫలదాయ సుజనకల్పమహీజా
శ్యామలవిగ్నిహ నుతిసు, తామ్ర సాకేతధామ దశరథరావహా ! ౧
- వ. దేవా దివ్యచిత్తంబుల సనధరింపుము, ౨
- క. తనతండ్రికి నారిదుఁ డా, వనజాఘ్నిచరతములను వర్ణింపంగా
విని మనము నొటి కామిని, తనకుం దగినట్టివిభుఁ డతండుని తలఁచెన్. 3
- ఉ. ఉల్లము రంజిలం దనుఁ బయోయహా* నీత్రలు గొల్వనచ్చి తాఁ
దల్లికి మ్రోక్కి యాయమ ముదంబుర సేన లొశుంగి దీననల్
తెల్లముగా నొనర్ప నొకతీరునఁ జూకొని యొప్పు నొప్పునే
వల్లవపాణి యందుఁ దగుబంగుగడ్డియఁ జేరెఁ జింతతోన్. ౪
- చ. వనజభ వేంద్రదండధరవాఙ్మనసాతిగ మై వెలుంగు కృ
ష్ణనీలలి సొంపునింపు జిగిసోయగము న్విభవంబునుం దగ్గిఱు
తరుగు నారిదుండు తనుదంతము నాంతిముగాఁగఁ జెప్పగా
వినిన మెలంత కచ్చువడి నేగిమొల్పె హృదయంబంబున. ౫
- చ. తిలఁచినయంతనే మిగుల దర్పకుఁ డేవఁగ నంతకంతకు
స్వలపులు చింత వంత బలవంతపుఁగాఁకలు వింతసేయఁగాఁ
జెలఁ కెఱుంగనీక తనచెక్కిటఁ జెయ్యుడ నేరకండ్ల నా
జలరుహపాణి పశాఢ్యమునఁ జెయ్యులు దక్కుచు లోనఁ గుందుచున్. ౬
- ఉ. వీనుల విన్నయంతయును వెన్నునిచక్కఁదనంబు సంతత
ధ్యానము సేయుచో నెఱసియాకృతి కన్నులఁ గట్టినట్లై
మానుగఁ దోచినంతటన మానిప సిగ్గున మోము వాంచినం
గానమి సంతతో వగచి కన్నుల విందును బొప్పపూరముల్. ౭
- చ. నెలఁతకు వెంటనే మరుఁగు నెమ్మదికొల్మి వియోగనష్టి శా
ల్కొలుపను మించఁగా నెడలు కొత్తటిగాడ్పన వేడియాళ్పు బై
ల్దొలఁకై దదుద్గతాభినవసూనుఘరాంకురపాళినాఁ బయిం
బులకలు నిండెఁ దద్రసముపోలికఁ గగ్గిమ్మ శ్రమాంబు చెక్కులన్. ౮

చ. తఱుగక నే మెలంగినను దామరశకంటికి మోముదమ్మిలో
నజీ దోవరంగు పొం గిడెను నీటరి సాటి యటంచు బల్లగా
నుజీయలు లోగ వైరి యిక నుండగ నీకము గాదటంచు దా
నటవట లయ్యెఁ జెప్పట నాయారపుగస్తుబొట్టు మోమున.

ఉ. క్రమ్మిన చెఱ్ఱుక్రొజెమట గస్సుకరంబులఁ గ్రమ్ముచు గగు
ర్నమ్మెయి పైడిదువ్వలువ మూత దలిర్పఁగఁ గోరిక ల్పది
న్దుమ్మర మేనియి స్తఱుఁగుఁ బూని త్రపావశత స్వయస్యలం
గొమ్మ యెఱుంగనీక యటు గొంత మెలుంగె బ్రమోహమగ్నయై

క. ఈగతి విచ్ఛంతన మను, లా.గక శేషక హృదంబుబాష్టపునస్సా
ధాగరిమూ గరితకు నా,లోఁ గనఁబడియె రమేశురూప బెల్లన్.

ఉ. శౌరియదింత్యరూపకటసంకద సింగిణి గాఁగఁ దగ్గనో
దారత నారిగా హాస్రధానమనోహరసౌమనస్యత్రౌ
గారము లంకకోలుగఁ జెకొని మన్ద్రుఁ డేయఁజొచ్చె నే
పార శిరీషపేశలము లెనతలోడఁను ప్రసీకముల్.

ఉ. ఈయదుసార్వభౌముకథ లిట్టివి భావభవానుమోదదం
బై యెడఁ బాయకుండె సఖులార సదా యతనుప్రభావమో
హో యని వారువారు బ్రకృతోక్తు లన న్నివి మగ్న గావున
న్నా యెడఁ గూర్చి పల్లుటని నాన నతానన యై వసింపుచున్.

వ. అంత నగద్దియనుండి ముద్దియఁగ్గన లేచి.

సీ. శుక్తికానిర్దుక్తమాక్తికంబులరీతిఁ గన్నుల బాష్పాంబుకణము లొలుక
జాలాంతరవిలోలచక్రద్వయములీలఁ జన్దన పైఁబతో జొకలింప
ఘనసంఘనిర్గతకరకలకరణిగాఁ దుఱుమున నరవిను ద్దొరఁగుచుండ
సారసోపరిహిమజలబిందువులపోల్కి మోమునఁ జెప్పట మొల్లలెత్త
నడుము గడగడ వడఁకఁగ † బెడఁగుగడవ
నుడిగెపుఁబడంతు లుడిగము లొగిఁ బరాకు
చేయుచును జెల్వకైదండ సేయ నదియు
నిచ్చగింపక యింటికి నేగి యుచట.

—: కాళిందివీరహావస్థ: —

క. కసికాటుగ భుజియింపుచు, విసువున నేతెంచి పాన్పు వెసఁ జేరె మనో
రసజాతతీవ్రవీరహాభ, రసుమస్సహతాప యాచు రమణి రయమున్. ౧౩

చ. ఎడయనిమోహవేదనల నెంతయుఁ గుండుచుఁ గృష్ణరూప మే
ర్పడ నునులేతకల్పతరుపత్రముమీఁదట వ్రాయు న్రాసి యి
వడరంగఁ జూచుఁ జూచి తనయన్తునఁ జేరిచి ముద్దుగాంచు నా
వడతుక నెన్నుచి బాడమి పాయనిప్రేముడి రేప నెంతయన్. ౧౪

క. వనితకుఁ దాపజ్వర మెచ్చినచోఁ బ్రియుకథల రతిని జెందుచు ననిశం
బును మెలఁగ నయ్యకథ్య, బునఁ గాదే మిగులఁ దాపమన్ గణుకెక్కెన్.

గీ. సుతతథ్యాతహరికథాసరసిలోన, నెప్పుడును దేలుచుండు నాయిగురుఁబోణి
కదియ సుమ్ము వియోగతాపాహికజ్వ, రాంకురుంబున కగుపేతు వాదియంబు.

సీ. తరుకొత్తుచెక్కుటద్దములకాంతలతోడ మందహాసంబులు మంద మయ్యె
జెలులతోఁ జేయుముద్దుల ముచ్చటలతోడ శృంగరరచనలు రంగు దప్పె
నుడుగక వెడలు నిట్టాయులగమితోన కిన్నిటిముసురులు గడలుకొనియె
నతిమనోహరరుచిరాకారములతోన మేల్లిబంగారునెమ్మేను డస్సె
మోహదశతోన కోరిక ల్తుంచుకొనియె, వెడఁదకన్నులతోఁ జేష్టవిషవదలె
బడలికలతోన చెమటలు హడముఁ జొచ్చె, వీరహావేదన నశ్చాంతవేగుచుండ.

క. గురుతరమదనజ్వరవిస్ఫురణ

జూడ నప్పుడు, ఖరశిఖిసంతప్తకనకకళికకు సరియై. ౧౫

వ. ఇట్లు దినదినప్రవర్ధమానవీరహావేదనాదోహూయమానమానస
న నిట్లని వితర్కించె. ౧౬

చ. నిగమగణోక్తికిం బరమనిర్మలమానసవృత్తికి న్నదా
సాగియనియట్టి కృష్ణపదసూచితవస్తువు గాఁక్ష (సేసెడన్)

పయోనిధి నీఁదఁగోరెద

నిగుల సుధాశుమండలము బున్నక చేతులఁ బట్టఁ గోరెదన్. ౧౭

గీ. అప్పుడెల్ల మహావీరత్వాగ్రయాయి,

ధికరాగసదావృతస్వాంతులైన, మాదృశులకబ్బుననుచు నస్తుంగవచ్చు.

క. చిత్తము గోరిన నబ్బలు, విత్తము లభియించునెడ దు

వత్తరమై తాపహింస వారకపుట్టెన్. ౧౮

సీ. నిఖలగాయనగాయనీమర్దభం బైన యిపులపాట నా కేల యబ్బె
 నబ్బుగా కేమి నా
 సంపుగా కేమి నే నగ్గతి వినిపింప నద్దివ్యముని యేల యటకు వచ్చె
 వచ్చుగా కేమి యవ్వాసుదేవస్వామిలాలితచార్త్ర (యేలచెప్పె)
 యచ్చతునిఁ గోరె నీకోర్కి యజ్ఞరచిత
 కావ్యవైఖరి విఫలతఁ గాంచిహాస్యపదము గానున్న దిం కేటిబ్రగుకుత్రోవ.

ఉ కన్నజ
 విన్నయతండు దీర్ప మదిఁ బెట్టునొ పెట్టఁడొ పేర్చిఁ బూన న
 న్నన్నలినాఁడుఁ డియ్యకొన నయ్యెడునో మఱి కాఁడొ యిట్టి నా
 బన్న ౨౭

గీ. వేడివేలుపు కృష్ణనివేడఁబోవ, గురుత కొంచించుకాంతుయే కొఱతవడిన
 గౌరవము వోపు నని చెప్పఁగాఁ బనేమి ౨౮

ఉ. చక్రనివారిలో మిగులఁ జక్రనిచానలు చాలఁజాల న
 చ్చక్రదనాలకుప్ప యమచంద్రునిఁ దామె వరించి రన్న నే
 న్చక్రఁ బోల నెట్లు
 సాఖ్య మీవిరహ మెట్లు తరించెద నేను దైవమా. ౨౯

క. అరయఁగ బహుకాంతాజన, వరణాస్పదమైన వరుని వరునిగ మదిలో
 ధార దా నఘమొందుకొ.

* * * *

వ. ఇట్లాహించువేళ నబ్బెలయూహాబలంబున. ౩౦

ఉ. కన్యాయయగకప్రదిమ గన్నులఁ దన్ను జయింప బల్వైత
 న్నిన్నక పంచతు గొనుచు మేల్గొనఁ దన్ను భజించు నమ్ములం
 దిన్నఁగఁ దెల్వించేసి పగ దీర్చఁగ వేళ యిదంచు మన్నఁడు
 *వన్నువవెంట నంటుచు రయంబున లోగొనె నైదుబాణముల్. ౩౧

ఉ. తన్నులుఁ గల్వలు న్నుచు బృథగ్గతి సాటికి రాక నీటిలోఁ
 బున్ని తపం బొనర్చి మొయి వాయుచు నెచ్చెలికన్ను లయ్యెగా
 యన్నదనప్రతాపతపనావృతిగాఁ దమచేష్ట వాయమిం
 జ మ్మరవిప్పు మోక్షులను జూడఁగ నయ్యెడు నింతిసేత్రముల్. ౩౩

- క. కలువలుఁ దన్నులు సరిరా, మెలఁగుట కోర్వొగలేక మెలఁతుకకన్నుల్
* బలుకోపుగమర నిద్దుర, నొలయపును వికాసభావ మొదపుఁ దలఁచు.
- క. కాంతకు మదిఁ బుట్టెనుతల, పొంతలతో వేడియూరుపులతో మరుబ
స్సొంతలతో ముపుఁతల, రొంతలతో రేలు హస్తలుప్తము లయ్యె.
- క. కృతగాత్రి యనుచు నెప్పుడు, గుశబుద్ధులు పిలువఁ బీనకుచయంగంబుల్
కృతః గౌన బుధగణోత్తులు, వశమే తప్పిప నెట్టివారికి నై నా 3౩
- క. రవణములు † మీఱిపడియె, ధవళేక్షణమేచుడిగ దాఁ గృశియుచు
రవళి యిటు మాకుఁ జెల్లదు, తవిలెన్నుచ్చతయె నిల్వఁదరమాయనుచు.
- క. తరుణిఁ గ్రుమును రుచితో, నరుచులు మిక్కుటము లయ్యె నతివకురుచిగా
కురువేదన దినదిన ము, చెరువుగ నంగంబు లెల్లఁ జిక్కఁగసాగె. 3౪
- క. ఆనమయంబున గుణవతి, యాసురచనసాధ్వలంక్రియాసాహిత్య
బీనక చేసి నిజేష్టర, సాసన్నస్వాంతవృత్తి యై వర్తిల్లె. 3౫
- ఉ. ఉత్తమగాత్రి కట్టియెడ నుత్తమ మయ్యెను గేశచాశ ను
త్యుత్తమ మయ్యెఁ జిత్తము మహోత్తమ మయ్యెఁ గట్టిప్రదేశ మే
కోత్తమ మయ్యె మోహనపయోధరయుగ్మము చిక్కఁగము
ల్లత్తచకోరలోచనకు మధ్యమవైఖరిఁ గాంచెఁ జిక్కుచు. ౪౦
- చ. విరహానిదాఘకాలమున వేరుట మోము వడంకసాగె ని
ర్భరహృదయానురాగరస వారిధులు ల్పులు కుబ్జ నూర్తికో
త్కరములు కంఠాశృతులఁ దాల్చె నెలంతకు నెంత వింత యి
ట్లరయ ఘటిపలేడ ఘటనాఘటనాకృతి మారుఁ డెంతయ. ౪౧
- గీ. మారనాసింధముఁదుతాపభారవహ్నిఁ
గ్రాచి తనతూపు మొనవాఁడి ‡ కమ్మి మచ్చు
చేత సుఘర్షణముసేయఁ జిక్కిచిక్కి
కనఁగనగుఁ జెల్వలలితాంగకనకలతిక. ౪౨
- గీ. గోకులాయతచేష్టసోచ మొదవె నెమ్మిపులివిచ్చెఁగాలువ్య మిచ్చ కొనియె
హంసజాతాంగయాతనాయత్తమైన, యతనుశరవర్షమవిరళంబగు రుబరగ.
- మ. స్థరదావాగ్ని హృదంతరాళము దహింపఁ బైకిఁ బొంగెక్కు ని
బ్బరపున్నాభి యనంగ నంగమున భావశృంబు దైవాతె భీ

కరతత్కామశరప్రవర్షణమునా గన్పట్టు దూర్వా(త్పణా)

కురపుఁ *జొంపమనంగఁ దీర్పు నెఱుఁగఁ గుంపై నెఱుఁగ్గోమునఁ. ౪౪

గీ. ధార్తరాష్ట్రవినాదంబు లార్తులొదవ, మీఱఁగాఁబాసురాజకుమారగోచు
లనుగనద్వర్గమామోదమందమెలఁగ, నతనుశరశయ్యగాంగేయసుతనుఁ వొరగె

క. పువ్వులవిలుతునిపువ్వుల, బువ్వుల నునుఁబూలబాఁటిబువ్వులు మఱచె
బువ్వులు నవ్వులు మఱచె, బువ్వులు దవ్వులను మఱచె బూబోఁడితగన్.

సీ. తనువున నవమహాధనచేలము ధరింప దమలుపు ముక్తకర్దమ మలఁదగు
మోహనస్తాలంబముఖమాల్యములు గొన దతిరుచిరలలాతికామ లిడగు

భృగీకవకధారణాగీకృతికి రోయు నశనవాంఛకు దూర మగుచునుండుఁ
దాంబూలరుచు లానుతలఁపుగో మెలఁగచు చదువులకైభ్రాంతియొదవనీను

హీరమయపంజరాంతర చారుకీర, శారికారావములు వినఁ జేరఁ జనదు
చిత్తవద్దనికేతనశ్రీవివాస, మాళజాలంబులోఁ జిక్కి రుచిరగాత్రి. ౪౭

గీ. అతనుసుమహేతిసముదయు బతనుకుచను
నతనుసుమహేతిసముదయు బయ్యె నపుడు

అతిసునాబ్జసుచిస్ఫుర్తి యబ్జరయన
కతిసునాబ్జసుచిస్ఫుర్తి యగుచు మెలఁగె ౪౮

క. అతిసున్నాంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానుష్కా కమలేశేణక
అతిసున్నాంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానుష్కా గతిఁ గననయ్యె.

లయగ్రాహి. ఆటలకు ముందెసఁగుమాటలకు
నింపొనరుపాటలకు లేనగవుతేటలకు నెమ్మే

నీటులకుఁ గప్పురపువీటులకుఁ బూ.బఱపుఁ
జోటులకుఁ గేళవనవాటులకుఁ గూర్పు

బోటులకు రేనిమరపాటులకు రనణముల
కోటులకు బోనములనేటులకు శారీ

చాటులకు సౌధముల చోటులకుఁ గళయల
వాటులకు బాల యెలెవాటులకు రోసెన్. ౫౦

గీ. అంతరంగము మానవధ్యాసపటిమ
కలితమై యొప్పుఁ దద్వశగతము లగుచు

* జొంపమనారి — † కరగ — మూలము.

నఖలవిషములుమెలగ బాహ్యులుమటచి

యయ్యయోగిని యోగిని యనగఁ బరఁసె.

౧౧

క. అదిమటచె నిదియుమటచె, స్తదవతి యని పలుక నేల మది హరి నొకనిం
గదియించి మఱవదెప్పుడు, నదియునియచ నేమి బాహ్యుమతయు మటచెన్

గీ. సర్వకార్యారాధయంబు సంఘటిల్లు, ప్రీతగైకొన్న ననిచూచి ప్రీతమాని
ప్రీతవతిమాత్మలోని యభీష్టితంబు, కన్నతొడ్డికి వివహింపఁగాఁ దలంచు.

చ నగుఁ దల యూఁడుఁ గన్న్గుచు నల్లడఁ జూచు వడంకు లేచు బ
ల్వగగొను మ్రాన్పడుం బొరలు వాడును శౌరిఁ దలంచి వేడు మై
గగురుపుఁ జేర్చు నుస్సు రను గద్గదపాటు గనుం జెమర్చు నిం
పగుచెలిఁ బిల్చుఁ బలుకుచు నుంబుజలోచనమస్తథార్తయై.

౧౨

శా. రంభారూపిణి చెట్లవట్టకొన నారంభించు శ్రీకృష్ణుడో
స్తథం బుచు గృహేంద్రనీలరచితస్తంభంబుఁ దచ్చారువ
ప్ర్రాభోజం బని గేహకుడ్యఖచితప్రాంచస్తహాదర్పణం
బఁభోజానన ముద్దులాడ మొగ మొయ్యం జేర్చుఁ గామార్తయై.

౧౩

శా. నేత్రమ్మిలన మస్మై త్యవిరతం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం
గాత్రం యాతచ హృష్టరోమచయతాం కంపైకసంపన్నతామ్
పాత్రం దుశ్చలినాగతే ర్భవతి సద్వక్త్ర చత్రైశ్వర్యభా
క్తితాత్ప్రభవావశే న్నమజని గ్రీవా వ్యయోగక్రమాత్.

౧౪

క. మదనాసమశరమయ మని, మదమున లోకంబు లెల్లఁ బొగడట నిజ మై
యొదవ మదనాగగామిని, మదనాసమశరమయంబు మానక యయ్యెన్.

క. అరయఁగ సస్ఫుటతాసు, దరతాన్విత మగుచు సాధుతాభావిత మై
తరుణీమణివచనము ప్రాగ్విరచితసరసప్రబంధవిధములు చెలువున్.

౧౫

గీ. విషమశరశరజేడనోద్విగ్న యైన, వెలఁదిమైఁదీఁగ భారతీవృత్తిఁ గనియె
నట్టివేళన పంకేరుహాత్తనూతి, విన్ననిమొగంబు భారతీవృత్తి వదల.

౧౬

గీ. వాక్కుతోడుత నత్తేటచెక్కులాఁడి
చాలఁజాలంగ నెడసెఁబాంచాలిపొందు
చిత్ర మొనరంగనవ్వేళఁ జెల్వమేను
చాలఁజాలంగఁ గొనియెఁ బాంచాలిపొందు.

౧౭

గీ. విషమభాణుడు విషమాస్త్రవేధ సేయ

నతనిమామ మహాతపం బడరికాయ

నతనిసేనాఘనార్భకు లరిది డాయ

మోహనాకార బలు వైరమూర్ఖ మునిఁగె.

౬౧

— : కాళిందివేదనకుఁ గారణము నీలవేణి యడుగుట :—

ప. ఇబ్బగి ననంగదశాలింగితాంగి యై పొరలు యమునాతరంగిణీసోదరింగని
సఖీసుముఖు లందఱు గుంపులు గూడి కూడనిమనంబున గుజగుజల బోవ
వారల వారిచి యప్పుచుఁబోఁడి విషాదంబు నివాదంబై సుభవిల్లును
దన్నిదానం బిద్ది యని నిదానింప నంతఃకరణం భ్రంశంబుగానేర దిది యే ౬౨
మొకో తెలియఁ దగు నని సఖీజనంబులు నెఱుంగకుండ రహస్యంబుగా
నీలవేణి యయ్యలివేణి డాయ బోయి.

౬౨

డి. అల్లన లేవఁగాఁ దిగిచి యశతలంబునఁ జేర్చి కన్నులగ

జల్లఁగ జాటునస్రపులసంతతి కైవసఁ బాపి పెన్నెఱు

తైల్లన గుంపుదీర్చి చనుమిట్టలపైఁటఁ గుదిర్చి కొఁగిట

జల్లఁగ దార్చి చెక్కుఁగనఁ జక్కఁగ నొక్కుచు మేరు దువ్వునున్. ౬౩

క. అష్టపు గద రెండవమరు, నష్టపు గద కాక జేటు నట్టియుదిరిమే

అష్టపు గద మరు నాటవ, యష్టపు గద యనుచు ముద్దులారుచుఁబలికెన్.

క. కన్నియ విశ్వంభరుకుడి, కన్నన రాజులువట్టి ఘనుఁడు గదా నిగ

గన్నట్టితండ్రి గావున, నెన్నఁగ దుర్లభము నీకు నెద్ది జగములన్. ౬౪

నీ. వ్యాకోచనలినంబు వన్నె తక్కువగాఁగఁ గన్నులు విప్పవే వన్నెలాడి

యదితరాకాచుద్దు నొకపు కొఱుతగా మో మెత్తి చూపవే ముద్దులాడి

కలికి చిల్లలపల్లు కులుకు లల్లులఁ బెదఁ దేటగాఁ బ్లువే నీటులాడి

తలపివెన్నెలరంగు తలఁపుచో మెలఁగంగ గొబ్బగా నవ్వవే గుబ్బలాడి

విన్నదన మేటికే నీకు మితలాడి, యేమి కన్నీరు నించెదే యించులాడి

వగకు నింతకుఁబనియేమిసాగులాడి, తెలుపవే తెల్లముగమోవితీపులాడి.

గీ. మగువ యక్లిష్టముఖపద్మసుండలమునఁ

బాయకుండఁడు బిందుసంపాతమునను

మాధురులు చేల్పఁ దలఁచి లో మాకుఁ దెలియఁ

బలుకఁగాఁ జిత్త మిడవమ్మ పైఁడిబొమ్మ.

౬౫

శా. కొమ్మా నీవిధ మెంతయుం దెలియ మాకుం దోచ దేమమ్మ నీ
విష్టై లోపలఁ గుండుచ్చునిఁ గని మా కెంతే భయం బయ్యెడు
న్నమ్మి న్ని కొనఁగూర్చునెచ్చెలిని నే నిన్నంటి యుండంగ నో
యమ్మా చెప్పిన దోసమే యెఱుకసేయనాదె యే విరతనే. ౬౮

క. ఏమైన మున్ను నాలో, నేమంబునఁ జెప్పుచును నీకిపు డీవిం
తేమమ్మ తెలియఁ బలకపు, తామరసదళాక్షి యింత దాపుర మేలా.

గీ. అతివ నీప్రాణవద మైనయట్టివస్తు
వితతిఁ బో. గొట్టికొన్నట్టివిధము దోచు
చున్నయది నాకుఁ జూడ నోసన్నతాంగి
మాయ వెట్టక యెఱిఁగింపుమా నిజముగ. ౭౦

క. మానుగ నాకన్నను నెన, రైనచెలు ల్నీకుఁ గలరె యరమర సేయ
గానేల తెలుపు నీతం, డ్రానసుమీ నలువరం, శ్రియానయఁ జెప్పి. ౭౧

ఉ. ఈగతి నీలవేణి కమలేశునియాన మెలంగఁ బల్లఁగా
నాగజయాన సిగ్గు మది నాఁవఁగఁ గొంకుచుఁ గొంత దేఱి చే
తోగతిఁ జేమతోడ వగ దొట్టకొన న్నును నారదుండు దా
నాగరుడధ్వజుం దెలుపు టాదిగ నంతయుఁ జెప్పెఁ జెప్పినక. ౭౨

ప. విని యశ్శాళిందీకీరవాణికి నానీలవేణి యొక్కింతవిచారించి యిట్లనియె. ౭౩

క. ఇంత యింతటివనికిం, జులింపఁగనేల యొకటి చెప్పెద వినుమీ
యొత్తెనఁ దల్లిదండ్రుల, వంతుసుమీ కూఁతుఁ దగినవరుని గూర్చక. ౭౪

ప. అదియునుంగాక. ౭౫

గీ. బాల్యమున మాత్ర పితరులుఁ బ్రాయమునచు
మగఁడు *ముదిమిని దనయుండు మగువ కరయ
నధిపు లగుదురు తదధీన లగుటఁ గాన
మానవతులకుఁ దమయిచ్చ మలయఁజనదు. ౭౬

క. జనకాధీనలు కన్నయ, లనుట నిజం బాట వార లనుమతి సేయ
జనుఁ గాని తమకుఁ దామే, పనువడి వరుఁ జేరఁ దగమ బాలల కెంతక.

ప. కాపున మూవలన సీవిధం బఱుగి నీతం, డ్ర యగులోకలోచనం దుచిలో
పాయంబున శ్రీకృష్ణదేవుని రప్పించి నీమనోరథంబు సఫలంబుగాఁ బెండ్లి
సేయు నంతకు ధైర్యం బవలంబించి యుండు మని పల్లిన నీలవేణికిఁ గా
లింది యిట్లనియె. ౭౮

—) కాలింది నీలవేణికే దనయభిప్రాయంబుజెప్పట —

ఉ. కూతురు పుట్టినఁ జగతిఁ గోరికతోఁ దలిదండ్రు లెల్లఁడఁ
భాతిదనర్చు మేల్వరుని బంధులలో వెదకంగఁ జూతు రి
ట్టితటి *నప్రయత్నగతి నిట్టివిభుండు లభించు నప్పు డ
య్యో తలిదండ్రు లేలాకొ నయోచితిఁ గూర్పంగఁ జూచి రంగనా. ౭౯

ఉ. తల్లి ధనాధ్యు సశ్రుతునిఁ దండ్రియు బంధులు సత్తులీనుఁ గా
నెల్లరు నోదనప్రదుని నెన్నంగఁ గన్నియ రూపవంతుఁగా
నెల్లడఁ గోరు నిన్నియును నేడైతఁ గల్గినకృష్ణుఁ గూర్పలే
రుల్లము రంజలం దన కయోచెల యిట్టి యయోగ మారఁగఁ. ౮౦

శా. ఎన్నాళ్లొగొలె నాకుఁ గూర్చి గలవారేకా చెలు వీరరై
నన్నుఁ డెందమునందుఁ బొందుపలుపంగఁజాల రై రక్కటా
నన్నుం గాంచిన తండ్రిగా తపనుఁ డైనం దాఁ బ్రసన్నుండుగా
కున్న న్వెన్నుని మన్నన నైనయఁగా నూహించువా రెవ్వరో. ౮౧

చ. తమమది నెన్ననో వరుని దాడ్చినకన్యలబుద్ధి నెట్లుగా
నమరునో యంచుఁ గాదె జను లట్ల స్వయంవరక్ష్మిఁ గాంతు రిం
తమనికితంబు లేక యిటు నాథుని మాధవుగాఁగఁ గోరికొం
టి మది గరంగి తండ్రియు వడికఁ ఘటియింపఁ డి దెట్టిభాగ్యమో. ౮౨

ఉ. కాఁకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచినవానికి జన్మమంది నేఁ
గాఁకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచితి హేతుగుణంబు గార్యము
నోఁకదె తప్పనంటిఁ గొఱనోములు నోఁచిననాక యిట్టి బ
ల్కాఁకలు గాక యాజమున కాఁకలు గాంచెనె సూర్యజాత యే. ౮౩

చ. గ్రహములు గన్నవారు గ్రహరాజకుమారిక సాటి గాంతు రే
రహి నని తోడ నాడఁగ విరాజిలుదు న్నది నట్టివారె ప్ర
త్యహ మవియుక్త లై కువలయా ప్రశిలామయసౌధవీధిలో
బహువిధసౌఖ్యము ల్గనఁగఁ బంకజలోచన నేనె చూచెదఁ. ౮౪

ప. అని యిట్లుత్తలవడి వలుకు నమ్మత్తకాశినిచిత్తంబు పురుషోత్తమాయత్తం
బగుట యెఱింగి యన్నీలవేణి యప్సవ్యుఁబోణి కిట్లనియె. ౮౫

*సంప్రయత్న-యూ.

క. ఇపు డేను బోయి రవికిం, గృహపుట్టఁగఁ దెలియఁబలికి కృష్ణుని బిలువం
జపలాక్షి వంపి వచ్చెదఁ, జపలత వోనాడి స్థిరతస్థిల*వమ్మా. ౮౬

గీ. అనిన సమ్మతించి యతివ ధైర్యంబూని, చలన ముడిగి కొంత శాంతిఁబొంది
స్నానపానవిధులు సలుపుచు నొకరీతిఁ, జెలులఁ గలసి మెలఁగి చింతదేతె.

ఉ. అంతట నీలవేణి చెలు లందఱ కవ్విత మెల్లఁ జెప్పి మీ
రెంతయు నాటఁ బాట మఱి యిపుల గానవిశేషవైఖిఁ
ఇంతికిఁ గృష్ణుపై మమత యించుక యైనను దోఁపకుండునా
మితలు చూపుచుండుఁ డిట వేగమే యే జని వచ్చునంతకున్. ౮౭

— నీలవేణి ఛాయాదేవికిఁ గాళిందివృత్తాంతముఁదెలుపనేగుట —

సీ. అది నీలవేణి యిట్లతివలతోఁ జెప్పి కాళింది నూరార్చి కడఁకమీఱ
నతిరయంబునను ఛాయాదేవికడ కేగి సరవి నాయమ కుపచారవిధులు
సలుపుచు సుతవార్తఁ దెలిపి వేవెలుఁగున కావార్తఁ దెలుపంగ నవసరంబు
వడయక నందడిఁ బడియుండె నిచటఁ గాళిందియుఁ దమకూర్పులేమగముల
యాటపాటల వింత సయాటములను, హంసగతులను గేకినాట్యములఁజెలుక
పలుకులనుమఱపుపుట్టింపఁబడియుఁబడక, వంతమరుఁడేఁగి మన్మథావస్థఁ జెంది.

చ. బయలును శాఁగిలింపఁ గయిబారలు సాఁచు వికావిక స్వగుం
బయఁటఁదొలంగి కన్పడుఘనస్తవగుచ్ఛము లప్పశించుచు
న్నయమఱి పాదుదప్పి ధర నల్లుడుగైకొను పువ్వుదీఁగఁ బో
లి యొరలి నజ్జపై బొరలి లేచు వగ న్నరుబారి కగ్గమై. ౯౦

క. చదల శశాంకుని గనుఁగొని, మదిలో శ్రీకృష్ణు వదనమండల మనుచున్
ముద మొదవ సువదనామణి, వదనం బొగి వాంచి వ్రేలవసుధన్వాయన్.

చ. పలపుటా గుల్లుపంకజము వాఁజిల్చోచను వక్త్రమంచుఁ దా
పలపులు బల్లు గైకొనఁగ వాసనచూడఁ దదంతరాళస
మిళదళి వే చుఱుక్కనఁగ మెత్తనివాతెఱ నంట నొచ్చెరా
తలతలలోరి ధూర్త యని తన్ని మొగం బెగఁ ద్రిప్ప వేమఱున్. ౯౧

చ. చెలువలు మేనిపూతకయి చెంగటఁ బట్టు మృగీమదంబుఁ దాఁ
నొలయక †యొల్లమీఱి వికచోత్పలలోచన రోషవీక్షణం

చలములఁ జుచ్చరం గను నిజప్రియనీలతనూపమంబుగా

మలయజగంధి గన్గొను నమందరసావహద్వస్థితీలలాఁ.

F 3

క. ఘనసారరజముఁ జూడఁగ, వనజేకుఁగ వెఱచి శౌరివరహాసనశ్రీ

తనను ననితలఁచి వేమఱుఁ గనుఁగొను నొకకొంతతడవు కడుమోదమునఁ

ఉ. సిగ్గున మోము వాంచి నునుఁజెక్కులఁ జెచ్చుట గ్రమ్ముదేఱ మే

బిగుమిటారిగుబ్బచనుజక్కవ లుక్కున నిక్కి గ్రక్కునఁ

లాగ్గక పైఠణీఱవికళో నుడుటారఁగ సారసాక్షిచే

నిగ్గులతన్ని ద్రిప్పు హరినిద్దపుఁగై సుషివాలు *దంబుగఁ.

F ౪

సీ. మృదులఫాలమునందుమృగమదంబుధరించి టొమ్మునఁజారురత్నమ్ముఁబూని

నాసికాగ్రమునందు నవ్యహ్లాదక మూని కరమున రత్నకంకణము లూని

కరతలంబున వేణుకాండంబు ధరియించి నెమ్మేన హరిచందనమ్ముఁ దాల్చి

కంఠదేశమున ముక్తాస్రజంబులు గూర్చి రాణించుపీఠాంబరంబు గట్టి

కొంతతడవు సుఖంపడు కోమలాంగి, యాత్మనాయకకమలాసహాయవేష

నముచిత్రాంగి యావస్తుసమితిఁగొనుచు, నార్తిచేఁగొంతసేపునకవియుఁగినియు.

గీ. మాధవుఁడొందునకు నేను మనసుపడితి

నింపు గాకున్న నతఁడు నన్నేలఁజేసి

లక్ష్మటా యిద్ది కథయు దృష్టాంత మగుచుఁ

బరఁగునో యేమొ యిల రసాభాసమునకు.

F 2

సీ. ఏగతి నతనిపొం జే నందనయ్యెద బహువల్లభాప్రీయుఁ బడయ నేమి

నీరజాత్ముని గన నేన పోయెద వేగ నీయెడ నింకేమి సేయుదాన

నిచెతానవిభుఁ డిటకెలమినేతెంచెఁగా యితనిమోము గనంగ నెనయదుమతి

వేళంబ కావలె వెన్నునితో బొందు నింతలో సీసాఖ్య మేల కల్లు

నిట్టిచెబువున మెలఁగెడు నితివిడుచు, మనసు గైకొన వెట్టియే మాధవుండు

ననుచు మన్నధవేదన నబ్జవదన, భావభేదంబులను జాల బడలుచుండు. ౯౮

గీ. ఇట్లు దరిలేనివేదన నింతి యొఱల, నింతనంత మెలంగెడు నిగురుఁ బొండ్లు

మిగులవగఁగూరుమనసు మేలుదక్కి, భావ వినకుండ మెల్లనఁబల్కుకొనిరి.

గీ. తలఁప జగతి సయోగభేదంబు గాంచు

వెలఁదులను గన్నయది లేటా వినఁగ లేదొ

మనచెలి యయోగవేదన గనఁగ నరిది

గడవసేయదు నిరహదుఃఖంబు నైవ.

౧౦౦

క. మగబొమ్మఁ జూడనొల్లని, మగువ మగఁడు గావలె నని శురుగుచువేర
మ్మగుసిగ్గు మూలముట్టుగ, దిగఁద్రోచెను గాక యితఱీద్రము గలజే. ౧౦౧

చ. అనుచుఁ దొడంగునిందుముఖుఁ లందఱు నెవ్వగఁ జెంది యెట్లొకో

వనరుహపాణి నివ్వెతలఁ బాపుచుపాయము నీలవేణి వ

చ్చినతరువాత నన్నియును జెల్వగుఁ జేకపోయె నంచు ని

ల్వనఁ దలపోయువారలకు లోలవిలోచన దాసి నిల్వినఁ.

౧౦౨

వ. ఇట్లు నిలిచిన నచ్చెలు లందఱు నీలవేణి మనమాటలోనె వచ్చె నిఁక నేల
వలవనివలవంత చింత అనుచుఁ గచ్చుకొని తన్నుఁ జట్టుకొని గజబిజిపడు
నగ్గజగమనలం గనరుకొని తనతరువాతిప్రోడ యగుశుకవాణి నిది యేమి
యో యని యడిగిన నప్పడంతి యప్పొలంతి కి ట్లనియె.

౧౦౩

— కాళిందివిరహమును శుకవాణి నీలవేణికిఁజెపుట —

ఉ. కప్పరపీడ్వ మొల్ల దొసఁగఁ జలుగుఁజిగివల్గు గట్టఁ గా

నొప్పును చామరంపువిస రోపఁగఁ జాలదు పూలదండలం

గొప్పన నున్నఁగానియదు క్రొన్నిలుటన్దముఁ జూడ †దింకనే

మప్పరొ యూడిగంపుఁబను లప్పును లన్నియు మానె నింతికిన్.

౧౦౪

చ. దిరిసెపుఁబువ్వునంటి నునుదీసినబంగరుమేను కాఁకచే

దెరలఁగఁబాతె మైనసదుదేర విఘోషలు బాతెః శ్రీజెమ్ములుం

గఱకఱివాతె గుబ్బుచనుగట్లు వణకఁగ వేడియూరుపుల్

దఱులు మీతె నీకొలఁ దనం గనరాని విరాలిఁ గూరెడిన్.

౧౦౫

క. ఎక్కడితాపము చెలువకు, నక్కజ మిది చూడ ముక్తునందలిముత్యం

బెక్కుడునూరుపుఁగాఁకల, స్రుక్తుచు బలవైరినీలరుచి స్రుక్తిం చెన్.

౧౦౬

ఉ. చక్రనిపెన్దిటిం గొన విచారము సేయఁగఁ గార్యసిద్ధికి

న్నిక్తము చాలఁ దప్ప నటునిల్వఁగ నంటునఁ గందు దీనిమే

నకైడ నిట్టితాపభర మెక్కడఁ గప్రపుఁదాపు లీను నీ

చక్రనికొమ్మ నెప్పువము చాల మహానలకీల లీనడున్.

౧౦౭

*మగనిమరువేరచ్చును- †ట్లకో- ‡జింకయే- శ్రీచైత్రులు-మా-

- చ. అలికులవేణీసన్నభమునందు వసించుద్విజాళి నాఁగు మే
ల్లల పవడంపుఁగోటగు చొకాటపుమోవిది వేడియాళ్పులన్
బలువిశిఖంబులం బగులువాఱఁగ నేసె మరుండు వానిమే
నిలువది యంత నీ యువ నిక్కముగా మన యీసుదీతెకున్. ౧౦౮
- మ. చ్యుతసంస్థారతఁ గాంచి రక్తిమ గుణస్ఫూర్తి ని నివారించి సు
తతపారుష్యము మించి సస్త్రసమృదుత్వోబుల్వీసజ్జించి సు
గతిఁ దప్పించి ప్రణంబు మించి కుకవిగ్రంథంబుతోలె గటా
సతిదంతచ్చద మొక్కహాస్యపదతం జాలించె వీక్షించితే. ౧౦౯
- చ. హృదయమున *న్నివిష్టజగచేకభరాతతకుఁ జౌరి దాఁ
గదలక యుండుటం బొడమఁ గావలె మేన నలంత సేద ని
మ్ముదితకుఁ దత్పదానుగతభూభుజుగవిపాగ్నికీల లో
వదలక నిర్వఁగాఁ బొడము నక్త్రనినిస్సరదాసుగావళుల్. ౧౧౦
- క. అనలంకృతి వ్యాకీర్ణతఁ, గని యక్రమ మై పత్రత్వకర్షణం బగుచున్
వనజాక్షికచకలాపం, బనభిజ్ఞకవిత్వరీతి నతిభిన్న మగున్. ౧౧౧
- క. అక్ష యిక్ష్ణాత చింతకు, నక్షడిమే రకట చెక్కు నెడయదు హస్తం
బక్తుసుమధన్వఁ డేయం, జక్కిననిమగ్నఁడుదమ్మదిలుక న్మునఁగన్. ౧౧౨
- ఉ. పంజరమధ్యస్థీను శుకభామను బల్కులు నేర్ప దుచకు
న్నంజలు గూర్ప దున్నదభిభాన్వితపాళికి నాట్యవైఖరల్
రంజిలఁ జూప దింపు లలర న్నశిషియ మీటి పాడ ది
న్ముంజలవాణి †నొందెలక మాతరమా తరలాక్షి చెప్పఁగన్. ౧౧౩
- ఉ. అంగన కంగజాతదశ లంగమునం గడుఁ దోచె సుదియం
బుంగనలేదు కృష్ణుకడ మోహము దాహము దాఁకె నేలయం
చుం గనుమిచుకోక సతిమట్టు మెలంగితి నీవు వచ్చి తి
కం గర మారయం దగునుగా యనఁ జెల్లెలి కక్క యిట్లనన్. ౧౧౪
- గీ. వినుము శుకవాణి నీకన్నమునుపు నాకుఁ, దోచె నేఁజెల్లయీచెల్వదోసమేమి
యవత యేనియు వెన్నుని ‡యవ్వనాఘ్యభావభావిలాసవిభ్రమములెల్ల.
- ఉ. కన్నులఁ గన్న వీనుగవఁ గ్రన్నన విన్న నటంతనే వడి
గ్రన్ననవిల్లుఁ డమ్ము విలుఁగూర్ప నెడ న్నొగిలేక వైడిజగ

*స్వకప్త. †నిందలిక - మూ. ‡యోగన - అమట యుక్తము, గాని, పాదాదియందు యే
వరయనటకు యవతయని ప్రయోగించుటచేఁ గవిప్రముక్త మిదియ యేమో. కాని ప్రామాదికము.

టన్నగు కన్నగేదగితుటారిమిటారికటారి దాగటా
 యెన్నికఁ దీసి యాయముననే యదరంటఁగ దానిఁ గ్రుమ్మఁజే. ౧౧౬
 గీ. అయిన నిట్టిమాట యావెలందుకయొద్ద, ననిన డిల్లగుడుచు నట్లు గాన
 సరయదము పను డని యతివలంబిటు. దాను,నింతియిటి కేసి యెదుటనచట.
 క. కనుఁగొను నెడ నచ్చేడియ, తనమచి మదనానలంబు దరికొని కాల్పా
 వనట బాగులుచుఁ గృష్ణుడు, తనకన్నులఁ గట్టినట్లు దనరినఁ బెలుచన్.

—/ కాళింది మనసునఁ దోచినకృష్ణుని బ్రాహ్మిమిట. /—

క. పలుకుండెలి నునుముఁజే, బలుకుంజిగి ముప్పజిలుకపలుకులఁ బ్రోవం
 బలుకుఁగలుకొలుకుపలుకులు, పలికెంబూ కూర్చిచిలుకుభావముదొలక. ౧
 ఊ. కాయము మారుబా(ణముల) గాయముల న్వగఁ జెడి వేడఁగా
 దాయపు మోముఁ జూపవుగదా యముగుండియ పూని యేఁపఁగా
 నాయము గాదు సిగ్గు విడ నాయముగా దని మిన్నకుండఁగాఁ
 జేయదు పాప మీవలపు చిత్తము తత్తతి మాఱఁజేరవే. ౧౨౦
 నీ. ఇప్పుడుగా కనుగల్గ లిపుసొపులుమీఱి వెలసె నీరాకకు విబుధచంద్ర
 యిప్పుడుగా యీమన నెనయుతాపం బాతె నినుఁజూడ సత్తాంతినిరవాహ
 యిప్పుడుగా హృత్పద్మ మెసఁగె సారెొదనై సరస నీవుమెలంగ సాధుసూర్య
 యిప్పుడుగా మానసం బేర్చుభేదతమంబు స్రుక్కె నీచే నుతేజోహుతాశ
 యిప్పుడుగా కామినీమాత్ర మెనయలేసి, సౌఖ్యసంపదఁ గైకొంటినన్నిదాన
 యిప్పుడుగా సౌమనస్యంబునిరపుకొనుచు, సాబగుమీఱఁగనలరెదసురభిచరిత.

సుగంధి. మానరా చలంబు నిన్ను మాని యన్యఁ బూనరా

పూనరా నీజ్ఞా మాన్వఁ బుణ్యమొను గానరా

కానరా కృపం దనర్చి కాపు నేను దీనరా

దీన రానీర్తి లేదు దేవ నీచుదానరా.

౧౨౨

ఊ. చొక్కితి నీదుముద్దుజిగి చొక్కపు బ్రాయపు రూపుమేల్కికి
 జిక్కితిఁ గిమ్మఁజేనె జడిచిల్కులఁ (జిన్నెను) మారుబారికి
 దక్కితి నీకు వాఙ్మయసుధారసధారలు గ్రుమ్మరింపఁగా
 గ్రక్కున గారవింపు బిగికొగిట జాగిటు లేల మేలరా. ౧౨౩

చ. మనమొగి సర్వకాలమును మానక నిన్నె భజింపఁ దద్బలం

బున భవదాకృతిం గనియెఁ బుణ్యవరేణ్య మనంబు కూర్చియన్

మనసిజవేదనాభరము మానుగ దేవరకేల లేనొ యి

ట్లనఁ దగు నెట్లు నీవు ఘటితాఘటనాకృతిపాదు వీశ్వరా.

౧౨౮

చ. స్థిరత గనంగఁ జాల దొగి జత్తము బాహ్యవిశేషవస్తువు

సరణము గాంచు నంచుఁ బలుజంపులు సేయుచుఁ బ్రోవకుండెదో

యరయ నణుప్రమాణ మగునట్టిమనంబు సమస్తకృషీ నై

పరఁగెడు నీవు ముంచికొన బాహ్యముఁ జేరఁ జరింప నేర్పునే.

౧౨౯

ఉత్సాహ. వగపు జాతి వగలు మీఱి వలపు లూరఁ జేరరా

నగవుసోన మొగముతోన నలుపుపూనఁ బ్లరరా

తగవు మానఁ జనదు గాన తలఁపులూనఁ గూడరా

బిగువుఁజన్ను లురముచెన్నుఁ బెరయ నన్ను నంటరా.

౧౩౦

క. కరుణ వొడమ సిఁరఁగి, గరుణ స్వనతఁ బలుక మదిఁ గనఁబడు మాయా

తరుణు డూరకయుండినఁ, దరుణీమణి హృదయసీమఁ దలకొనునలుకన్.

గీ. నెనరుచే బా లొసంగడు నెలఁతపాలు, విసముగాఁదలపోయుచుఁబిన్ననాఁడు

అకట తెగలార్చుపనివాడ వౌటఁ చెలిసి, వెండి నినుఁగోరుల్లెలు వెట్టిగాదె.

చ. కల నయినం బకుం గనుట గానని ప్రేతలనెల్ల శీలముం

దొలంగ విరాళి ముంచి రతిఁ దోఁగఁగఁ జేసితి వాదియందు ని

వ్వల బతిమాలినది దిరిగి వంగియుఁ జూడ వటన్న విన్నిని

గ్గలయఁగఁ గూడ డా వలపు గట్టిగఁ బట్టె న దేమిసేయుదన్.

౧౩౧

క. అగుణఁ డహపుఁ డనాముం, డగుట న్నా కతఁడు లక్ష్మచూ యని శ్రుతులే

తెగి చాటి చెప్పఁ దెలిసియుఁదగని తగులునకు మనంబుఁ దాఁ బరువెత్తెన్.

చ. మునుపటిపుట్టుక న్భవనమోహిని మైథిలకన్య (కూర్చి) నిం

డినతనభార్యఁ జిచ్చున వడింబడఁ జేసెను నిర్దయాత్మఁడై

నను నిపు డమృతోభవుననారతబాణపరంపరాహుతా

శనఘనకీల మ్రంద నిడఁ *జాలఁడె తాళఁడె వీడు బాణఁడే.

౧౩౨

గీ. బిఱలు చిట్లు కృష్ణునొడఁబెఱుంగకదూఱు, కొనుచుమోహవశతఁగూరుచున్న

తరణితనయఁ జూచి తరుణులు మది మీఱు, నార్చి డాయవచ్చి యతివ కనిరి.

క. వచ్చె మనసీలవే ణిదె, మచ్చికఁ గను విచ్చి చూడు మనిగిత మెల్లఁ

విచ్చును సత్యం బాడెద, మొచ్చెము లే కిచ్చలెల్ల నొదవెడుఁ దల్లి.

౧౩౩

న. అని పలుక నచ్చిలుకలకొలికి యిరుక కన్నువిచ్చి హేచ్ఛ ముఖోజవేదనాభ
రంబున. ౧౩౪

చ. అదె సఖులార పట్టుడు మదంతరశాంతినితాతరాగసం
పదలు హరించి చోరుఁ డటు మాయముఁ జెందు నటంచుఁ బ్లుంగ
ముదితరొ మిటె యా నవును ముద్దియకో యని తారకాణగా
మది సరిపుచ్చుకొంచు నడుమానని నెవ్వగ నీలవేణియన్. ౧౩౫

డి. డాయఁగవచ్చి యమృదుకటాకి డాయఁగవచ్చు నెచ్చెలిం
బాయసకూర్గి నాఁగిటికిఁ బాల్పడఁజేయుచుఁ దల్లి చింత నీ
కీయెడ నేల చింతిత మొక్కిచుకనాడు సహింపఁ జేకులుం
గాయజనాన నానకృప గల్గఁగఁ గల్గిని దేమి నీకగున్. ౧౩౬

క. పరమాణుమధ్య వినుమా, పరమాణుర్రప్త లేని పట్టఁగ నిది మా
తరమా యనఁదగునట్టిది, పరమార్థం బైన దొరకుఁ బరమార్థముగఁ.

క. తరలేక్షణ పరిమాణ, స్వరసంధిక్రియ విపత్తిఃజను పటుధైర్య
స్ఫురణము తద్ధర్మాంచ, త్వరసంగతి పాటి శోకసంగతి కమరుఁ. ౧౩౭

గీ. ఇట్లు నీలవేణి యెఱేని నెనరునఁ, చెలులతోడఁ గలసి చింతదేర్పు
చుచితమైనయట్టియుపచారములుచేయు, చుండియీచు కెడయనొకదినమున.

క. ఇంతి యయోగవృథచే, నెంతయుఁ చెలుపెళ్లు మేన నెనయు త్రియామా
కాంతద్యుతులుం చెలియు ని, తాంతోష్ణిచుచేస మిగులు తాంతతకలిమిఁ.

క. మొగు లెఱుఁగనిబలుచిత్రడి, మిగుల నొగి లెఁగన్నదోయిమెలఁతకు దానన్
మిగులుచు నస్త్రైయితాపమా, తొగకంటికిఁజిత్రమరయఁదొలఁగక నిలిచెఁ.

— (కాళింది చెలుల మొఱిగి యుద్ధానమున కేగుట) —

ప. అప్పు డమౌహనాంగి సొంపు దొఱుగి కుసుమశరండు కుసుమశరాసనం
బు గుడుసువడ భసలగుణంబునం బొసంగించి మించి కుసుమశరవిసరంబు
లు విస్మయరగతిం గసరి ముసురుకొనఁ బరఁగింప వెఱుగుపడి విరహపరితా
పశరధిఁ దరియ దరి లే దని తదుద్భటభట చటులమహాటవిం బడి వడిం ద
ద్విశిఖిశిఖిభానఁభూతంబుల నిడి యొడలు విడుతు నని కడిందిసాహసంబున
నుడిగంపుఁబడంతులఁ గూర్చిమడంతుల నెఱుంగ నీయక యొంటిఁ బడుకింటి
లోని పాన్ను డిగ్గి వెడలి చనుసమయంబున. ౧౪౦

క. అత్యుద్ధతకుచజఘన, ప్రత్యుక్తం బగుచుఁ క్లేశపడు నవలగ్నం
బత్వంతదుర్బలం బై, యత్యుద్ధతు లొదవఁ బేద కబ్బున సుఖముల్. ౧౪౧

- చ. వెనకుపొలంతు లతైరుపు వేగఁ గన న్ముమనో వ్రజంబు గాఁ
బెను నెఱిగుంపుటి ర్లొరసి పెల్లు ఎడుం గఠినంపురత్నముల్
నను *నలుసేయఁ దద్గుణము నన్నను దత్కృతి కేల చాలెడుం
గనుఁగొన నట్టి వైకగుణగామిత సన్మణులందు వింతయే ౧౮౮
- క. వలఁ బొసిన జక్కవకవ, ఎలె జాలియ నెవయు మేలు బంగరుబొంగిం
బులు నోలఁ గుచము లగవడ, బలుతోమ్మువయ న్మెలంగువయ్యెదజాబున్.
చ. జెఱవకుఁ గెంపుఁగంట నెడత్రేవ్వని బాష్పకణంబు లత్తఱిన్
మురు వగుఁదొల్లఁ గావితెలిముత్యములై మఱి వెండి యూర్పు బె
క్కఱిమనఁ గందుమోవివయి నాని వెసం †గయిచెక్కుఁ గెంపులై
నెఱిఁ జనుగట్టులన్ దొరసి నీటగుఁ గాగిఁగిన పొన్రజంబులై. ౧౮౯
- గీ. కన్నై కైదండ లేక మున్నెన్నఁజేని, నడుగు వెట్టఁగఁజాలని యబల తెంపు
కతన లేనిదిజవమునికడిఁగినడచె, నహహపూఁబోగులధికసాహసలుగారె.
- ఉ. అంతము లేని పంకజభవాండము లొక్కెడఁ దాల్చుకుక్కి మే
ల్వొంతలమాయగొల్లని నవేద్యమహామహిమంబుచే నలు
స్వాంతమునందు లీలగ నహర్నిశమున్ భరించునట్టియ
క్కాంతికఁ దోడు గావలెనె కంఠుఁడు శోడుగ నొంటి క్కగూడునే. ౧౯౦
- వ. ఇట్లు చని యంత. ౧౯౧
- క. సనరసఫలరుచిశోషిత, కవిరాజము సుప్రసానఘటితము నగుచున్
ధనశాక్తి సమ్మతం బగు, కవిసత్కృతిఁబోలు కేళికానన మొందెన్. ౧౯౨
- సగ్ధర. చిగురాకంజిచ్చుమంటన్ జగిదిభుకొని పింజించి పూఁగన్మృదుమ్మూల్
మొగిసుళ్లులట్టి మింట న్మృగరు జెరువునం బువ్వుఁదేనల్ జడి న్మృం
వఁగ మేల్పంపంగిపువ్వుబదువు రవితిలె ల్వర్వ గల్పాంతకాలం
బుగతిం బొల్పరుకొనం బొరపడుచు వడి న్మూర్ఛిలంబాఱియంతన్ ౧౯౩
- ఉ. తెప్పిటి యెట్టకేల క్షణ దెల్లినఁ బైవయినుండి పూవిరుల్
గుప్పిల నున్నమేనునను గొబ్బున బొబ్బలు లేవఁ గ్రిందటం
బుప్పొడి సోకి పాడములు పొక్కఁగఁ జేతులఁ దోఁగితోఁగి చే
యప్పటియట్లు పొక్కినను హయస యూర్పుచుఁ బొర్లిపొర్లి యున్. ౧౯౪
- ఉ. అంతట నొయ్యి లేచి చరణాబ్జములం గలకాబ్జపత్రపున్
దొంతర దాఁమూలుకొని మాలొనఁ గట్టి జరంగుచు వచ్చిన్

- జింతిలె నక్కటా యొడలు చెచ్చెర వీడఁ దలంచినన్ శ్రీణం
 బింతలు నిల్వఁగా దొరగునేమి యిటెలాగో దాటి వచ్చినన్. ౧౫౩
- వ అనుచుఁ జింతింపుచుఁ గనువిచ్చి కనుంగొనఁ గట్టెమట నంత. ౧౫౪
- ఉ. తామరమాడునాశములఁ దాగ్గొను శుష్కమిద యిప్పుగుండు లు
 ద్దామతఁ గూర్చి వల్లగిసెతావులపుప్పొడిమందు గూరియున్
 హేమలత ల్పుమాగ్నిశిఖ లేదుచుజానకీత్రా దమర్చి యా
 పై మొగరంబుగట్టిన తుపాకులపె ల్లెగోలుమూడెలున్. ౧౫౫
- మాలిని. చికిలితఘ్నకుఁగట్కు ల్జిల్లు జాల్మోమోమా
 నికరపుఁబనుల నాగించుకేదంగిపువ్వు
 ల్లంకజకు మొసయ్యాపె ల్లంపుగాఁ గూడి యచ్చోఁ
 బ్రకటత నెలగోలుంబారు నెక్కం జెలంగన్. ౧౫౬
- సుగంధి. పచ్చతాతిదాలుజెక్కపక్కెరల్ చెలంగఁగాఁ
 జెచ్చుపంచదార మెక్క బీరుమీఱు రంతులన్
 గుచ్చి పాంథవైకకోటి గుండె లల్ల ప్రేఁగాఁ
 బచ్చి దేలు మారుతేజిహ్వా లొప్ప నాదటన్. ౧౫౭
- ఉ. తుమ్మెటసర్వేణ ల్కొరయ దూకొని పుష్పరసానదానముల్
 గ్రమ్మి భరిమ్ముగాఁ గురియఁగాఁ జగురుంజిగి మేఘధానుచి
 గ్రమ్మగ నొప్పు బువ్వుగమి దట్టపుడాలు మెఱుంగుఁగఱుపై
 పగ్గిమ్మగఁ గుంజకంజరపుఁబంతులు రంజిత *నక్కజంబులన్. ౧౫౮
- మత్తకోకిల. వల్లిరశ్మిపినద్దచక్రినిబద్ధకోకిలఘంటికా
 వేల్లదారవకీరఘోటకవిస్ఫుటోదయ కేవలా
 తుల్లజసూపక రాసజాణమనోజ్ఞతాగనమగ్రితా
 నల్లలత్తరుచిత్ర భూరథసంఘ మాదట నొప్పుగున్. ౧౫౯
- కా. నానాసేవల నీగతి న్భువనసన్మాన్యాత్మజై జైకయా
 త్రానూనఁబుగఁ జైత్రీమంత్రీవరుఁ డాయత్తంబు గావింపఁ దే
 జోవవృం డరమాయుధుండు నిజవిస్ఫూర్తి నిద్రదంబించిన
 జ్ఞానం బాన యికె ట్లొకో జెఱకువం చాత్మ నిద్రచారింపుచున్. ౧౬౦
- మత్తకోకిల. ఇంకనొక్కయుపాయముం గల దీతఁడుం దనప్రాణముల్
 గొంక నొక్కరెఱిన్ హరింపుడుఁ గూరి కాటియ పెట్టకే

నంకి లంతయుఁ దీర వేడెడ నాతనిం బ్రోయమండఁ ద
త్సంక లేపుత రాగ్నిదుస్సహితమృతై నొడఁ లేర్చుచున్.

౧౬౧

క. మారుదయ చాలు నతనికి, మూటువలుక వెలుగునొక్కమాటును దేటులో
మారుతములు శుకపికభా, మారుతములు మదనదహనమారుతము లొగిన్.

వ. అని నిశ్చయించి.

౧౬౩

చ. పసిడిమిటారిగట్టదిగువం దగునెత్తమునం దఖండ మై
పొసఁగు మెటుంగుఁజచ్చదరపునో జగిరత్నపు మేలుచట్టు శై
బసగలకోనలోఁ దళుకుబంగరరంటులతోట కొటలో
ముసరి జవాదిపుష్పవలపుం దగ సూరెలపై బుగుల్కొనెన్.

౧౬౪

శా. పూవుందేనియ కాల్వచెంత విరిమాపు ల్పొన్నచాల్కంచగఁ
గేవ న్నంపెఁగగోరంటల్ బెరయుచక్క న్నల్లెగుర్పిందపూఁ
దీవల్లుం *బలుదాక్షిణ్యకప్పుగల పందిల్లంటులోఁ దమ్మిపూ
బావిం జెల్వగుచల్వచప్పరముగప్రంపుంబలుందిన్నై పై.

౧౬౫

శా. కందర్పుం డిగనొండఁ బాంథవనితాకాం X తాంగధాతువృజం
బందంట న్నకి గుచ్చి త్రిప్ప నెన నాయాధాతువు ల్లిమ్ము నం
దందం బొందగు చెందొన ల్మొదలుగా నల్లేర్చి పువ్వమ్మ లా
రం దాఁ బాన్పు రచించి యందుపయి దాబ్రామోపనేశంబుగాన్

వ. బడ లిడి యుచుకుచుఁ బడఁతుక పొడ గడలుకొన నుండి తనమహంబన.

చ. తనమదిలోన నుంచుకొనఁ దాపము దుర్భర మయ్యె మేనునన్
ఘనవనవహ్నిగోల నగు క్షాతకు నగతి సైచె నొక్కొ య
వ్వనజదళాక్షుఁ డక్కట యబద్ధము బోచె శ్రిజరాచరాత్మయో
ఘనున కిదేలయబ్బు వయిఁగాఁక మనుం డిడునంచుఁ జింతులున్.

౧౬౬

ఉ. అక్కట వేగిరంపడుచు నందితి నమ్మరునంపెజ్జలో
నొక్కనుశోరి భేదపడునేరమి నచ్చె నటంచు లేచుచుం
జక్కునె యిట్టివేననకు శ్రీపతి యాశరరాశిమీఁదఁ దా
నొక్కని సోఘ్యమొందె నని నచ్చెలి (వా)లను సెజ్జ మెల్లినన్.

౧౬౭

గీ. మదనునాటవయ మృగ మగ్గునెలఁత, యాత్మనైషమ్య ముడిపన దైన వింతిఁ
బాన్పువైఖరిచేబాధవఱిచె నమ్మ, తనయునొచిత్య మిల నచేతనము లెల్లు.

వ. ఇవిధంబున వనంబునం గుసుమశరకయ్య మెలంగు మెలంగ నంతనక్కడ.

- ఉ. సుందరయాన యిందుమణిసుందరమందిరసీమ లేమికిం
దందరఁ జెంది సుందరులు తద్విధ మెంతయు నీలవేణికిం
జొందుగఁ జెప్పివం జెలులఁ బుల్కునఁ జూచుచు నుల్కి నెమ్మదిం
గొందల మంది హఁ యెటకుఁ గోకకుచామణి యేగఁ జెల్లఁబో. ౧౭౨
- క. అని చెలుల దూఱుచును మది, వనటం గూనుచు లతాంగి వడి వచటచటం
గమఁగొని చొప్పరయుచుఁ జెలి, ఘనతరశృంగారవనముఁ గనిచొచ్చివెనన్.
- చ. అడుగులజాడఁ జూడ మలయానిలపోతవిధూత మైనపు
ప్పొడి వయి సంతతం బొదపు పూవిరితేనియవానఁ గానఁగా
స్పదమిఁ బువుంబొద ల్విగురుమాపులుతాపుల జోకమోక చొ
ప్పడు నిరపు లొలంకుగమివజ్జలు నన్నియుఁ జూచి యంతటన్. ౧౭౪
- ఉ. ముమ్మర మైన మైసక లపూర్వపుటూర్పు కడిందివెట్టయుం
గ్రమ్మఁగ మిక్కిలిం గమలి కన్నడు నిర్గడ తీవెనొంపముల్
*గుమ్మడి జాఱుపువ్వులును గుబ్బుచనుంగవ వీడురత్నముల్
కొమ్మపదారవిందములు గూడఁగ నోచినతోనిఁ జెల్వఁగన్. ౧౭౫
- క. అత్తైపువన జన నొక్కడఁ, జత్తభవునియంపసెజ్జఁ జేరి బలువగల్
కుత్తుకబంటిగ నొంటిగఁ, జత్తము తత్తెఱముఁజెందఁ జీ యులుదాన్. ౧౭౬
- చ. పగలొనొంచుతేని సెక పగ్గిమ్మవలేదొగతేని రేకతో
దగవున కేగుదాని సెకదాలుపువేలుపు బోక జోకనో
నొగిలినపూలదండ వగ నూల్కొనుదాని నసంస్కృతాంగి యై
జగి X విడనాడు కాకవితదిన్నతనంబు వహించు నెచ్చెలిన్. ౧౭౭
- సీ. వీనులు మాయ వచ్చి † వె (ననంపు) ఖలువీడుఁ గలకంఠకలకంఠ గానతితికి
మునుఁగు వెట్టఁగఁబూని వెనఁదోచుబణియంటమాధుర్యమాధుర్యమధువిస్మృతికి
సీత్కరించియు వెండి ‡ సీత్కరింపమిఁ జెంచుఁ బల్లవపలవభల్లవానికి
వడఁకియుమగుడ గొఱడుపాఱు మెలయాగమలయాగమసదిార చలకృతికి
నిట్లుదొలుదొల్తభయపడియెఱిగియంతఁ, దనువుదొఱఁగంగఁడలచినదానికట
మారుచెయ్యుల కేలొకోమాఱిసంగ, ఎనుదువెచ్చగనూర్చుచునడలుదాని
చ. కనుగవ విచ్చి చూచు మదిం గన్నడు గృష్ణుఁ డటంచుఁ జెంగటం
దనసుతమాలసాలరుచిధట్టము దారొను రిత్త కొఁగిలిం

* గొమ్మడి-మల - గుమ్మడి - పల్లవములను భారతవార్షిక్య - కొమ్మడియనివర్ణవహరము
† పగలనొక పల్లవములు - ‡ సీత్కరింప ని.

చినఁ దనచేతిలోఁబడమిఁ జెన్నటి కన్నుల నీరు *నించి వం

(ది) వనలపాన్పుఁ జేరి విధిఁ దిట్టచు వెచ్చగనూర్చునెచ్చలిన్. ౧౭౧

క. ఉడుగనికన్నీర్వ్రాదం, బడి జాతెనుకయ్యఁ జూచి పాపపుడ్రవం
బొడలిచట విడువ X నీయఁడు, చెడఁజూచెడుఁ గటకటాయిసీయనుదానిన్

ఉ. అత్త మొలం జెలంగెడుమహావనంబు కరంబు చేగచే
హత్తి హరింప మున్ను మన సందనవాడల్ల మమ్ముబోలులన్
రిత్త మొల స్మలంగ విహరించుట నీమది కెల్ల దోచునే
దత్తురకాడ యంచనగఁ దక్కియ నీహరించు తెన్నఁడో. ౧౮౧

ఉ. పల్లవవృత్తి నీ వధరపల్లవభూతకు మొగ్గు లేటికో
పల్లవమున్ పొసించు జిగిపట్టెని యంచునో లెప్పుమాసము
స్వల్లభ సంచమీఘటన వర్తిలఁజేసివో యంచు నే నన
స్మల్లనఁ బంట మోచి గొని మేలగు కెంపులు నించు తెన్నఁడో. ౧౮౨

చ. కలికిమిటారిగుబ్బచనుగట్టుల వేగున కోర్వఁజాల వి
చ్చలు క్షణమాత్రే నాయెడఁ బొసంగఁగ నిల్పుదునో సుధారసం
బు లొలుకనీక మోచి పలుమోపున నానుదునో యి కేమి కా
వలె నది సూక్తసంచుఁ దరువాఱగ ని ట్లలరించు తెన్నఁడో. ౧౮౩

చ. తలఁపున నిల్చుచు స్మరుతిఁ దాలిని నిల్పఁగ లేక కాఁగిల
న్నిలుపున గుచ్చి మోముచయి నెమ్మొగ మూఁడి యు మోచి తేనియ
ల్లులుమొర లాని చెక్కఁగనఁ బల్కఱు గీటుచు నంతఁ గేల్మై
యలరులపాన్పువై †జెనఁగియూడుట యెన్నఁ డాకో మనోహరా. ౧౮౪

చ. మగని ‡మెఱుంగుఁజేల మిటుమార్పడఁ గట్టిని వాతఁడు వ్రయ
మ్ముగ భవదీయవస్త్రమును బూనె నెఱుంగ రిదేమి వింత యిం
త గలవలే నయాటములు నాతిగొ నన్నకునన్న పోయి పూ
ర్వగతి బొసంగరాదె యని రామ లనంగ మెలంగు తెన్నఁడో. ౧౮౫

చ. అని పలవించుదానిఁ దను వారయ నెంతకడిందియోడ ది
ట్లును విడ దొర యం చిటువటం బొరలాడెడుదాని నింక న
న్దనినఖరాత్మ దూఱిగొనఁగాఁ బనియేమి దయం దొలంగెగా
నెనరుది నీలవేణి యని నెవ్వగ వెల్లి ముచుంగుపైదలిన్. ౧౮౬

*నించమె.....వనల. + నిట్టడు ‡మెఱుకువారు. - మఱు. చెనఁకువారుఅనియు నర
వచ్చును. † తెలుగునామము.

- గీ. సకలభూషణలక్షణసంగమంబు, వీడనాడుచుఁ జూడ్పికి వింత యగుచు
లలితవైఖరి గనియునబ్రంబుగాఁగ, సదృశవస్తువిబంధన సడలుచాని. ౧౮౭
- చ. అనయము మాకుఁ జేయుపుపుటమ్మల నెమ్మలు గాఁడి వాఁడి నె
మ్మనమున వంతఁ జింతిలుచు మక్కువఁ జెక్కిటఁ జేయుఁజేర్చి నె
క్కిను (పెను) వేడురంను ననుఁగున్నవలారతనంబుఁ జూచి గృ
క్కున భయవిహ్వలాత్మ యయి కొమ్మెఱుఁగారు మిటారికత్తెలన్. ౧౮౮
- ఉ. సంపదీ చెందకుండ నొకచాలున నుంచెయ నీలవేణిఁ తా
మురిదుగఁ బోయి కోఁగిటను ముద్దియఁ *జేర్చి ముఖాంబుజంబునఁ
జిందునునుగురు బ్రతగఁ జేరిచి చెక్కిట నిచ్చలంబుగాఁ
జొందిన మేలు కేర్దిగిచి పొందుగ విందులు సింద నిట్లనున్. ౧౮౯
- ఉ. అమృతచెల్ల చెల్వ త్తగమైన వయస్యలఁ బాయ వెన్నఁదై
నమ్మజీ వారికన్నఁ దమి నాపయి నెక్కుడు గల్లుదాన నీ
విమ్మెయి నొంటి రాఁ దగునె యీకడుగోలపు నీకడిందిచె
దొమ్మి లిఁ కేతునందగుఁ బదమ్మలు పుప్పొడి కెట్టు లోహునే. ౧౯౦
- ఉ. పల్లవసంగతి నైలఁగుపాచముఁ బుండెడుచోలు మాటకే
యిల్లడ మైన బేరజము లీఁగెడుమాటు విహరిచాలు అం
పిల్లడితావు చూడఁగ నె బ్బు హరించెడిమ్మిచ్చు హెచ్చి సాం
పిల్లెడునిక్క యక్క యిది భీతి కచ్చటి కేలవచ్చితే. ౧౯౧
- క. నగువారి నెఱుంగవైతివి, తగ వారిడిచాలు నేయఁ దలఁచితి వయ్యో
మగువా యింతటి కట్టిడి, తెగు వాను మటంచు నెవరు దెలిసిరి తిల్లీ! ౧౯౨
- క. శయ మానుచుఁ జెక్కిట సం, శయ మానఁ బనేమికునుమశరువలనయో
భయమా నవలూ నీకు న, భయ మానలినాక్షుఁ డిచ్చుఁ బరమార్థముగన్. ౧౯౩
- చ. సక్రియ ముందు నీమకనుసన్నలవాఁ డ౯ యొక్కకుత్తుకై
పీకము శుకమ్మ నీపలుకుఁబేరిమి చాటుఁగ లేదు నీదు న
క్తి కరుగుణంబు సంచగమి; నీవి నసంతఁ డలంతి నీపనీ
పకుఁ డల సడ్డచేయుచు భవాదృశ క్లిష్టలు రాఁగ నర్హమే. ౧౯౪
- క. మొదట ననంగుఁడు మదనం, డదనున విరియంగఁబాటునట్టివి శరముల్
వదల నవి మృదులవిషమత, మదనువలన భీతి నీకు మది వలదమ్మా. ౧౯౫

ఉ. నీరపరాగదోషముల నీటు దొలంగంగఁ దాఁ బయోసుహం
బీకుచిరంపు గన్నులకు నీ డనఁగూడక యుండు దొల్లద
న్నీరజజానికిం దవము నేఁడు ఫలించె గదే కటాకటా
నీరపరాగము ల్గలిగి నీ టటు నీకనుదోయి సాటిగన్

౧౯౬

చ చెలువనొ పూవుచేనె బలుచిత్తడి నైనను మాన కెప్పుడు
నృలయుచు నుండుఁ బుష్పాశిదుమారము నేగతి నోర్చితమృ సగ
కులనుదబంధరప్రకరకుట్టన నైనఁ దొలంగ కెంతయుం
గలయఁగఁ బర్వ తేనెజడి*కారియ మారియ దాని పైచిలే.

౧౯౭

నీ జలమున జీవించుజలజనాశంబులు దినుమందగతులు సగధిల్లుచోలు
నతిర క్తమూఖత సంతతసత్ఫలచ్చిద నడకుకల్లరులు నత్తాడునిక్క-
కనుగెంపుగదురఁ జొక్కపులేజగున్వొడిచి మనుషిసాళులు చెలఁగునాయ
మలినచ్చదముఁ బూని మఘమాత్రీ వాసన సాక్కు-మత్తాళి పెంపెక్క-వంక
యిటను మెలఁగంగఁ గటక శ్రమిటికి వచ్చి
నో ఘనమృణాలభుజకాండ యోసుబింబ
దశననసన యోకిసలయతిగుణచగు
యోసురభిళింగి నెమ్మది నోటలేక.

చ మెలఁతనొ కృష్ణుపై మనసు మెత్తని దెంతకడింది యయ్యెనే
కలితమృదుత్విసంపదల గాదిలి చందురమామ యాదిగాఁ
గలసుకుమారవస్తువులఁ గా దను నిచ్చెలువంపుమేను నే

జేల యిటువంటి బల్కటికిచ్చేట్టలఁ బెట్టఁగఁ బట్టె నక్కటా.

౧౯౮

క. గురుశిక్షచే మహాగమ, గురుమర్మము గవయె మున్ను గురుకుచ యిపుడుం
బరికింపఁ గవయె మన్మథ, గురుశిక్ష మహాగమంపుగురుమగ్గంబుల్

౨౦౦

గీ. అతిఘనాగమసంబంధ మతివ కమన
పతిఘనాగమసంబంధ మబలఁ గన్న
యినుండు చెందఁదొ చాయయు నెవయలేనొ.

కారణగుణంబు కార్యంబు గనఁగరాదొ.

౨౦౧

గీ. కృష్ణునందు సరాగత గీలుకొన్న
యింతి కపరాగసాంగత్య మెట్లు పొసఁగు

నన్నుగఁ బరాగ మెప్పుడు సహించునితి

కిప్పుడు దాని సహించుట యెంతయరుదు.

—౨౦౨

నీ విదుషి వభ్యర్థితవదార్థవేత్రి వీవు, తండ్రిఁజోలుచు మమ్ము సంతాపపడఁగఁ జేయనేటికిఁ దల్లియహా ఛాయ బోలి, చల్లఁజేయనె మమ్ములఁ జంచలాక్షి.

వ ఇట్లు పలుకుచు నాలోన.

—౨౦౩

ఉ. అక్కట యెందునైన హరిశాక్షులు చక్కనివారిఁ గోరరో
మక్కు వెఱింగి తిండి గనిమం బ్రియుఁ గూర్పఁగ వే గమింపనో
చక్కఁగ గూడి యిట్టిపలుకాడలబూమెలు చూచినారహా
యక్కరొ నీకు” గల్గె నని యాడెను చేడలఁ జూచి వారలన్.

—౨౦౪

చ. కనలుచుఁ బల్కి పల్కు కనుగందని ముద్దులగుమ్మ యచ్చునీ
మవమునఁ గోరుకొన్న యలమూఢపు నీధవుఁగా ఘటించు నీ
జనకుఁడు *నేడొత్తపా యతిసౌఖ్యము నొందెను తెల్లవాటిసం
గనుఁగొనువారు మెప్పుడు వగల్గొని తెంపున కిట్లు చొత్తురే.

—౨౦౫

చ. పొలఁతిరొ యాడుచందమునఁ బుట్టినవారికి నెల్లఁ గోరికల్
గలయవెనీకె యన్నటులు గా దింక నే మరి యంటివేని పైఁ
దొలఁకఁగనీక కూర్చి మనిఁ దొట్టిన గుట్టుగ ముప్పు సేయుచు
నెల్లఁగుచొలంతి యెన్నఁదగు మేటి నెలంతలలోనఁ బైదలీ

—౨౦౬

క. కన్నుల నీ రేటికిఁ దెలి, గన్నులచెలి కొన్నినాళ్లు గడవం దగవే
కన్నుల మూతం జేసొని, కన్నులవిల్కానిశాలి గడచెను పిగవన.

—౨౦౭

మ అని సి కైక్కఁగఁ బల్కినం దరుణి యయ్యజ్ఞాక్షి కంతంబున
న్నునుఁగేర్చుములు గట్టిగాఁ బెనఁచి కన్నుంగోనఁ గొన్వేడినీ
ప్రేమక న్నాశివమోము దమ్మి చెలిమద్దం జన్నుఁబూబంతులం
దను హస్తాల్లఁగఁ జిక్కఁ జేర్చి ధరిహించిందం బల్కు మందంబుగన్.

—౨౦౮

†ఉ. కాశలుముంచు మేనుగలకట్టిడితండికిఁ బుట్టునాకు మై
కాశలుగాక (పౌఖ్యములు గల్గు) నె యక్కట తప్పవంటిగా
కాశల కొనమై కొఱతగించిన నోములు నోచునాకు బ
ల్కాశలు గాక యాజమున కాంచెనె కాశలుతల్తనూజయై.

—౨౦౯

ఉ సావలుపట్ట నోర్పు నినుచక్కని కూతురఁ (గాళియారగా)
నూనవివాహఁచ్ఛటల కోడని ?యేటికి ముద్దుఁజెల్లెలన్

హానికి మూలమై జగతి నాదిక కోర్చినతేనోడఁ గా

నేని భరింప నావశమై యిట్టి యయోగదవాన్ని కీలన.

— ౨౦౧

చ. నను గనినట్టివారలక నావయిఁ గూర్చి యొకింతలేక య

వ్వనటఁ దొలంగఁజేయుట యవాస్తవ మై యిటు లుండుకోఁగ ని

ప్పని మది మీకుఁ బట్ట దని పాల్పడి చెప్పఁగనేల యిద్ది మీ

కనభిమతంబ యేని రుచి*యట్లునె గ్రక్కున నీదృశోక్తులన్.

— ౨౦౨

క. అటువంటితల్లిదండ్రుల, నిటువంటి యనుంగుజెలుల నే నందుటఁగా

యిటు లాప దెడసి కోరిక, చిటుకురు మనకుండ నమరి చెలు వందిలిఁగా.

ఉ. నీలరుచు ల్లోలంకు సురనిమ్మగచెంగట దర్పచంద్రికన్

మేలగుదచ్చినాదముల మెచ్చుగ నప్రిజకన్నమూకు లే

వేళ నుతుల్ ఘటింతు కతివేలమదీయమనోవ్యభాభిదా

లాలసతం జనించి యతలాటిఁ జెందెడు మీదుకీక్తులన్.

— ౨౦౩

నీ, కన్నవారికిఁ జెప్పి కరుణ పుట్టఁగఁజేసి తలఁపు చేకూర్పరే తల్లులార

మీరైన హరికి నామేనితావముఁ దెల్పి యతని నిం దింపరే యమృలార

మన్నిట్టికార్యంబుఁ జెన్నుగా ఘటియించు చెలువల వివరటే మెలతలార

భాగ్యవంతుల కిలఁ బ్రాణదానము మించు పుణ్యంబుగలదటేపాలఁగులార

నే విశేషించి మీదాన నెలతలార, మనసు మీదెంత కటికియే మగువలార

యానునయంబునఁ దీచునే వనితలార, తాళఁజాలను మీయాన తరుణులార!

నీ. వెత కింతకైనఁ దాళితి నయో నేజెల్ల నేనెంత కటికినే నీలవేణి

యాఁడుఁబుట్టుకఁ జెందినట్టి యింతలకెల్ల నీనిగు లేదటే నీలవేణి

యొలువంటివని యైన నీజేర్పఁగల వని నెమ్మి నమ్మితి నిన్ను నీలవేణి

కూర్మిచే నుండెడు కొమ్మలలోఁజాల నెనరుదానవుగదే నీలవేణి

నీదునెన రెండుఁ బోయెనే నీలవేణి, నేర్పచే గార్య మీడెప్పు నీలవేణి

యేల యానట్టిమాటలు నీలవేణి, తాళ హరియాన యెఁ నేను నీలవేణి

ఉ. చక్కెరవిల్లుఁ జేయునుమనాయకపంక్తిఁ ద్రిపాభిమానముల్

గ్రక్కునఁబోకమున్న చెలికత్తియ మొత్తము సేయునారడిం

జక్కుగఁ బబ్బు లంగడికి జేరకమున్న ప్రియంబుగాఁబ్రియు

న్నక్కున గారవింపఁ గలయంతకు నోచితి నంట నెచ్చెలి.

— ౨౦౪

* యచ్చునెఱుఁబుట్టులనడి.

- సీ. మాధవాధరసుఖమాధుర్యమునఁ దేలు వంశంబుఁబన్మంబు వడయ నైతి
హరిభజంతరవాసనైతి నింపార హరిమణిస్వరూప మై యమర నైతి
యాదవహళిమోహసి తాపాంగకలాపంబు నై యేని యోపనైతిఁ
గమలామనోనాయకమనః ప్రియోద్దామమాధవి నై యెల్లు మలయ నైతి
సకట వీనిలో నేదైననొకటియైనఁ, బొంగునుబి)యూగనంగమాధంగసుఖము
తవనసౌత నైతిఁ దాపంబుఁ దలఁగ నైతిఁ, జెలులమీచేతిరట్టు చేసలయ నైతి.
- క. వలపు పగవారి కైన, వ్యల దడి యెలులన్న నట్టి వలపున మేనం
దొలఁచెడుఁ బ్రాణము లీగడ, నిలుపుటయేగండమయ్యె నిక్కముచెలువా.
- గీ. ఒరులవెత యెరు లెఱుంగ రౌ నుర్వి ననుట
నిడ మనుఁగుఁజెల్వ లే రవ్వ నెఱవఁజొచ్చి
రకట మదితాప మిటు మీకు నరసి తెలియఁ
బడిదు మోచు (వాఁడెఱుంగ) గుఁ గావటిభరిమ్ము. ౨౧౯
- చ. పతులను గోరు నెల్లరకుఁ *బాంబలివే యయింట్లు లైన నీ
సంఘు చెలంగి నన్ను నెకసక్తము లాడుదురే యిదంత నా
కత యగుఁజాలు నెల్లయినఁ గానిము ప్రాణము లిపు మేన ను
న్నతఁజే గదా యిఁ కెప్పు నవంగల యాశిక లబ్ధిఁజవా. ౨౨౦
- గీ. బొర యవిస్తృతప్రశంసాస్వతంబు, పల్కునను వ్యాజనిందానిధిసూక్తి
లలితరంగిభావ నేర్పలయనన్ను, మీకు నవ్వుటయెఱుంగ నెమలఁజొర
- గీ. వనితి యథాంతరన్యాయ మొనరు నెల్లు, మదికి సరపేక్షవస్తునమర్థనమున
మదికి నిం పగుఁ గాడె నామాన్యఘటిత, భవ్యవస్తువి శేషసంబంధమమర.
- సీ. కలదన్నఁ గలవానిఁ గలిమిచేడియతేనిఁ గరమున మిడివాలు గలుగువానిఁ
గడలినుండెమవానిఁ గరిఁగాచువగవానిఁగరుణిల్పెడుచూపుఁగాంచువానిఁ
గలికినవృలవానిఁ గొస్తుభద్యునివానిఁ గనఁగ నశక్యమా కతలవానిఁ
గచకంపురుచు లేనఁగలవచ్చడిమువానిఁ గలుగుకాలం జెన్నఁ గలుగువానిఁ
గన్నవేళలవయసులు గొన్నవానిఁ, గన్నయింతయు నవలీలఁ గన్నవానిఁ
గన్నులనుగమంచునెకమించుగన్నవాని, గాంతుగానోచునక్కాంతకాంతకాంత.
- చ. అలదమయంతిఁ (బోలె) పను నంచితపుణ్య నొపర్చు మన్నలుం
దలఁపుము మాధవాప్రకృతతాకథనస్ఫుటభాగ్యుగా నయో

- వినిత యానమాత్రిమున విస్తృతి నొందితు మంచుకై వడిన్
నెలయుము తత్కృతీ కృతి తేగ నొనర్చి క్రియూనయాలెన్. ౧౦౦౪
- న. అని తనదితనయూతకుణి యయోగతిభిభావణి యై పలుక నప్పలుకలు
(ములుకులు) నోలే మదికి నలుకుచిలక నచ్చిలకలకొలికి యక్కిలికికి
ద్వైతంబు గుదుర నెవరు గుదురం దియ్యదనంబు మాదుర సేర్పడయె ౧౦౦౫
- సీ. పంచత్వమే కొను గాణము ల్లాంచిన యతినుడు సీ నేమి యనంగలండు
శ్రువునైమిమి మందిగజిబూని నెల్లనో రాయంచగము దేమి నేయంగలడు
మధుసేవనంబున మాట వూచు వికారిచలసభయం బేమి వచ్చు నీకు
వాగుత్వమున భూచనమాలిన్మగుణవృత్తి దేవుభ్రంగములు నీ శివపురాపు
బహుశుభక్షవిధి యో నంకజారి, జడతి గుణగంధిమాత్రింబు వడయుకాలి
నెక్క నపురూకలూకుదుర జెక్కజేలుక, యంతిమాన్త్రింబునీ కేలవంతిల్లి.
- సీ. చోట్లు చోట్లున కొకకొన్ని చుట్టుకుంపం
లలుము చుట్టును నొకకొన్ని పగుచుండు
మరుమసేంబు నీచంగి మా నెమరల
ధైర్యకంచుక ముగింపం నొందు నెల్లం. ౧౦౦౬
- పా. నడకొప్పుంగిమి నూలునొండునను నీవింగల్బుకుం నుగొవో
గిడికిండ్ లుడ గానుగాడి రిగముం గావెంబు మీనాంబిమున్
మడునంబుం బడిదోచి గాలముం గున్మగిసి కింబ్బంగ
బడితీ చుట్టుం జీసి పుచ్చెనె ఇయోత్పాతంబు నీ కేళికిన్. ౧౦౦౭
- న. అని యూజగిలం బలికినె పప్పులకులయెడి ననానంబు చేసి నెడకెచ్చు
నవ్వి యవ్విజోడి నీలనేడి కిట్లనయె. ౧౦౦౮
- ప. కిలికిన పొడిచేడియపు గాన నెంబు బిడి యెంబు దీగార
బలికతి వింశో నీకు మలుమాట వచింపంగ జాల గంతుపూ
ములుకుల మున్నె నాయెడలు మోహము దాకి తొలంగుం గాగిణముల్
బలువగ నీల్పి తింతవడి బట్టంగలే నెక నీక్క మోచెల్లి. ౧౦౦౯
- ఉ. కన్నులు మూసిపట్ట పొడికట్టిన (నాగుం) గొంగి లీయం
చున్నుడునుంగ నోరెగునం జూడంగి నీ దపు జేడనుంజియో

వన్నుచు వచ్చునాదుప్రతిబంధము వీడయు నంతలోన నేమే
 నున్ననుచుం జలించును గనుంగవ విప్పంగ మాయ (మూ) సఖి. ౨౩౧
 మత్తకోకిల. నీవు నాయెడఁ గూర్చి బోటివి నెమ్మి నాపయిఁ గల్గినం
 బూవుఁబోడినో నాదుపోరికఁ బొల్పు నొక్కరహస్యమే
 మానె నీమది నెంతలే దని చూడ కప్పని వేగమే
 చేసె దప్పక తీర్చె దేనియుఁ జెప్పద స్వీను తత్త్రియన్. ౨౩ ౨
 వ. అది యే మని యంటివేని. ౨౩౩

శా. సాక్షాన్యాధనగాత్ర సంగతికి నోచుం గావునన్ దీవి క
 భ్రాతుం గస్తురినన్నె జృంభితసువర్ణాంభోజవలంబుపై
 నక్షిణస్థితి వ్రాసి నన్నును దదీయాంచవ్యహోదారస
 ద్భ్రష్టోమధ్యమపీఠి గూఢగ లిఖంపం జూచి యైనం జెలీ ౨౩౪

క. బిత్తరి చిత్తములోపలి, యుత్తర మొకకొంతయైన నుడివెన నటుగాఁ
 జిత్తము నిలువంగదవే, యుత్తమునుకృతంబు నీకు నొనరు నటంచున్ ౨౩౫

చ. పలికె గళ నృగంధరనబంధురంగధరసాంధబంధరా
 కలితరవంబులం బ్రసవకమ్రవిశ్రమరసామ్రాణామకో
 మలనవపల్లవగ్రీననమంగకమాయితకంఠ కాశీలీ
 లలితకంఠనాదములఁ గల్గి తటాలున నుల్కి యుల్కి యున్. ౨౩౬

న అప్పు డిప్పలనపాణి కపటగోపికాపల్లవాచుల్లక మెల్లం...దురంతసంతా
 పంబున నెంతయు నొల్లంబోయిన నీలవేణి నోడి నీలవేణులం గూడి కటక
 టగబడి చింశించి యీయింటికి సంతాపంబు బలవంతం (బలంతుల) నంతం
 బుఁ జెందినర దీయెడఁ గొంతకొంత శాంతిబొంద శిశిరోపచారంబులు పచ
 రింపం దగు నసనఁ గల్పహితై తత్ప్రహితలు శక్తియాయుత్తచిత్తై
 గయ్యవనసంబున. ౨౩౭

—కాళిదాసిఁ జెలులు శిశిరోపచారములు చేయుట—

ఉ. తావుల మోక* మావిగమితావుల గొజ్జఁగనీయంత్రముల్
 కేసలఁ జిల్లఁగాఁ జిగురుగేడఁగిపూదడిగట్టి పట్టివేర
 పై నటలాటచెంగలువపందిరి చెందొన రేకవంటి క్రొ
 మ్మొపులచందువాపొగడ మొగ్గల నిగ్గులచవ్వరంబులోన్ ౨౩౮

సుగంధి. కప్పురంపుండిప్ప నొప్పు గమ్మపైఁచితమ్మిమే

ల్పుప్పొడి నచించినట్టి పువ్వు సెజ్జమిఁదిసన్

అప్పడంతఁ దెచ్చి. తెచ్చి రింబునాకు లందఱుం

జెప్పరాని వేగ మూని శీతలించు ఎస్తువుల్.

—౨౩౯

ఉ. సారసచంద్రుడైనాచుదసంకుమదాగురు కేసరాళిక

యూరపరాగఁకుమనముజ్జ్వలపల్లవహల్లకాచ్ఛక

స్లఁసతుసారసీబిఁగఁగెనమంజసప్రప్సమంజరీ

వారము లాదిగాఁ గొనుచు వచ్చి కరం బరుదాసునేఁగునన్.

—౨౪౦

చ. మలయజతిర్దమం బొడల మాటి కలంది మృణాలవల్లరీ

నలయచయంబు లంఘులను శాహువులం గడియించి వేసలి

స్వేలయఁగఁ దెల్లదమ్మి యిడి పెల్లుగఁ గస్తురీ కంధరింబునం

గలయఁగఁ బూసి యంతి శివుకై వడిఁ జేసి రసంగ భీతికన్.

—౨౪౧

చ. మృగమదచర్చి యంతటను మేస నలంది సరాగరాగసా

భగవత్తీర్థింబుం గట్టిపై నిడి చెందొవపువ్వుతొన్నఁ బా

ల్పుగ నొనుంచినపు నది పొల్చె ననారతిశౌరిభక్తయో

గనుచుఁ జూతొంగ యగుఁగానఁ గదాకృతి దాల్చెనో యుపన్.

—౨౪౨

ఉ. అంగజఁ డంగనాఘక హృదంతికకన్నరసీమ స్తేహను

బృంగి పథంగురం బగుచు భాసిలఁగా దశేపై దశాంతరం

బుం గడియించి శ్రోవఁ బొవూర్ల తఁగాంచి యయోగవీప మే

చం గడు సుకృచుం గిసలసంఘటితవృజవాసలంబునన్.

—౨౪౩

సీ. పదములఁ నగురాకు లొడివించి జంఘల స్థిరతూణిలకము ల్ముకుపుకొల్పి

తొడల నరంటిద వృడించి సాబగారుకటిపైఁ బరాగపైకతము నించి

నడుమఁ బుష్కరభంగి దొడరించి యాచున జోకగాఁ గస్తూరీకేక దీర్చి

చన్నల గుచ్చము ల్పవరించి నెమ్మేసఁ జందనం బలఁది భుజంబుల బిర

కాండమిడిచెక్కులనుజం ద ఖాడమలఁది, వేణీశైవాలమునఁగూర్చి వెలఁదియంగ

సామ్యసదనస్పరీక్షావిచారణ బలఁ, జెల్వ లీరీతిఁ జేసిరి శిశిరవిధులు.

చ. ఎడవక యింతులెల్లఁ గడియించినపల్లవసూనగుచ్చముల్

తొడరి వియోగవహ్ని సెక దొట్టఁగ జివున నీగుదీసి యె

కుమారుడు గమనింక నప్పు డలకోమలిగాత్రము నొల్పె నానుడుగ
డడకుచు నోహద్యమియకునై కరవణించిన లేతతీవనాన్. _౨౪౫

సీ. డను తానమిలన్ద్రుగుత్పొంబులు మిత్రికరిమాన్ద్రుచక్రియఁ గఱపరాదు
నగఁ బొగ్గకొని మంటు లెగయుడందంబునఁ జంపకన్నహంబు నలుపరాదు
ఁన్నీటివఱదలు గ్రమ్మిచ్చన్ద్రుల ఘనసారిజలధార లుచుపరాదు
నిట్టనొప్పువహగాలిఁ బట్టాడు మైదీఁగ నల వహ్నిశిఖ నిల్వదలఁపరాదు
చంపమును కాంక్షలేకపెంచంకరిగా, దండవిభన

మోహబహుళాంధకారింబుముంచిజూరి, పట్టగమరంబుచండిలక నుర్చింపరాదు
సీ. అతను తానంబు హరియింపంగములను, బెంబులు సేర్పింపబహువిధశీతలములు
నతను తానంబు హరియించె నంగవితితి, నతను తానంబుహరియింపనబ్బరంబు
సీ. జడములగుటచునం తానశాంశిసేచు, నంచు బెంబులీలయిడినుమాదిగములు
జడనిఁ గాంచినద్రీవ్యము ల్లగిలియిడి, గలపు సేచుఁగదచ్చువాత్కాగ్నమెల్లు

క. తిరులఁ బల్లించుచుములు, ఘనతం గోనునేని యతినుఘశిఖి రోచెగ
దచులతితాపం బడఁచునె. ఘనములు కవియెన్ని కృష్ణఘనమే చిక్కన్.

క. ఈవిధమున నేర్పొప్పుఁగ, వాచిని శిశిలోపనిఘనము న్నీచి యెకిం
తానంబుఁగఁ వితితి పాపక, నేనేకం దోక్షి డెచ్చి హరిదాసు వీరినన్.

సీ. పండితుఁడైన నునుబూఁగొన్నమీఁద
నూయి నుండున నుపచి మోహనక మిగులఁ
గలిగిపూర్వార్థంబునంగలుచేసె
అట్టి పాపపుచు నుంకితి ముద్దు చేసి.

క. మాయానూయసేతా, బామానరపాయభవ్యపాకేతపురా
నేను ముసిగేయ జలద, చ్చాయలనత్కాయ నకలజగదున్నేయా. _౨౫౨
గర్వము, ఇది శ్రీమద్రామచంద్రీచరణంబిందమిళిందాంశకరణబోలూరి మాధ
నూయజ్జనముజ్వలత్కృపాక్షితికటాక్ష సాదరి పాండిత్కాభరణ సృభంజన
సంశ్లాఘరాకాశిశాంక నింశిరాధితవిచక్షణశాంక ఆభినన నన్నయభ
ద్రాకానూయసత్కావ్యమకవి మహోపాధ్యాయ భట్టాకక ప్రణేతం
డైన కాళిందీకన్యాపరిణయంబనుమహాప్రభం ధంబులందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు కాళిదీ కన్యాపరిణయము

— ❦ —
తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరాజహళిహృదయ, స్ఫూరాంబుజచంచరీక సృణుమజ్జనతా
ఘోరాఘటిమిరడినకర, తారానల్లభవిరామ దశోధరామా. ౧

న మహాత్మా దివ్యచిత్తముచ నవధరింపుము. ౨

— ❦ సూర్యాస్తమయవర్ణనము ❦ —

క అంతట సంతటినెచ్చెలి, యంతర మగలంగఁ గూఁతు నలమట గనుచుం
గాంతి దొలంగుచు వ్రాతెను, జంత ననం దనదు కాంతి చెదరఁగ వ్రాతెన్.

గీ. వారుణీసేవతనదుదుర్వార*మహిమ, మంతికంతకుఁ డలుగనొయ్యవనెనుకకు
మేనుగనొలంగ నప్పుడుభానుమంతు, డధిక (దీప)స్వరూపంబునధిగమించె.

నీ. అసుర క్తమండలుం డగుచుఁ బూర్వాగమ మూని ప్రబోధ మిం పొప్పజేసి
సర్వవర్ణాశ్రమాచారము ల్నుడిసింది తా సత్పథంబునఁ దనరి నిలిచి
నలుదిక్కులను గరంబుల (చేత) నలగారి చక్కసద్విజవృత్తి చక్కనునిది
కుమిందంబులకుఁ బొంగు గుంగునట్లు మెలంగి పట్టిని కామోదపటిమ గఱపి
కాలగతి నయసుమించినఁగడఁకదక్కి, శాంతిగైకొని యపరాగమాంతమంది
నపువు శుచి కిచ్చి పరరక్తభావుఁడగుచు, నటలునానందవారిధి వ్రాతెనుడు.

గీ. ప్లాచి పశ్చినుదిశ యుజ్జ్వలి యాడు, బంతిగాదిత్రైరచ్ఛవిపజైసూర్యుఁ
గానిచో నెది కత మన్యకాల మెడయు, నరుణిమచ్చట సంజలఁబరఁగుచుండ.

గీ. చండమార్తాండకోచిరఖండపహ్ని, కీల నెంతయుఁ గ్రాగినఁ బాలఁజాల
నరుణిమ భజించె నాజరకాతపమున, దండినెలుపెక్కి బ్రహ్మాండభండమెల్ల

క. కొండలకు మేలుబంగరు, కొండలరాయనికి మైత్రి గొనకొనఁ జివురుల్
మొందుకొనుమాపులకు దరు, పండములకు నట్టియెడఁగచాకచి యమరెన్.

మ. తను లోకంబులు లోకభాంధవుఁ డనం దాఁగర్చసాక్షిత్వముం

గొను చత్యుష్పతిఁ గాంచి కాలగతిచేఁ గుంతిభవత్తేజః పై

చని యవ్వారుణిసేవ నైకొనియె నుష్ణప్రాంశుఁ డట్లాటచే

గనియెన్ ఘోరగభీరవార్ధిపతనాకాగోరుపాతిత్వమున్.

- సీ. సకలజగ చ్చరజంతసంతానసంతత సేత్ర రశ్మిసంతతులతోడఁ
జత్రాంగదాంపత్యసరసాభిలాషసంఘటనైక హేతుభాగ్యంబుతోడఁ
ఁనుధారణక్రియాధావదుచ్చావచపక్షభృద్వ్యాహృతిభరముతోడఁ
బద్ధినీముఖపద్మభవ్యతరామోద కాళిగానృప్తవైఖరులతోడ
నస్తమించెను జలరాశి సతిరయమున, వనధిజల మెల్ల నధికపావనతఁజెంద
దొలుత నుడినెడునుడువులగడలుకొనెడు, బెడఁగుఁబోడిమిగైకొన్న పెద్దవేల్పు
- గీ. అక్షి గతురీతి జనులుదన్నక్షి గతుగఁ జలునరైరి పితృప్రసూనంగియనుచుఁ
గలుషమదితోవఁగడిగివలయుననియె, వనజమిత్రుండు వేగంబవనధిమునిఁగె
- సీ. ఇనపాతకృత మైనఘనవివరంబునఁ బైకెక్కు నాడబ్రవభ యనంగ
జలములోనుండి యబ్బలుతోవ మీఁదికిఁ బొంగు లేబవడంపురంగనంగఁ
గాలుండు జక్కవకవ మిది నేర్పఁగఁ జొదించి పొడమించు చిచ్చనంగఁ
గుముదిని నిద్ర పైకొనకుండ నపరాశ నెలయించు దీపంపువెలుఁ గనంగ
సపుడుసూర్యుండుహరియౌటవతితోడఁ గొంతదవ్వేగియతఁడభింగు కిపోనఁ
దీరమున నిల్చుగరుడని తేటయనంగ, నింపునకుఁజైపాంధ్యరాగంపుసాంపు.
- చ. అరయఁగ సర్వమిత్రుఁ డగుఁటి యినుం డనుగంగ నింక మా
కిరవులు సేరి సర్గడఁగి యేపటి యుండెడివేళయే నిశా
చుఁ డధికారి తాడృశులె సౌఖ్యము గాంతు రటంచు సుకుల
సర్వములు సేయుచు నివహగజాలము సేపఁ గూలయసీమలన్. ౧౩
- ఉ. తారలఁ బెండ్లియూడఁ బ్రేమదంబున రా జగుదేర నింపు సాం
చార నభోంమారమణి యాకసపుంబలువేదిమోద వి
స్తారముగాఁగఁ గన్బునుమజాలము నించెను నా నభంబునం
దారక లుల్లిసిల్లెఁ గలితమృతంబు లెల్లడఁ బర్వచుండఁగన్. ౧౪
- క. చుఁదాతపత ప్రదిశా, శుండాలము లుదధిఁ గుంకి శుంభచుంభా
దండిములఁ బైకిఁ జిమ్మఁగ, నిండెడి శీకరము లనంగ నెఱుంగ దారల్.
- చ. పగ లొనరించు చుగ్గి కరభావము గైకొని మమ్ము నేచుచుం
దిగు లయినట్టిపంకజపితానము నేదు నినుండు వోయె నె
వ్వగ మది మాకు మా ని సనివారణ శీతకసుండు రాజు దా
నొగిఁ జనుదొచు నంచుఁ జెలువొందెను మిన్నునఁ దారకాపిఞ్చల్. ౧౫

గీ. పుట్టినప్పుడునుత హా లూని కువల, యంబు(నేచెడు)నినుఁ జేగ నట్టి కాని
గొనములకుమాటునైకొన్నకొమరురాజు, వచ్చుననితారకాప్రజనలలెజదల.

సీ రాణ సకలప్రజారాతులు గడిదేట ద్విజవృత్తు లెల్లను దెంపువాట
జారచోరస్సూర్తి చాల విజ్ఞాభింప సరసులసౌఖ్యవైఖరి కృశింప
వరధర్మవిజ్ఞానవార్తలు సవలంగ నన్యతాభిసంధి చయ్యన మెలంగఁ
గుముదంబుల మెలంగుకొంకు శంకను జెందఁ బరగి ప్రదోషంబుపటిమనంద
నంజనాచలరోచిర్నవాభి, కాంతి, భంజన మొనర్చు చాయ లపారములుగ
సంధకారమహాకలి యానరించె, నఖలదిశల నరాజకం జెనయపుడు. ౧౮

ఉ. వేలుపుకేడు నామలుగు వేకొని యాశ్చర్యగూటిఁ జెంద న
జ్ఞాని ససూయ పుట్టగ విచారము సేయ కభావమంచు న
న్నీలి రదించె గౌతముఁ డహో యిదె రూపము నాబలంబు లో
కా? గనుంగొనన్వలయు నన్నగతిఁ బలసె దమశ్చటల్. ౧౯

సీ. తా నొకబలియుఁడె తరణి లోకాలోకగిరిదుగ్గమునఁ బడి కరము లన్ని
గలిగియు నావలఁ గడవఁగా శక్తుఁడో యెట్టలా నారాక యెఱిగి నీశ్వఁ
బడఁ గాక పట్టకొ భవ్యసున్నామగంధమున నతను బట్టఁ దమము శక్తి
గాంచెను నారాక గననియచ్చొటనె తనకాఁకలును దాను బనికివచ్చు
నంటరానివానియందుఁ దా ననువెల్ల, దాచి పోయె గాన దత్తఁ దనకు
ననుచు వేగ వచ్చె నన బలునీలిమ, గిప్పికొనగ నిరులు గప్పికొనియె.

సీ. నే ననిర్వచనీయనిజరూప మగు చనాదిత మెలంగుమఁ దత్త్వధీ నడంచి
వెలయు నవిద్యమై మెలఁగద మచ్చబలతఁ గాంచియే యాత్మ బ్రహ్మ మయ్యె
నటుగాన నాయందు నమరు కారణలక్షణం బతివ్యాప్తిమప్టంబు గాదు
బ్రహ్మవిద్య యేటంగు బలవత్ప్రమాణంబు మఱి గుహశయత బ్రహ్మంబు నేన
యఖిలమునునాచరూపంబుననుసరించి, నిలుచునో లేదొచూడఁడినిఖిలజనము
లనెడివైఖరిరోదను లాక్రమించి, యంధతమసంబవరఁగెభయంబు వెరుగ.

క. ఖేర తమోబల మయ్యెడ, నేరీతి వచింప శిశ్య మేరికి నైక
ధారాశతరవివేకవి, హరులకును నస్తు వరయు టరు దై తోచెన్. ౨౦

గీ. చంద్రతారావివాహంబు సమయ మనుచుఁ, గాలకజ్జలకారుఁ డఖిలపద్మ
జాండమంజుకరండంబునిండుకొనగ, నునుచుకాటుకయననుఁ డెఘసతమంబు.

ఉ. వేళె యెఱిగి సూర్యుపయి వేళెను వచ్చుగుహంతరాళధా
రాళతమంబువెంట గ్రహరాజహతవ్యతు లొట వచ్చి య

- వేళ్ళ నినుండు పోవుటకు వేదనఁ గుందుచునుండుజ్యోతులో
నా లలిమించుఁ గప్పు పయి నల్వగ నొప్పు గృహప్రదీపముల్. ౨౮
- క. వడి నినుండు చనఁగ మెబడి, బడిచనఁదడఁబడుచుఁజిక్కి బలునిరులుగొనఁ
వడి యుడిగి యచ్చటచ్చట, బడియుండెమరిష్ట లనఁగభాసిలుదివియల్
చ తఱఁపఁగ శబ్దమాత్రవిదితం బగుచున్ గుణమాత్రహీనతన్
మెలఁగుచు నప్రతీతగతి మేమరసంశయవృత్తి నందుచున్
బలుననృతంబువాదములప ట్టగుచుం గరుణాప్రయత్నముం
దలకొని కుప్రబంధమతిఁ దాఁఁగిని యుండెను లోక ముత్తతీన్. ౨౯
- ఉ. రాజవియోగవేదనఁ గరంబుఁ గృశించి తమంబుఁ గాంచి ప్రా
గ్రాజనిభాస్య రాణసేవరాఁ జనుదెంచును వేగ మంచు వే
భాజలజాఝీ దెల్పు నతిలాలసమూన.....దన్యుఁ
భోజము నప్పుపూనె ననఁ బాలెనఁగెం దొలితెల్పు ప్రాద్విశేన్. ౩౦
- చ. విరహిజనంబు నేచ నతివేమ వచ్చు ననంగమిభా
సురతరకేలికీశరముసాంపున కేక, లేదర్థచంద్రసుం
దరవిశిఖంబునా సగము, లేజ్జయకారణచక్రమోయన్
సురుచిరబింబము న్వరుసఁ జూడఁగ నొప్పెను బ్రాక్షకుప్పునన్. ౩౧

—♦ చంద్రోదయవర్ణన ♦—

- క. అలస్రాచి కుంకుమచ్చవి, నలరెనుమోమునను నీల మగుమ్మగనాభి
దిలకము దిద్దె ననంగాఁ, గలువలచెలికెంపుమేనఁ గ పుపు డొప్పెన్. ౩౨
- సీ. విరహిజనంబుల వేగింప మారుండు తెలివిఁ బెట్టిన గండవీప మనఁగఁ
గమలచక్రము శేర్పఁగడలితోఁబాడముచు హెచ్చిసాచ్చెడువీరిచిచ్చనంగఁ
గుముదినిపాలింటి కొమరారు పూర్వంపు బలుతరంపుఁదంపు ఫలమనంగఁ
గలశాభి వెడలి వెన్నెలపుల్లనిసువులం బోషించు నును వెన్నముద్ద యనఁగ
విరహిమోహకరకాండవిసరమండి, *త స్మరైక్షవవృక్షకోదండ మనఁగ
దండిరుచులనజాండంబునిండుకొనఁగఁ, బండువగవచ్చెనైందవమండలంబు.
- చ. †నలువటి యంధ కారవసనంబు ముసు గిడి యున్నయద్విశా
లలనలమేనఁ గప్పు శిఖిలంబుగఁ జేయుచుఁ గప్పురంబుఁ దా

* తస్మరైక్షవవృక్ష † నలువరి-మా.

లలితకరంబుల న్నినిచె లాలితి మీఱ నన న్నిజచ్ఛవ్రల్
నలుదెసల న్నైలంగ నలిసంబులసూడు వెలింగె బొంగుచున్. 3౧

చ. సరసులు స్రుక్తః జక్రములు సంగతి దక్త వియోగమానసం
బరుదుగఁ బొక్తఁ గల్వగమి కందము తెక్తఁ జకోరపాళికల్
శరబడివాక్త ఘూకములసంస్మృతి నిక్త ధరాలి నూత్నము
ల్పరువడిఁ జిక్తఁ జిక్తఁ గనుపట్టెచు రిక్తలతేఁడు గ్రక్తునన్. 3౨

సీ సురలయాఁకటిచిచ్చుపాబ గార్పుమేఘంబు పాంథులపాలింటిప్రయవహ్ని
జారమలిన్లుచోచ్చాటనమంత్రంబు హతదృష్టిపేచ కేఢాంజనంబు
కుముదిని నేదెఱు కులదేవతామణి యురుచక్రసంతాపహుతభుగరణి
సరసజీవంజీవసంజీవనౌషధి తాపదరిద్రతాదానక్తన
తంత్రి నుబ్బించునందంపుదాఁపురంబు, పాసఁగు తమ్ములబడలికపుట్టినిల్లు
కళలు నాటుపదింటికిఁ గాణయాచి, చెలఁగుఁ జక్తలతెరువున సితమరీది.

చ. హరునకు సామ్ము కమ్ము జలజాకరపాళికఁ జక్రవాకసం
సరణము కీడు దోషు జలజంబులసామికిఁ గైరవాటసీ
స్ఫురణము పొందు విందు సురభుక్తి(కి) భవ్యచకోరపారణా
చరణము పొంగు రంగు గని చాల వెలింగెను నింగి చెంగటన్. 3౪

సీ కలశ పాథో రాశిగర్భసంజాతంబు ప్రాగ్విశావనధవిభ్రాజితంబు
విమలనిజద్యోతవిశదీకృతాశంబు నభ్రంలిహదభ్రవిభ్రమంబుఁ
శాశికసంచార కార్యధౌ గేయంబు నురుకగోధూతపద్మోదయంబు
బహుళద్విజాగ్నిసంభరణప్రవీణంబు నుపకంతతారాభియోజితంబు
వి నారబడె శతభృతైరావణంబు, రుచిరతారకమార్గసగోవరంబు
భవ్యనక్షత్రవీచికాబాధురంబు, సంకునకసద్భవాగ్రాహసంకులంబు. (?) 35

గీ శ్రీరజలరాశిదీప్తిసం(శ్రీ)వనంబు, పంకరుహకాండఖండనపండితంబు
పక్షయుగధాతి తారకావర్ణచారి, రాజుచునుండె నవ్వేళ రాజవాంస.

క. చెన్నారుడుండె వెన్నెల, మిన్నా వెన్నెలలతేట మించియొసఁగఁగా
నన్నలికబాండ మొప్పెను, సన్నపుఁ దెలికప్పురంపుసంపుటముక్రియన్.

క. చందురునివంటిటిడ్లని, పాం దెడయఁగలేక పాలమున్నీ రరుదే
నించెల్లఁ బాలు నిండె న, నందగె లోకమునఁ గుముదనాథాంశురుచల్.

సీ. కలువలగములవొక్కపువాసనలతోడఁ గమలసంకోచంబు ఘనతగాంచె
వెన్నెలపులుఁగులచెన్నుఁదనంబుతోఁ జక్కంగభేదంబు చాల మించె
జుద్ర కాంతోపలస్రవడచ్చుచారితో విరహి నేత్రాబువు ల్విస్తరించె
గాకారిముఖజంతులొకాభయంబుతో జారులమది భీతి నడదించె
బుడమిచెలి మేనఁబుట్టిన భూరితాప, భరముతో నంధ కారంబు వజ్రవలొచ్చె
వలుల నెఱతావు సద్గణావలులసోపు, నీరజంబులదాయ వెన్నెలలు గాయ.

క. లోకాలోకాంతరమున, భీకరమై యుండఁతమును బెడరి గిరిగుహ
కోకహృదంతరసీమలఁ, గాకెక్కడఁ బాతీ యుండఁగల దీవేశ.

క. చలివెలుఁగుచాయ తమముం, గలయన్ హరియించు ననుట గాదబ్రతు కో
కులహృదయము నిది చిత్తము, తలఁపఁదమోహయముగాఁగదస్రచి చేసె.

చ. అడరి తమంబు సర్వజగదాత్మకవస్తువు గ్రన్థుచుండఁగా
నడఁచెను గోవిలాసముల నత్తను మంతయు వస్తుదృష్టి చే
పడఁగ నొనర్చె సద్వీరతి భవ్యముదాబుధి నోలలాఱ్చె దా
నెడయఁ దుదారవిష్ణుపద మీద్విజరా మహాత్మ్యం జెన్నఁగ.

గీ. తలఁప నబ్బర మీకళాధరునిగోవి, లాసమాధుర్యమహిమఃబుల్బవృక్ష
హృదయములుశ్రస్త్రస్తకిగా నాలుకరఁగ, కుండుఁ బెలితాలుగఁగలుకొప్పికొనఁ

సీ. నిజగోవిలాసనన్నిహితనానాపదాన్తపథంబున కీర్త మగుగు
మాధుర్యము ప్రసాదమహిమతో నెనయంగమిగులనర్థవ్యక్తిపైఱపు గొనఁగ
నన్మతవాగాదిదోషాత్మకతిమిరంబు దూరింప న్నస్వలంకారసము
లలరారఁ స్రోబంధాదివిశేషము ల్వఱలఁగ సుదిరసాస్వాదిరిసిక
వరకపులుమెచ్చినవరసాస్వాదమాదఁ, గుకవిబృందంబుత్సహృదకుహిమఁ
జాడఁ జాలక స్రుక్తఁగ జోడులేని, లాలితి వెల్లిగె మేటి కళాధరుడు.

చ. ... మొక్కఁ జేప్ర బలునొండుగుణంబు గనంగలేక వి
స్ఫురణము దక్త లోకమున శోభిలఁజేసె గుణవ్యవస్థ దా
విరహిజనాంతరంగములఁ బెదమముం గుముదంబులందు ని
బ్బరపురజంబుగాకరి.....గిరిసత్త్వమన్యుచు.

క. వెన్నెలరాయనివెన్నెల, వెన్నులపైఁ బర్య గిరులు వృక్షము లెల్ల
వెన్నెలజిగి గిరితరువుల, యన్నలుఁ దచ్చులు ననంగ నలరె ధాత్రి.

మ. తొలుపక్షంబునఁ దారకల్ విరళతం దు.....తంతకుం

జలిని గ్గక్కుడుచాచుఁ జేకొన మర్ది సుధిల్ల నితైల్వి తా

రలు మేముల్ మగఁ జేగుదేరఁ బరమార్థంబై నభావంబునం

జెలువొప్ప న్నెదురేగి *తత్తచువు నాశ్లేషించె నొసేనియుగ. ౪౭

గీ. మృదులశీతలకరముల.....చుఁజేసి, కువలయానంద మొనరించె నుక్తిరాజు

కువలయానంద మొనరింపఁగోరు నాడె, రాజనుచు నెన్నుచుదుబుధ రాజు లెల్ల

చ. ఇరుఁడు చనంగ సాదుగొని హెచ్చినరక్తత న్నెద్రిఁ జెంది య

...నిన్ని శాచుఁ నొయూరమునా గర మంది నన్ను న

య్యుచునిపత్తిస్త్రా జెవక నేపునఁ జేరెను నీవి జూచు నీ

పని యని పన్నిసీరముణి పన్నముఖులును వాంచె గ్రస్తునక. ౪౮

చ. సరసి తుషారంబికిరసంగతన్నతుషారశీకరో

శ్లేఃఘనబాష్పపూరములు గ్రమ్మఁగఁ దామరమోము వంది యు

తరతరులీనభృంగచయ తారనినాదము లుప్పతిల్లఁగాఁ

బురణ దొలంగి జక్రము పొంగక పొక్లంగ నేడ్చె స్తుక్తుచుగ. ౪౯

క. రతు లుడిగి పొత ద్విజవా, పతు లడలఁగఁ జూచి(చూచి)పావక్రియకుఁ

వెత గయర సరసి లజ్జా, నతముఖ యై యుండె నపు న నలువెడలంగఁ గిరి

సీ. తనతమ్ములచు జేరఁ దలఁచుఁగఁ బగవాని శరబజి తొవల సుస్సగఁ జేయ

ఖరకదు డగునిచుం ముతీస్త్రతఁ గడంగి చవలుగాఁచు నుత్పలవిచికిల

బాద్యగారంబులఁ బడవేసి యష్టాపు మధురాన్నములులేక మాఁడఁజేయు

నినుఁ గాఱఁవోలి చల్లనిరాజు చనుదొచి బెడఁగుకరంబుల వెడలఁ దిగిది

కలువపూఁబల్లెరంబులఁ గఱవ్రవీతి, హితరసాన్నము గల్పింప నింపు గాఁగ

నారవస్త్రుతు లెసఁగంగ నారగించె, దనివిమదిదీరఁగ మధుస్త్రద్విజాళిగి ౫౦

ఉ. చల్లనిరాజు వచ్చి కరసంగఁజేసేయ నినుండు సేయుఁగా

కెల్లఁ దొలంగ నంగసుఖ మొత్తయుగా సుఖనిద్రఁ జెంచెగా

కెల్లరుఁ బన్నిసీరముణి యెప్పుడు నెల్లరు చూపునందు రి

క్లల్లకు మెత్తురా యని చకాపక నవ్వె గుముద్వలీనతుల్. ౫౧

గీ. సరసులకమిత్రుడగు నెనూచందమామ, యలఖ రాంశుండుదమ్మేమియాదరించె

గాఁకగావించిజీవనగ్రాహిగాఁగ, ననుచు నప్రసవ్వెననఁ గల్వ లపుకు విరిసె.

గీ. ఆర్యు లెల్ల బ్రహ్మచర్యముఖ్యు
సద్గుణాలంకృతుల కెల్ల జన్మభూమి
యితఁ డనుచు నెన్నుదురు నిన్ను నెట్లు తద్వ
యీభిక్షానకలన నింపెనగునుతులు.

౬౬

గీ. అసితరుచి మిగులు నాహలాలముకంటె
వెలివెలుంగుల యీచంద్రవిషము మిగులు
ససితవిష మెల్ల మ్రొంగెను హరుడు రాహు
వీని స్మరియు నోపక వెడలనుమిసె.

౬౭

గీ. హైహి కేయ వివేకంబు చాల కీపు, ద్విజులరా జని స్మరిగక విడిచి తేల
నీనిద్విజుఁసంతతిద్రోహి దీనఁగాఁడె, మహిఁ బ్రహ్మిలై నీకుఁ దమఃపదంబు.

గీ. ఘనతమాగమములు గాంచితి పేరీతి వానినూతరములు గాన వైతి
రహి నన్నియును బదాగ్రము లెల్లు దెలిపితి వ్యాప్తి నకుంతితవడయ వైతి
హాగి నపూర్వాలోక మొదిత వేగఁజే బ్రాభాకరచ్చాయఁ బడయ వైతి
పురుతమోహతి నెట్లు లొనరంగఁజేసితి సత్ప్రకాశముఁ జేయఁజాల వైతి
కాదు తెలివికిఁ బడవిభాగంబు సేయ, వ్యాకరణవేత్తవై యెట్లు వలలి తీపు
జగతి నెన్నఁగ నీవతిజడఁడ నయ్యు, నహహ యెట్లు కళానిధి వైతిచంద్ర!

గీ. చంద్ర సన్తానవై వై జరుగునీకు, సత్ప్రకాశంబు సేయఁగఁ జనఁబె చెపుము
సరవిదప్పుగఁ బలికితి సత్ప్రకాశ,మిలఁ దమోగ్రస్తునకు నెట్లు గలుగనేర్పు.

గీ. అకట పదదర్శనమ్ము కరాగ్రమునన, యున్న దని చంద్ర, యేటికి నుల్లసితదు
సంధివేళలఁదమము చుస్తరముగాఁగఁ, బ్రకృతిభావంబె తెలియఁగఁబడదునీకు

గీ. మఱియొకరి సంతాపపదమ వగుట, వానికెచ్చెను నీకళావత్త్వ మెన్న
నకటకట నీపు జడభావమందియుండి, యరసిచూడ మహత్త్వంబునంది తెల్లు!

గీ. మేనిది నిశాసహాయత మెలఁగె ననుచు

సామ్యవైరంబుచే బాధ సంఘటింపఁ

జనునె ఁద మాద్యము హరిద్ర నొనరఁ బలుక

శబ్దమాత్ర సమాయాతసమతఁ గంటె.

౭౩

గీ. †సలినబాధక గుణవద్గణులొన, గణన నొనలేవు ముగుడలఁ గ్రాచ నీపు
అరసి చూడంగనిది చిత్రమయ్యెనెట్లు, లవని నిన్నుఁగళావంతుఁ డనిరిబుధులు

చ. హరియణుమాత్రమానసమునందు జనించి మరు డనంగుఁ డౌ
కరణిని నీ వతీంద్రియతఁ గాంచితి వేని నిశేత మాకు సౌ
ఖ్యరమ ఘటిల్లదే యటులు గామి వియోగులభాగ్యహానియే
హరిహరి తప్పవాడితి ననంగుఁడునయ్య నతండు నేఁచఁడే. 2౧

చ. చలువలరాయ నీకు హరిసన్నిధి వర్తిలుదాన నౌటచేఁ
జెలియల నైతిగా వరుసఁ జెప్పఁగ నై నను నన్నుఁ బ్రోవుమీ
చెలియలి నేఁచుఁ దోడనుచుఁ జెప్పఁగ విందువె యితఁ చెప్పఁగా
వలవదు తోడనే పొడమి వచ్చినచెల్లెలియిల్లు నిల్పితే. 22

ఉ. తమ్ముల*మేల్ నిోదయత దాసినయంతనె కూర్చి సుప్రభా
తమ్ములఁ బక్షపాతసుఖతమ్ముల సద్విజరాజసం ద్రజా
తమ్ముల నెప్పుడుం బొగలఁ దద్దయఁ జేయుచు నుండు నీకు నో
తమ్ములదాయ సద్గతియుఁ దద్విజరాజత గల్గె నట్లొకో. 23

గీ. రాణైకొని నే ద్విజరాజ ననుచుఁ, జెప్పికొన నీకు మదిలోన సిగ్గుగాఁజె
విప్రయోగులపాలింటివేరువిత్ర, వది నిశాచర నీకెన్న నననుచితంబు. 2౪
సీ. పదియాఱుదినములు ప్రాప్త మా వెంటనే యజిగెడుసిరికి మి న్నందికొనుచు
ద్విజరాజసాంగత్యవృజనంబు నైకొంచు సరసులు బెగఁజెడుచాయఁ గనుచు
ద్విజవృత్తిహరియించు వెరవులోమెలఁగుచుస్వప్రకాశోన్నతి చనమెలఁగుచుఁ
జెలఁగి మాన్యక్షేత్రములనాక్రమించుచుమావంటియనదలమన్నిగొనుచుఁ
దెరలనికలంక మానుచుఁ దిరిగితిరిగి, యడిగిపోయియథోగతిఁబడెనున్న
...ద్విజరాజవని...యెన్నుకొనెడు, కోశకారులు జగతిలోఁ గొఱతవడఁచె.

గీ. చంద్ర త్వద్వాచక(ంబగు)చంద్రవదము, పలుకు వివరీతలక్షణకలిత మగుచు
భేదకారిత్వ మిది వింతగాదు తెలియ, దర్శవదము విరుద్ధబోధకము గాఁజె.

క. కిరణసితరుక్తలంక, స్ఫురితాసీ(ల)రుచులొదవఁ బూర్ణేందుఁడు సం
హరిణారిఁ బోలు నేనియ, విరహిమృగము వీని గనుచు విడుచు ననువులన్.

క. కరము సుఖంబొనరు బుధ, స్ఫురణంబున జగతి నీకుఁ బొడమినబుధవి
స్ఫురణంబు జగదుపద్రవ, కరణం బని యెన్ననయ్యెగా భువిఁ జఁద్రా!

క. సకలాలంకృతి వేగతి, నకట లలితచిత్రరూపకౌపమ్యంబుల్
వికలములు నీకు మఱి దీ, పకభావవిరోధములును బ్రకటం బగునే. ౨5

*మేలునీపోదక-నననుచితంబె. స్ఫురితాసీరుచు-మా.

వస్తువుల్లొను నలవ్వు పశ్యతో హరచోరుడని పాపమలలోయ నలయహీన
బలములఁ గాఁపుంచి పడ వైవఁగా వాని నట్లుచేసి తద్దనం బంత గొనుచు
మమ్ము వేధింప వచ్చితిమలయపవనమనవిగాఁజెప్పెదనునాదుమాటవినుము
ధైర్యమనియెడునొకమహాధనముగలదు, వెన్నునకుదానిలాగెడు వెరపుగనుము
చ. పురహరమూర్తులందు నొకమూర్తివి బాలసమీర నీవుగా

హరునకు నెప్పు డక్షిగతుఁ డైనయనంగునిక్రింద నీఁగఁగాఁ
బరిణత మయ్యె నట్లు మది భావము నీ కళిమానసాన్యమే
హరిహరి తప్పుఁ బచ్చితి ననంగత నీవుఁ బిశాచ మాదువున్. ౧౦౦

గీ. బాలభావత జడుడనై వచ్చుకీమఁ, దెలిసికొనలేక ననుదామఁదలఁచి పవన
వచ్చె జేటికి మోసంబు వచ్చు నీకు, ఫణిశయానునిసన్నిధిపట్టు మాకు.

క. కట్టా యేఁచెను చెలువులు, చెట్టలపాలయ్యె నేమి*చేరెడుఁ బుట్టా
పుట్టన యాదోడులతో, నుట్టిపడితె యాకసంబునుండి సమీరా. ౧౦౨

ఉ. గండపుగొండ నండగొను కట్టిడి పాపవిహగ్నికీలం

జెందఁగఁ జోయె నీజడిమ శీతత గల్గినఁ గాఁక చేయుదే
మందత నిట్టి ధీ యొడవె మానగుశైత్యము నీకుఁ గల్గెనా
యందలి దండశూకచయ ముది గ్రసించుగ నిందు వత్తువే. ౧౦౩

గీ. విరహిజనముల ప్రాణముల్ వేగఁగొనఁగఁ, బవనసీక్లుదగు జగత్ప్రాణసంజ్ఞ
యశ్వకర్ణాదిసయమున నది పాపగు, నొండె విపరీతలక్షణ నొనరునొండె.

గీ. నిరతిశయమత్రనూష్ణిమ నీకు నెట్లు, లుష్ణిమ యడంగి శీతత యుద్భవిల్లు
నాతురతఁ గానిపనికి నీ వరుగుదెంచి, లెహహ జనునకు విజ్ఞాన మబ్బుబట్టు.

గీ. పాంథులకు నిన్నునుండియుఁ బడనిపాటు, లెట్లు లన్ననుజంద్రశీ(శేం)ధనమున
నతనువహ్ని సమింధసంబగుటయరుచు, మలయపవమానపయినీపుమలయకున్న.

క. మాయన్న శమనుఁ డనుపఁగ, మాయన్నా వచ్చినావె మ ద్దురయంగా
మాయన్నదూత వగుట, వ్తాయన్నయుఁ బోలె నీవు మ మ్మలఁచెదవో.

చ. విరహుల నేచుపాతకము వీటిడి వోవునె బాహ్యఖాజతా

భరమునఁ గుంచి బల్కలలపాలుగ నుంచి భ్రమంబు నించి రూ

పరిదిగ డించి యప్పు గవు లంట రచించి యహీనభీతి మే

ద రము రచించి నిన్నుఁ బలఁగోల బెట్టడుఁగాక మారుతా. ౧౦౪

గీ. పౌభజనదాహ మొనరించు బవన నీకుఁ జెల్లుననలాభిధానంబు చెల్ల దనిల
శబ్ద మచ్చట నిత్యసౌశ్రగ్గఘటన, మహిజనంబుల కెల్ల ప్రమాదికంబు.
చ. మలయసమీర, రీతి గన ముచిది శబ్దము నుచ్చు శైత్యముల్
బలుపులు సుప్రసాదత యపారము మాధురి హెచ్చు వాసనల్
గలుగు రసంబు పూర్వ మని కా వీనుతిండు ఘనాశి యట్టిసి
ఘోలువపురీతి నాచెవులచెత (నితాంత) కళోర మేలూకో. ౧౧౦

— శుకకోకిలాద్యుపాలంభనము —

క. కలకంఠి యిల్లు గండపు, మల మెలఁగెనుగాని బల్లి మానక శుకకో
కిలబ్బాణాళి హంసల, కలకలముల కలికి పలికె గటకటపమచ ౧౧౧
గీ. శుకశుకవి నీకవిత్వాంబు శోభ గాంచు, వధురతరవాక్యరచనల మడనమూర్ఖుఁ
డొఱపు మె నీనురూఁ జెక్త నోర్చి తెల్లు, విషను మున్న త్రవలనిగోవితతిగాడె
గీ. యోగిజనులకు నానంద యోగ మొనఁగ, నతిజ్ఞానయోగులకు నెల్ల నరతిఁజేయు
నీనుమధురోక్తి యాయుక్తి నిజము సుగ్ధు, శుకమృదుమాక్తులై వడిశుకవతంస.

చ. పారిపదజేత మిందుచు మహామధురంపు బీచుల్ న్వజిహ్వ కి
పరుదుగ నాని మాధవసమాశ్రయజైకబద్ధబుద్ధి మే
లిరవగునట్టిసీకుఁ దగునే శుకసత్త్వను యెన్ని చూచుమా
హరిహరి యాఁడుఁజేవలకు నాంతర మెల్లను నొవ్వఁ బల్లెఁగఁ. ౧౧౨

చ. నలువ మొకరై ఖాణము ఘనం బగుశర్లగ యేకదర్థముం
చెలియక శబ్దసామ్యమునఁ దియ్యనిచక్రైరఁ బెట్టసాగి ర
ట్టల నయన న్నిజోక్తులఁ గళోరత మానున నీకుఁ గీరమా
తెలిసెఁగదా విధాతృఁడు విధించినకార్యము రిత్తవోవునే. ౧౧౩

క. శుక మానసీక చెవులకుఁ, సెక మాటి కొనర్ప నిది రసీకమాధురియే
యిక మానుము ముఖజితకి, శుకమా చల మేల బాలశుకమారకమా

చ. అనుసమయాపతద్విషధరాగతసన్నవనర్తనానువ
ర్తన లానగూఢియు నిష్పధర్గననోగ్రత మించి తోశిఖా
డి నిను నుతింప మై దలఁకు నీవి గలాపము కేశపాశమై
యెనయ యదూద్వహుండు ధరియించుట యెట్టులాకో మయూరమా. ౧౧౪

శా. లేదావంత యనుండు నెవ్వగల జాలిం బొందఁగా నేరిక
లే దావంతయుఁ బెచ్చె న్నంచు మది నోలిం గూర్చి యయ్యోశిఖి

నాదాట న్నినుఁ బించమార్ప నిఁక నెన్నం గొంచె మా పాపముఁ

రా దావ్యాకృతి దా నిపాతితమయూరవ్యంసకంబే కదా. ౧౧౮

సీ. చతురాననాకృతి సతతంబుఁ బూనుట గగనవధంబున గతులు గొనుట
 సీరజులులయందు నెఱిఁ గూర్చి వడయుట మాధవుఁడెలుపురా మదిఁ బొదలుట
 ఘనకాలమున నప్ర కాశతఁ బొందుట యురుధరాంతరసీమనుండి వడుట
 కాలవృత్తులఁ గాంచి *కాంచముల్లా నుంట ఖగశబ్దవాచ్యత గలిగి మనుట
 హంసనీకునుననుఁగన్న హంసుచకును, దారతవ్యంబుగలుగు నెలలఁచిచూడఁ
 బోఁడిమిఘటించుమాతండ్రి పొందుడిగినయిదుఁగోబొందునీకెందునిందిలంబు

ఉ. పాలును నీకు నేర్పఱుపఁ బాల్పకునట్టి(ది) గోపకన్యకా
 పాలు నుదారకీర్తిరుచివ ట్టిది యంచను నిన్ను నెన్నఁగాఁ
 బా లునట్టి నాడుమయి భావజుఁడెఁపటియంపగుంపుమె
 బాలుగఁ జేసి కన్ను జడిపాలుగఁ జేసితిగా సితచ్చదా. ౧౨౦

చ. మును దమయంతి నైవధుని ముచ్చట దీరఁగఁ గూర్చి కీర్తి చే
 కొనియె మరాళచగ్రుఁ డదిగోతె భవశ్చుల మెల్ల నిర్మలం
 బన నలరారు నమ్మహితనట్ల చరించుట నీకవశ్యమే
 విను మటు గానఁ గృష్ణునకు వే చని తెల్పుచు నన్నుఁ గూర్పవే. ౧౨౧

క. కవికి నైదర్భివలె నా,కవి కానైదర్భి యిష్టగతి ము న్నలరెం
 గవిరాజ నీకు నేను, విమలమతి నిష్ఠురాల భావింపఁగదే. ౧౨౨

గీ. తుల్యరుచివత్సయుగమునదొలఁగువానిఁ, గమలములమేలునైఁపకకందువాని
 మేను నకలంక మైవను మెఱియువానిఁ, సూడకుముహంస తదితరగుణిరంస.

చ. అనుపమమానఁబృథరసాగమపల్లవసేవక్రియా
 జనితము లైనమాధవవశంసదతాద్విజవర్యభావముం
 గనినటువంటి నీ కకట గాలిమఁ గన్ గొంగర్కెల్ల పంచమ
 ధ్వని వచియించు ట్టిట్టు లుచితంబగునే పికమా తలంపఁగన్. ౧౨౩

చ. అకట సవత్సరతత నయంబును బూడితి వంచు నమ్మివం
 బ్రకటవివత్సరతమున వక్రిలి నీ వవివత్సరతనుం
 బికమ ఘటించె దేమిటికే బేర్చి మది గదియించి ప్రోవు న
 న్నిక మఱి యెండు మాని వినుమీ కనుమీ పరపుష్టనామమున్. ౧౨౪

గీ. మాటమంచితనము మహిలో బ్రసిద్ధంబు, మాటమంచితనము మనకుఁ గలదు
చిగురు దొడిచిరసము తెగఁద్రాపుదానికి, నీకుఁ బికమ యదియు జోకగాదు

చ. సరసులపాంత హంసగణసంగతి సేయుచుఁ బద్మగహ్వరాం
తరముల నుండుచుం దనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన
స్ఫురణగఁ బుష్పసీమ పలుచోటుల భిక్ష యొనర్చునీకు ని
వ్వరహులమీఁద నెట్లొదవే బెట్టుగఁ స్తోధరసంబు భృగమా. ౧౨౭

ఉ. జీవనమాత్రనే తనివిఁ జెడుచు హంసకులంబు నాత్మగా
త్రావళిఁ జాలఁ దన్నుచు ననల్పునోహరసుప్తాదశో
భావృత మైన సారసచయంబులయాంతరసార *మెక్కు నీ
కేవిధి నీధుపాయికి నళి దయపుట్టెను నయ్యయోగిపై. ౧౨౮

గీ. చాల నీధువుఁ స్తోలుచు జవత నొంది, నీచతను గాంచితివిగాద నీవు జగతి
నకట భృంగంబ సంబుద్ధి నాంధ్రశబ్ద, శాస్త్రకర్త మహత్త్వంబు నదివె నెట్లు.

వ. ఈరీతి నానారీతిలకం బబ్బవైరి నవమతించియు నలరువిల్తు నధఃకరించియు
నలసపవను నవమానించియు నళుల నవహేళనించియు నంచల ననాదరిం
చియు నాటపులుఁగుల ననురోధించియు, ననవిందుల నపాకరించియు, నత
నుమాపుల నపురస్కరించియుఁ దద్దర్శనంబునం దత్సర్వనంబునఁ దదను
లాపాకర్ణనంబునవెతమేరమీఁతిన యయోగసారావారంబున మునింగి మూ
ర్ఖిల్లిన నుల్లంబునఁ దల్లడిల్లి నీలవేణీప్రముఖులల్లవాధరలు తెల్లవాలు తె
ప్పడొ + తెల్లంబుగా నీమెతల్లిదండ్రులకు మేమెల్ల (మెల్ల)న నరిగి విన్న
వించు తెప్పడో యని యనితరాయత్తచిత్తలై యమ్మత్తకాశినికి ను
త్తల మొక్కింత మెత్తంబడఁ దత్తదుపచారంబు లాచరించు చున్నయవస
రంబున. ౧౩౦

చ. సరసుల నేర్చి చక్రముల సంస్మృతిఁ గూల్చి జగంబు వెల్వెలం
బారయఁగఁ జేసి వారుణికిఁ బోయె నిశాచరచంద్రుఁ డింక నీ
వరయఁగరా నిదే సమయ మంచును సారకు మిత్రుఁ బిచ్చ నా
మొరసెను గాలవేమ లటముందుగ నుత్తము మువ్వధంబుగఁ. ౧౩౧

శా. డొకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళయుక్తంబు గామిపుచఁ
జోకఁ ప్రాస్వముఖస్వరాంకములఁ దా సూత్రంబున న్నాటఁ గా

- *వ్యాకర్తాముని మద్యచస్పరణి నుత్వం బచ్చట న్నాన మం
చూకారాకృతి త్రిప్రకారముగ ప్రాయం గాలవిద్వాంసమల్. ౧౩౧
- ఉ. మిత్రుడు రాతి †రిచ్చె దనమేలిమిఁ గైకొని పొంగి తండ్రి యీ
గౌత్రము లెల్ల నుల్లసిల గారవ మొప్పుగఁ బొచె నింక న
మిత్రుడు గైకొను న్వసు(పు) ‡మేను లింకెట్టులు ప్రోదిగాంచు నం
చాత్రము దోఁపఁ దెల్వి డిగి యాడుచు నుండెను దీపదీపముల్. ౧౩౩
- క. నిలిపినదిక్కునఁ గుటిలత, దలఁపక నన్నేహవర్తిత న్నెలఁగు మమూ
వెలయింపఁడు ఖరకరుఁ డని, వెలవెలఁ బోయెను బ్రదీపవిసరం బెల్లఁ.
- చ. తువలయ మేర్ప నుగ్రకరగుంభన మై నినుఁ జేగుచొచె న
త్రవణతలే దరిప్రజము రాణయొసంగెడు యన్నదీయవై
భవములు చెల్ల వేగుఁ డని బంధులఁ దెల్పఁగ వేగ వచ్చె నా
దివిఁ గనుపట్టె నూత్తురుచిఁ జేలుచు వేగురుఁజుక్క చొక్కమై. ౧౩౪
- క. అనుస్మృతకబ్బగుణం బై, కనికనముల వేగుఁజుక్క కడు నలరారె
గననగుచుగనమిఁగైకొను, చనువగు నయ్యర్థమునకు నతిమిత్రం బై. ౧౩౫
- మ. ఉరుపూర్వాగమసంగతిం గొనుచు నెఱిగి రక్షయం బూనుచుం
గరము ల్పొచె మహంబురాసు లలరఁ ఖండించె నుద్యత్తమో
భర మెంతే నవరాగమంబు గనుచు భావింపఁజేయుం దమో
భర మారా ద్విజరాజు చిత్రగతులం బాటిల్లి చూపట్టెడిఁ. ౧౩౬
- చ. అరులు దొలంగ నత్తువలయంబు చెలంగ సమస్తవర్ణముల్
సిరులు మెలంగ బల్లమము చెన్ను దొలుగఁగ రాజు రాణమై
గరము వసించి కాలగతిఁ గల్గసిరు ల్విడనాడి పోవుచు
జరమఘనాగమంబు గొని సారమహంబుగి గ్రుంక గ్రక్తునఁ. ౧౩౭

— సూర్యోదయవర్ణనము —

- క. పూర్వమహిధరశిఖరా, ఖర్వాసన మెక్క నినుఁడు కడురక్షిక్ రా
సర్వదిశలఁ ద్విజోత్తులు, పర్వఁ దదభ్యుదయవిభవకలుబీజము లై. ౧౩౮
- సీ. ఇనుఁడురా నుదయాద్రిఘనభద్రపీఠంబై బలచిన నునుగెంపుకల పనంగ
నట్టుత్తురభరన్ను లై మెలంగెడు చిల్వపడగలరతనాలభాతి యనంగ
నజమాప మైనట్టి యంబుజాపుని మేని పురతఃస్ఫురత్తాంతిపూర మనంగ

నినుసిరి మగుడంగ నిడ నెనురేగిన సతనాలుకల వేల్పుచాయ యనగఁ
బరిణతేంద్రమతంగజప్ర బలదంత, కుండముఖదారితోడయకుధరహైమ
తటసముత్పతగరు రేణువటలమనఁగ, సాంధ్యరాగంబులొలుచెసఁజాలనలరె.

సీ. చెలువులు గుల్లెడుసీమంతలేఖపై సొగసూను కుంకుమ సొగ గాఁగ
సింగార మొనరెడు చెక్కుటద్దంబుల దీపించు పూతచందరము గాఁగ
విన్నాణములు గాంచు వీనులఁ గ్రొన్న నరాణించు కన్గపూరములుగాఁగఁ
గొమరు సిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బలఁ బవడాలఁ బురణించు బలుబన్న సరులుగాఁగఁ
దనదు కెంజాయలకు నాస దందడింప, విప్పుగంటులతోవకంటులొప్పుమీఱఁ
బాడుపుగుబ్బలిగుబ్బలపొందు సేయ, దండెగనుపట్టె మార్తాండమండలంబు.

సీ. అందుగుఱుగు రంచు బృందారకస్వామిసామజంబు కరంబు సావజూడఁ
బలుకుఁబూఁబోడియైమెలఁగెడుచామకైచిలుకబింబుబంచుఁజదుమఁజూడఁ
దళుమఁగెదామరతండు బని *విరించి పడివాగె రాయంచ తడవఁజూడ
మహితకుంకుమకర్దమంబుచునూహించియగచరాగనల్లనలఁదఁజూడఁ
గెంపుడా లంతలంతటఁ గీలుకొనఁగ, నుదితుఁ డయ్యెను జగదేకవిదితకీర్తి
యాదివాఙ్మూర్తి ప్రహీణరూపానువర్తి, సంహృతనతార్తి ఖేచరచక్రవర్తి.

సీ. సన్నతిసృత్యర్థసత్తర్కమగ్గుబు నొఱపుఁ దెల్పెడు మేటియొజ్జ యనగ
†జగదుత్ప్లవోదయశాంతిక్రియార్థమై వఱలెడు పటహోమవహ్ని యనగ
జలవాసనియత యజలజనీతతపఃఫలము నైకొన్న వివర్త మనగ
జక్కవపులుఁగుల స్రుక్కించు విరహగ్ని మానింప దీపించుమణి యనగ
మూఁడుమూర్తులతోఁ గూర్చి ముచ్చుచుప్రలఁ
బాడుపుగుబ్బలిశిఖరంపుమూషలోన
మొనయ ఘటియించి చేసిన ముద్ద యనగ
నింబు మీఱంగ నహిమాంశుబింబ మలరె.

౧౪౩

క. సతతేజీల ఖురోద్ధత, హతిఁ దుము రగుపూర్వకర్వతాగ్రస్థలి ను
ద్ధత మైనరజము గ్రమ్మిన, గతి నినమండలము కెంపుగదురఁగ నొప్పెక.

సీ. అఖలనేత్రాంధ్యసిద్ధాంజనకళికలు తిమిరోపసంహరదీపశిఖలు
భూమిరుహగ్రప్రభూతపల్లవములు †కమలిసీతంద్రీ విఘటనబంధు
లక్ష్మీణఘూకౌఘవీక్షణవటలంబు లంబరాంచలత ప్తహైమరేఖ

*తలంచి †జగదుత్పలోదయ ‡విఘటనవౌందు-మూ

లురుమాగవహ్నిసంస్ఫురజైకధాయ్యలు కైరవనిద్రాచుసారిగీతు
 లతివిరహికోకసాగత్యచతురచేటు,లుడుగణోత్పాతకణ్ణజపోత్తమములు
 దిజ్జలినతాప్రమార్జనదీప్రవారు, లినకరచ్ఛమాళిక లింపుగాంచె. ౧౮౧
 సీ.చుక్రస్థిద్దుడుగదస్థమోములొండెకుసామిభారపోడుములూనుబలిమికాడు
 చుక్తలచెలికాని జోడైన నెఱవాది తొవలమే లోర్వనిదుండగీడు
 తమ్మితావులఁ దావి గ్రుమ్మఱించు ననుగు వేవేడిచాయల మితలాడు
 ముక్తొంటిచదవులు హత్తు మైఁ గలమేటి పగడచక్కుగుతాలసాగనుజాణ
 పగలు గావించుచును జుట్ట మగునొయ్యారి, జగజంతవేల్పు
 కుంటిగడపరి యొకబూడికంటితేరు, గడప కిక్తలతెరువున నడవదొడఁగె.

క. భీకరతమోంబురాశిఁ, జోకటిపడియున్న జగము శుభద్యేగో
 ద్రేకత మిత్రంబుగిఁ దన, వేకరచుల నుద్ధరించె వేకనుపట్టక. ౧౮౨

క. కితొలుదెసయును పేల్తోదలగు, కలపేరులపుట్టినిల్లు కరువలిజేజే
 చెలికాని కప్పు లొసఁగెడు, బలుసిరులవెలుంగు బ వెలిఁగె. ౧౮౩
 గీ. అపుడుసప్తశ్వఃషళలశ్చార్థములను, నవనవోన్మేషమెనయించినలుపుపటికె
 నబ్రమా యిది సర్వశ్చార్థజాల, మహితకరమండలుం డైనమా(న్యమతికి)
 సీ. నానావిధార్థసంధాననివాసంబు సత్తాంతికరపదసంగతంబు

నకలంకసుందరం బతులప్రసాదంబు ననుపహాజోగుణార్థదృఢతంబు
 నసదృశానందనివ్యంధిభౌరేయంబు బహురసగ్రహజైకబంధురంబు
 గువలయమోదసంకోచనప్రవణంబు బుధకవిసంయోగభూషితంబు
 సంగతౌదార్య మఖిలభూషణ ముపాత్ర
 విష్ణుపద మాచుఁ గవిచంద్రవిరచితంపుఁ
 గావ్యమనఁ గోవిలాసంబు గడు సరసుల
 నలరఁజేయఁగ సూర్యమండలము దనఁజె. ౧౮౪

క. అరు దైన లోకమిత్రత, కరము ప్రసిద్ధంబు గాఁగఁ గడునామోద
 స్ఫురణ దయచేసి యరులక,సరసుల సరిగాఁగ నేలె జలజాపుఁ డొగిఁ.

గీ. అఖిలపదదర్శనా , వ్యాకృతి యొనర్పఁ దాఁ బూని యఖిలసంజ్ఞ
 లప్రతీకప్రకాశత నమరఁజేసి, మఱచెఁ గాఁబోలును భసంజ్ఞ వఱలఁజేయ.

ఉ. చాయల సారుహవారముపైఁ దమోరిపుం
 నానుక నాఁచుచును గిరివగముపైఁ బగవారియొండ బ

ల్పాయల మాట నంచు సురజాలఫలంబుపయి న్సరోషయా
తొయతదృష్టు లుంచె నన నంబుజబంధుడు నించె గ్రంజిగుల్. ౧౧౩
చ. తమము నిరాకరించి..... ౧౧౪

(ఇక్కడఁ గొన్ని పద్యములులేవు)

—/ కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ దెల్పుట! —

- సీ. అవధాన దేవ లోకారాధ్యనిజరూప వినఁగదే జగదేకవిమలదీప
యానింపవే భక్తజాలరక్షణదక్ష చిత్తగింపవె హతోద్భ్రితవిపక్ష
యాదరించవె సహస్రాంశుమాలాధుర్య మనవి చేపట్టవే మహితశౌర్య
మది నిల్పవే వేదవిదితసద్గుణగణ్య యభయ మీఁగదె మహాప్రభువరేణ్య
పలుకువినఁజూడఁగదవయ్యజలజమిత్ర, తలఁపులీడేర్పఁగదవయ్యకలుషజైత్ర
ప్రేమ నాయడ నిల్పు ముద్దామధామ, చక్షు నిటు చూడవే గ్రహసార్వభౌమ.
- సీ. సకలలోకానీకసంరక్షణ పరాకు తిమిరోరుగజమ్మగాధిప పరాకు
కమలప్రమోదసంఘటనధుర్య పరాకు హతభీమనిర్జరాహిత పరాకు
బ్రహ్మాదిమూర్తిసంపద్బంధుర పరాకు వితతత్రయీరూపయుత పరాకు
భవ్యాంబరాంగణదివ్యదీప పరాకు నిరుపమగుణరత్ననిధి పరాకు
కలితకారుణ్యపూర్ణవీక్షణ పరాకు, నతమనోరథపూరణప్రత పరాకు
ధార్మికోత్తంససేవితోదయ పరాకు, తపన మారాండ సంవిదాత్మక పరాకు.
- గీ. సామి నే జెప్పనదియేమి సకలకర్మ, సాక్షి నై నీవు సర్వశాస్త్రములయందు
సధికరూఢత మెలఁగెద వయి నేను, నబలఁ గద నాడువచనంబు లాలకింపు.
- క. కలకంఠి మీదుసన్నిధిఁ, గలగానము సేయ వినఁగఁ గడునలరుచు న
క్షలహాసే వచ్చి తెలివెన్, జలజాతునిమహిమ మీకుఁ జతురత మెఱయన్
- క. తెలుపుచు నంతట నిలువక, జలజాతుఁడు నీమల్లిడ్డసహచరుఁ డగుచున్
మెలఁగఁగలవాఁడు సుమ్మి, పలు కిది నిజమంచు నాఁడు పలికి చనెగదా!
- క. అది విన్నది మొదలుగ నమ్మసిరేక్షణ హృదయవారి మాధవగజముం
బదిలముగ రాగశృంఖలఁ, గుడియఁగ బంధించె సధికగోప్యముగాఁగఁ.
- క. వనితకు నది కారణముగఁ, దనువున నంతంత కతనుధర్మము పర్వెన్
విను మనలకీల యాచ్రేం, ధనమునఁ బతె సకలసుజనధర్మనిధానా! ౧౧౭
- గీ. ప్రకృతి ననుసరించి పరఁగును జగతిలో, వికృతి యిది వింత మెలఁదియందుఁ
బ్రకృతి నడచి వికృతి ప్రబలమై కనుపట్టె, నఖలగుణసనాథ యబ్జనాథ.

లురుమాగవహ్నిసంస్కరణైకధాయ్యలు తైరవనిద్రాచుసారిగీతు
 లలినిరహికోకసాగత్యచతురచేటు,లుడుగణోత్పాతకల్లేజపొత్తమములు
 దిజ్జలినతాప్రమాదజనదీప్రవారు, లినకరచ్చఃమాలిక లింపుగాంఠ. ౧౮౧
 సీ.చుక్రొద్దుడుగదస్పిమోములొండెకుసామిభారపోడుములూనుబలిమికాడు
 చుక్తలచెలికాని జోడైన నెఱవాది తొవలమే లోర్వనిదుండగీడు
 తమ్మితాపులఁ దావి గ్రుమ్మఱించు ననుగు వేవేడిచాయల వింతలాడు
 ముత్తోంటిచడపులు హత్తు మైఁ గలమేటి పగడచక్కుగుతాలసాగనుజాణ
 పగలు గావించుచును జుట్ట మగునోయూరి, జగజంతవేల్పు
 కుంటిగడపరి యొకబుడికంటితేరు, గడప రిక్తలతెరువున నడవదొడఁగె.

క. భీకరతమొంబురాశిఁ, జోకటిపడియున్న జగము శుంభద్యేగో

ద్రేకత మిత్రం యాగిఁ దన, వేకరముల నుద్ధరించె వేకనుపట్టక. ౧౮౨
 క. క్షిణిలదెసయును పేర్కొదలగు, కలపేరులపుట్టినిల్లు కరువలిజేజే

చెలికాని కప్పు లొసఁగెడు, బలుసిరులవెలుంగు బ వెలిఁగెక. ౧౮౩
 గీ. అపుడుసప్తాశ్వుఁడఖలశబ్దార్థములను, నవనవోన్మేషమొనఁయించినలుపుపటికె
 నబ్రమా యిది సర్వశబ్దార్థజాల, మహితకరమండలుం దైనమా(న్యమతికి)
 సీ. నానావిధార్థసంధాననివాసంబు సత్కాంతికరపదసంగతంబు

నకలంకసుందరం బతులప్రసాదంబు నచుపమాజోగుణాత్మద్భుతంబు
 నసదృశానందనివ్వందిధోరేయంబు బహురసగ్రహణైకబంధురంబు
 గువలయమోదసంకోచనప్రవణంబు బుధకవిసంయోగభూషితంబు
 సంగరౌదార్య మఖలభూషణ ముపాత్ర
 విష్ణుపద మాచుఁ గవిచంద్రవిరచితంపుఁ
 గావ్యమనఁ గోవిలానంబు గడు సరసుల
 నలరఁజేయఁగ సూర్యమండలము దనరె. ౧౮౪

క. అరు దైన లోకమిత్రత, కరము ప్రసిద్ధంబు గాఁగఁ గడునామోద

స్ఫురణ దయచేసి యరులక, సరసుల సరిగాఁగ నేలె జలజాప్తుఁ యాగిక.

గీ. అఖలపదదర్శనా , వ్యాకృతి యొనర్పఁ దాఁ బూని యఖలసంజ్ఞ
 లప్రతీకప్రకాశత నమరఁజేసి, మఱచెఁ గాఁబోలును భసంజ్ఞ వఱలఁజేయ.

ఉ. చాయల సారుహవారమువైఁ దమోరిపుం

బాయక డాచుసంచు గిరివర్గమువైఁ బగవానియాండ్రబ

ల్పాయల మాట నంచు సురజాలఫలంబుపయి స్మరోపరూ
తొయతదృష్టు లుంచె నన నంబుజబంధుడు నించె గ్రంజిగుల్. ౧౧౩
చ. తమము నిరాకరించి..... ౧౧౪

(ఇక్కడఁ గొన్ని పద్యములు లేవు)

—/ కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ దెల్పుట! —

- సీ. అవధారు దేవ లోకారాధ్యనిజరూప విసంగదే జగదేకవిమలదీప
యాలింపవే భక్తజాలరక్షణదక్ష చిత్తగింపవే హతోద్భితవిపక్ష
యాదరించవే సహస్రాంగుమాలాధుర్య మనవి చేపట్టవే మహితశౌర్య
మది నిల్పవే వేదవిదితసద్గుణగణ్య యభయ మీఁగదె మహాప్రభువరేణ్య
పలుకువినజూడఁగదవయ్యజలజమిత్ర, తలఁపులీడేర్వఁగదవయ్యకలుషజైత్ర
ప్రేమ నాయుడ నిల్పు ముద్గామధామ, చక్షు నిటు చూడవే గ్రహసార్వభౌమ.
- సీ. సకలలోకానీకసంరక్షణ పరాకు తిమిరోరుగజమ్మగాధిప పరాకు
కమలప్రమోదసంఘటనధుర్య పరాకు హతభీమనిర్జరాహిత పరాకు
బ్రహ్మాదిమూర్తిసంపద్బంధుర పరాకు వితతత్రయారూపయత పరాకు
భవ్యాంబరాంగణదివ్యదీప పరాకు నిరుపమగుణరత్ననిధి పరాకు
కలితకారుణ్యపూర్ణవీక్షణ పరాకు, నతమనోరథపూరణప్రత పరాకు
ధార్మికోత్తంససేవితోదయ పరాకు, తపన మార్తాండ సువిదాత్మక పరాకు.
- గీ. సామి నే జెప్పనదియేమి సకలకర్మ, సాక్షి నై నీవు సర్వశాస్త్రములయందు
సధికరూఢత మెలఁగెద వయిన నేను, నబలఁ గద నాదువచనంబు లాలకింపు.
- క. కలకంఠి మీదుసన్నిధిఁ, గలగానము సేయ విసంగఁ గడునలరుచు న
క్షలహాసే వచ్చి తెలిపెన్, జలజాతనిమహిమ మీకుఁ జతురత మెఱయన్
- క. తెలుపుచు నంతట నిలువక, జలజాతఁడు నీమబిడ్డసహచరుఁ డగుచున్
మెలఁగఁగలవాఁడు సుమ్రా, పలు కిది నిజమంచు నాఁడు పలికి చనెఁగదా!
- క. అది విన్నది మొదలుగ న, హ్మవిరేక్షణ హృదయవారి మాధవగజముం
బదిలముగ రాగశృంఖలఁ, గుడియఁగ బంధించె నధికగోవ్యముగాఁగఁ.
- క. వనితకు నది కారణముగఁ, దనువున నంతంత కతనుధర్మము పర్వెన్
విను మనలకీల యాచార్య, ధనమున బలె సకలసుజనధర్మనిధానా! ౧౧౮
- గీ. ప్రకృతి ననుసరించి పరఁగును జగతిలో, వికృతి యిద్ది వింత వెలఁదియందుఁ
బ్రకృతి నడచి వికృతి ప్రబలమై కనుపట్టె, నఖిలగుణసనాథ యబ్జనాథ.

ఉ. ఇంతికిఁ బుట్టునివ్వికృతి యేమి యొకో యని కొన్నినాళ్లు లే
మెంతయు సంశయం బెద వహించుగ నుంటిమి రాగ రాగ నే
కాంతము మాని బైలుఱుకునట్టివచోరచనం దనూలతై
కాంతసతాంతతాదివికృతాకృతి సందియ మేగ మాకొగి. ౧౬౩

గీ. అరయఁడనినిన్నుఁగోపించియతివప్రాతి, భట్టముభరించెనేమొతాఁబద్ధమిత్ర
తన్వవస్థలు నీవు ద్వాదశతఁ బూనఁ, ద్వాదశాతన్వవస్థలు తరుణిపూనె.

ఉ. తల్లిని పోలుఁ గూతు రను ధార్మికవాక్యము పొల్లువోయె నేఁ
దల్లినిఁబోలఁ జాయవలె దస్థయు శైల్యముఁ *జెందకుందునే
తెల్లముగాఁగఁ దండ్రియగుతీవ్రమయూఖునిఁ బోలి కాఁక మే
నెల్ల మునుంగ నుంటి నని యిందునిభానన పల్లు నల్లుచుగ. ౧౬౪

సీ. తలిరాకుఁబోఁడియాటలమిఁదియనురక్తి వంధ్యాసుతఁడవానిఁ చెగడుఁ
గలికి పాటలమిఁది ఘనతరామోదంబు మృగత్పక్షి కావాలిసాగసుఁ బూను
నతివభూషణధారణాభిలాషస్ఫూర్తి శశవిషాణముతోడ సరసమాచు
నెలనాఁగసరసాన్నగిళనవాఁఁఁదయం బుబరసుమము నొయ్యారమెనయుఁ
బణఁతిసీనాంబరలతాంతభరణకాంత, యకదవాక్యార్థవైఖరి నపహసించు
బాలి కామితీతనుధృతిలాలసాబు, నప్రణవవేదపాఠాబు ననసరించు.

గీ కాఁక యుడిగినపుడు కలను సత్త్వగుణంబు, మీకుఁ గాన నింతిమిచ్చుమించుఁ
గాఁక మేన మిగులఁ గడుసత్త్వగుణమాల, నెనిమిదింటిఁ బూను నెపుడువింటె.

క. ఇంతి యయోగమహాగద, శాంతికి నస్త్యస్త్యతోపచారములు దివా
కాంత చ్యుతమయ్యె నచ్యుత, కాంతోపసృతిఁ ఘటించి కరుణించగజే.

ఉ. మన్నకనాఁడు నీతనుజమోహము చెల్పఁగ వచ్చి సందడిం
గన్నకతంబునం బెలుపఁ గార్యము గా దని పోయి తప్పు డి
యెన్నువ నయ్యయోగరుజ యితకుఁ బెచ్చు తెఱుంగనైతి నా
విన్నప మాలకింపు మిఁక వేదన కోర్వదు కూతుఁ బ్రోవనే. ౧౬౫

ఉ. ఈగతి నీలవేణి తనయి. పులకూతు నయోగయాతనా
యోగము విన్నవింపఁగ ననూనకృపాకలితాశ్రవాఃపృష
ద్యోము గాఁగ కీప్రపుమయూఖసహస్రము చిట్టిటస్వనా
భోగముగా నొకింత వడిఁ బొందిక దప్పక తత్త ణంబునఁ. ౧౬౬

గీ. ఘోరమాయగఁడనమేనిచాయవోలె, జాతుసనుదేరఁడనుజాతచాయదొల్ల
వేయచాయలనుననువో వేగ ననువఁ, జాయపెన్నిటివచ్చె దత్సదనమునకు.

ఉ. వచ్చి యసంస్మృతాంగి యయి వాచుచు జీవితనైగపేక్ష్యమే
హెచ్చు చనుక్తవాచ్య యయి యీహితయోగము దప్పి కాంతిలే
మచ్చుపడంగ నన్తగతి నఁదనివర్ణము గాంచి పైకయి
విచ్చక క్రమ్ము కష్టత నవేత్తృకృతిగ హసియించు పైవర్ణ. ౧౦౨

సీ. సుక్తికానిర్గతముఁ ఘోరబులకరఁగె గన్నుల బాష్పకణము లొలుక
రాహునిర్మక్తపూర్ణకాకగునిగూర్చి ముగ్ధులనెఱ్ఱెము మురుపువదల
వనవహ్నిశిఖలచే బలె వేడివిగ్ధాగ్నిగాన్ముల దిశలెల్లఁ గాంతివిడువఁ
దాపల్లికైవాసాహుప ద్విజుడి జవగ్ధి పెన్నెటుల్ చాయ దటుగఁ
గాకచేజుర్ణమెఘూర్ణగ భయ నకఁదోమవడియన్త వారులుదోఁగిమిగులఁ
బంకమగుచాన్మునెలపుఁబడ మలేచు, చుస్సుగుసురంచు*వలవంతనున్నదాని.

చ. తనుభవఁ గాంచి మేను మది తద్వయ్యుజ్జలన వేకరంబులం
దనువు మనుబుతో మిగులఁ దాపము చెందఁగఁ గాఁగిలిచి చ
క్తనితోడమీఁద నిల్చి జవకట్టిన పెన్నెటి చిక్కునీర్పఁగా
నొన రొకయింతలేక యవి యొక్కడఁ జేర్చి ముడి నచింపుచు. ౧౦౩

గీ. చెచ్చుకొన్ను పుంజానీశిర బహువిషయముగఁ జేరి నెఱ్ఱెచు వేకరములు
వెక్తనపుంజుల ముఖఁజిక్తపవ గఁబలికెనుధురంబుగాలోకబాంధవుండు.

క. తల్లి వరనారీను, తల్లి నీతి మనముఁబలుకపడ నా
యల్లము జల్లన నీకీ, పల్లం మెలన్గి మేలుబంగరుబొమ్మ. ౧౦౪

గీ. పడఁతినుహ్వర్వపటుతపఃఫలమ నగుచు, బ్యాతి మీఱుగఁడనుజాతవైతివీవు
నీకతంబునఁ గద నాకు నిఖిలలోక, వల్లభుడైన శ్రీకృష్ణఁ డల్లఁ డమరు.

క. అస్తంగతిరహితాధిక, శస్తాభ్యుదయంబు నాకు సమకూరు నిరక
నిస్తులసుగుణాగన యరి, నాస్తు పు లోకైకకర్త యల్లు డగుట. ౧౦౫

ఉ. శీలగుణాభిరూప్యసవిశేష్యకళాచతురత్వవైఖరీ
శాలిత గల్లు నీకు హరిసంగతి గల్ల సమాఖ్య భూషణం
బేల మెలంగకుండు సుజనేరితవాక్కుల నాకుఁ గల్గదే
మేలసమాఖ్య వోవఁగ నమేలసమాఖ్య వరింప రాఁ గన్. ౧౦౬

* బలవంత † జిల్లగ. ‡ నినుకొ నిస్తులసుగుణాగననరి-ము. నినుకొ...చుగుణుగనియరి
హను-తినియుఁ బరిపరచుచు.

క. ఆనాయకమణి వత్సో, ధీనముగాఁ జేయఁదివిరితివి నేను దధా

*నూనాకల్ప మొనరుతుఁ, మానిని యిచ్చాన్య మమరు మది సంశయమా.

క. అమ్మా పురుషమణిఁ బలుఁటొప్పున నిలువఁగ నీకు రుచి గల్గినఁ జొ

క్క మ్మది కుదురఁగ నొకనూ, త్ర మ్మతిసూక్ష్మమ్మ గలదు దానిం గొనుమా.

వ. అది యెయ్యది యుంచేని.

౧౦౩

చ. దనజవిభేది లోఁగొనఁగ దానతపోముఖయోగముఖ్యసా

ధనములు పెక్కు గల్గు నని తద్దయు వేదము పల్లు వానిలోఁ

బనుపదుసాధనంబు దృఢభక్తియ దానిన పూని నీవు న

వ్వనజదళాక్షు ధ్యానమున వశ్యు నవశ్యముఁ జేయఁగాఁ దగుఁ. ౧౦౩

సీ. అనుపమానేచనకాంగకంబులవానిఁ దరుణాభ్రసన్నిభతనువువాని

శ్రీచర్యకాస్తుభక్రీవిలాసమువాని బాహుచతుష్టయపటిమవానిఁ

దమ్మియింటినెలంత దనరువత్సమువానిఁ బంచాయధోదీప్తబలమువాని

మేలిమిబుగారు మెఱపుచేలమువాని భవ్యశేషాహితల్పంబువాని

దివ్యనవరత్నకీలితదీప్యదగ్ర్య, హారకుండలమకుట కేయూరముఖ్య

భూషణోదారరోచులఁ బాలుచువాని, వెన్నుని భజించిసుఖయింపు కన్నతల్లి

గీ. ఇంతి కతిపయదినముల కీసమాధి, నీసమాధిని హరియించు నిజముగాఁగ

మెచ్చి యాభేటమిషమున వచ్చి నిన్ను, నలకపటయాదప్రం జైనహానినరించు.

శా. సారోదారవనీనివాస మఖిలస్వర్ణామినీవారసం

చారస్థితము సంవసజ్జనమనశ్చాంచల్యమాలిన్యసం

హారైకస్తవణంబు యామునతటం బుచ్చోట నున్మిత్త

స్ఫారాగారమునందు నెచ్చెలతో స్వామి స్థజింపందగుఁ. ౧౦౪

గీ. వనిత కాళిందితీరమె వర్ణ్యమగుచు, దగు నుదా త్విభూషణోదారశక్తి

నచట నీవున్న మఱియు మే లమగుఁగాడె, యెల్లయొప్పులకుప్పపు తల్లి నీవు.

గీ. చెలువ కాళిందిమహిమంబు చెప్పుదరమె, తద్విసీలపయఃస్పృతి తనువుసోఁక

మతికి నీలిమ రక్తిమ మాని మిగుల, చెలుపు కనువట్టు జిత్రమోకలువకంటి.

క. శ్రుతిగదితమహిమ సర్వశ్రుతిభూషణసుగుణ యమున సుష్మా తద్వి

శ్రుతి పాపహరము గాడే, శ్రుతియుగళవిరుద్ధనయనసుందరవదనా. ౧౦౫

క. హరిశైశవనవవిస్తయ, కరలీలాజన్మభూమి కాళిందితటం

బరుదా యది భావికయు, గ్వరకవిచాక్తులకు మిగులవర్ణ్యము గాఁగఁ.

ఉ. అమృతౌ కన్నవారి నెడయం బనివచ్చె నటంచు మానసం
బుమ్మలికం బడంగఁ గడు నొప్పమిగాఁగఁ దలంపవమ్మ నీ
నెమ్మది బాయఁ జాయ కొక నేరుపు సిక్కునటమ్మ నాడుపా
దమ్ములు నిల్వనేరపు గదమ్మ భవద్గృహ మొందకుండినా. ౧౯౧

ఉ. చుక్కలదారిమానికము సొంపులకూతురి నిట్లు తేనియల్
చొక్కివడంగఁ జేయు మృదుసూక్తులు పల్లుచుఁ దత్సమాధిఁ దా
నిక్తముగా నెఱింగి గృహనిర్మితి సేయఁగ దేవవర్ధన్
గక్తునఁ బన్నఁగా నతఁ డఖండనిజామృతకృత్యచాతురిన్. ౧౯౨

సీ. రమణీయనాయకరత్నబంధూరంబు నవవిధవస్తు నైభవయుతంబు
శ్రీకాంకాంచత్సతాకాభిరామంబు నురుమంగళార్థవదోజ్జ్వలంబు
దీప్యత్రపంచసౌధిస్త్రాంబులసితంబు నీహామృగభిదావగాహితంబు
గగనావలలివాక్యస్ఫూర్తి మహితంబు మధురవాక్యవిజాలమానితంబు
చిత్రనదలంక్రియాగఢోజ్జీవితంబు, నద్భుతరసాఘృతాత్రంబు నాత్మదోష
పాటనంబుచునగుచొప్పినాటకంబు, క్రియబ్రకాశించునొకదివ్యగృహమొనర్చె
గీ. అట్టు లగ్నేహ మొనరిచియమరతత్కుండంబుజాపురకటిఁగింపనలరి యరఁడు
సమ్ముఖంబునఁజాయతోజాయమొనరఁ, సూతురావించిపలికెసాకూతుఁడగుచు
క. రమ్మా శంబరరిపుమా, ఆమ్మా యగ్నేహమునకు ననుఁగుఁజెలులతోఁ
బామ్మా తపంబు గొను మభయమ్మాహరి నీకొసంగు నమ్మాయమ్మా.

ఉ. ఘోరతపంబుచే నధికకోమలవల్లి* ముచుంగుఁజుట్టమా
నీరుచిరాంగయప్తిఁ గడు నేచ మనంబు దయావిహీనమై
మీఱఁగఁ జూచుచుండెడు సుమీ హరియాన సుమీ నెలంత చె
న్నారఁగఁ గన్నవారిపము నానసుమీ పరికించి చూచుమీ. ౧౯౩

క. † మన మొప్పినఁ దను వొప్పదు, తను వొప్పిన నిట్టికష్టదశ నేనొప్పన్
విను మే నొప్పిన నొప్పదు, జననీ సీజనని ప్రేమసంరంభమునన్. ౧౯౪

క. దెప్పరపుఁగార్య మూనిన, నప్పగు కాళిందిమేన నగ్గలమగుఁ గా
కప్పుకొను టంతరంగము, దప్పని యావిలతతోడఁ దరళమృగాక్షి. ౧౯౫

గీ. అమలినం బైనమానసం బజ్జెనేని, రాజయోగంబె సర్వకార్యములు దీర్పుఁ
జిత్రసంశుద్ధి లేకున్నఁ జెలువ బాహ్యబహువిధాయానచేష్టల ఫలములేదు.

ఉ. కావున రాజయోగినివి కమ్ము మదంబ కతోరకృత్యముల్
భావములోఁ దలంపకుము భాన్వదసంగసదంబుమాన్వదో
ద్భావముచే మనోంబుజ ముదస్తరజోమల మై యెసంగ నం
దావనజాతు నాత్మవిభు సంచితభృంగముగా రచింపవే. ౨౦౦

క. నాలుగుపురుషార్థములం, జాల ఘటింపించునట్టి సాధనములలో
మే తేర్చిరి ధ్యానం జని, నీలానికి సర్వశాస్త్రోత్తమకర్తల్. ౨౦౧

సీ. బహుసంభవాద్భిరబహుపాతకప్రాతవిపేనమహావహ్ని విష్ణుభక్తి
మానసరాగాదిమాలిన్యవహిహవిమలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి
తాపత్రయోదారదావనైశ్వానరవిపులధారావృష్టి విష్ణుభక్తి
చతురర్థసిద్ధేకసంపాదనక్రియావిధితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి
సకలసత్సత్త్వసాగ్ధ్యాసంపదలకు, వేల్పు మొదవులమేల్బుతి విష్ణుభక్తి
సగ్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధ, విద్యలకు నెల్ల ఫలము శ్రీవిష్ణుభక్తి.

చ. అరయ నభేద మన్నవలు కానెను పెద్దలకేని జీవనం
బురుజవహామయజ్ఞదృశయోగముఖాంబుసాధనక్రియో
త్తరసఫలత్వకారణ మఖండపదార్థనిర్మలతగా
పరనిరపేక్షసాధనము పంజకలోచనభక్తి నందనీ. ౨౦౩

క. అయినాన భక్తిపూర్వక, యితరతత్త్వానయోగపాటవ మెసంగ
ఘటియిల్లు గామితము నదీ, నటమట మని యెన్నఁబోకు మరయునిజముగ
గీ. అరసి ప్రాగాదిదిగ్వివహారబీజ, మయిన తేఁ డిట్లు తనకూతు నమరఁ బలికి
కూతునెడఁబాయవగలడగ్గుతికవడఁగ, ననియెడఁడఁబాటుదోపనెయ్యపుఁజెలు

చ. పదమున నర్థమున్ బఠెను బాయకయుండెను బాల గోల యి [లకు.
మ్మదిత తపంబు సేయఁపని మోయుట మున్నెడఁబాము మీకు మా
కొదవెడు ప్రేమ దీనిపయి నొప్పెడఁ గావున నప్పగించెదం
బిదప నెలంతలార వలపించిన పెన్నిటి కప్పగించెదా. ౨౦౬

ఉ. అంతట భేదమొదజనితాశ్రులు కోష్ఠము తాచు నేత్రసం
క్రాంతము లైన మంగళము గా దని క్రుక్కుచు క్రుక్కుచు న్రమా
కాంతునిడఁగింపుబలుక న్నగువేలుపు బిడ్డహస్త మే
కాంతపుఁజేమఁ గేల నిడు చాద్యతిమై నను నీలవేణికా. ౨౦౭

డి. పెంచినదాన వీవు కడుఁ బెక్కువమీఱఁగ శాస్త్ర మభ్యసీ
పించినదాన వీవు గద పెంపుగ నుత్తమశీలీతి శి
క్షించినదాన వీవ కద చెప్పఁగ నేమిఁక నీదె భార మి
క్కాంచనదేహఁ గాచికొనఁ గాంచినవారికి భార మున్నదే. ౨౦౮

గీ. ఈమధురవాచ నెంతని యింపుమీఱ, వాసిగాఁగ నలక్షణం జేసి తీవ
గానవైమషి సఫలత గైకొనంగ, మేలుఫలమునఁ గూర్చవే నీలవేణి. ౨౦౯

గీ. నీలవేణితటం బట నలపుకొనఁగ, నీలవేణి భరింపంగ నేర్పరి యట
నీలవేణి యిది తపంబు నెఱిఁ గొనునట, యేల ఫలసిద్ధి గాకుండు జోలియేల.

వ. అని యనియమిత ప్రేమానుబంధ సంసుం డై లోకబాధప్రంకు సర్వ
సఖసమేత యగు నీలవేణిపద్మేందుముఖకి నప్పగించి ఛాయామిళితం డగు
తనకుంబ్రణమిల్లిన శ్రీవల్లభుం బ్రాణవల్లభుఁగఁ గొను మని యుల్లంబు
వల్లవింప దీవించి గుచ్చి యెత్తి గుత్తపుఁగఁగిటు జేర్చి కార్యభారంబు
త్వరకలుప నత్తరభాషిఁ దరలంబుచిన. ౨౧౧

క. మగవ దివినుండి భూమికి, దిగిరా నవ్వేళ మేనుదీగియ చూడన్
గగనతలఘర్షణోపల, నిగనిగితస్వర్గరేఖ నీటు వహించె. ౨౧౨

డి. వచ్చెను మచ్చెకంటి నెఱవాదిసఖిజను లంటిరాఁగ వై
యచ్చరవిధిమండి ధర కర్యమసూతి సరిత్యయోభరం
బిచ్చ నవాంబుదం బిది యహీనమహానితరోచి యంచుఁ దా
మెచ్చుచు దాయవచ్చు జిగిమించు చొకాటపుమించువదీక. ౨౧౩

డి. వచ్చి గృహంబు సొచ్చి పితృవాక్యనివేదితకార్యసాధనా
కచ్చరమార్గరీతిఁ గొని కాంత రమాధిపుఁ గొల్పుచుండఁ దా
నొచ్చెము లేనిభక్తి విమలోజ్జ్వలమానసపద్మసీమయం
దిచ్చ బహిఃపదార్థముల నెంతయు రోయ నజస్రభావన. ౨౧౪

క. అకలంకయోగిమానస, సుకరామితదివ్యరూప శోభితస్వర్గే
తుకదయమానకటాక్షౌ, నికటచరత్త కుబధీకనిర్జరవారా. ౨౧౫

గద్యము-ఇది శ్రీరామచంద్రచరణరవిందమిందాంతఃకరణ పోలూరిమాధవ
యజ్ఞ సముజ్జ్వలత్ప్రపాక్షితకటాక్షౌసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజనవం
శాభిరాకాశకాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశకాంక అభినవనన్నయభట్టార
కాహోబలపత్యాహ్వాయకవిమహోపాధ్యాయభట్టారకప్రణీతం బైనకాళిం
దీకన్యావరిణయంబను మహా ప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

ప్రథమభాగము సమాప్తము.

